Digitized by Google

Poëta

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

ANTVERPIÆ,
Apud HIERONYMUM VERDUSSEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDULLA
ORATORIA,
Continens omnium
TRANSITIONUM
FORMULAS,
Quibus ornari poſſit.
ORATIO
RHETORICA.

In gratiam Studioſorum Eloquentiæ, ex variis Orationibus collecta.

AB

IVARO PETR. ADOLPHO

Norvego.

Editio noviſſima acceſſione aliarum formularum & figurarum ex aliis Auctoribus ſelectarum aucta.

ANTVERPIÆ,
Apud HIERONYMUM VERDUSSEN, in Magno foro ſub ſigno S. Auguſtini.

Digitized by Google

Digitized by Google

IN MEDULLAM ORATORIAM

Doctiſſimi Iuvenis Viri,

D. IVARI PETR. ADOLPHI.

DAnt alii flores, & inutile gramen, at *iſte*.
Fuſa dat ex ipſis dulcia mella favis.

CL. SALMASIUS.
Eques, & Regis Chriſtianiſſimi Conſiliarius.

Epigramma.

Oſſa legunt quies ſicca placent. Enerve cadaver,
Et ridigos ſupplet plena MEDULLA *ſinus.*
Arida dant ſicci, genii ſed pinguior ortus.
Pinguia fecundo dat documenta libro.

Thomas Bartholinus, Caſp. F.
Med. Doct.

Digitized by Google

EHeu fugaces quid querimur dies;
Quid tempus ævi tam cito labile?
Ipſi profecto fila vitæ ab-
Rumpimus, & male, nihilque agendo.
Dormitur, eſtur, luditur adfatim,
Nunc ambulatur, nunc bibitur ſatis.
Quin, ceu tributum, ſomnus ipſe
Dimidium ſibi poſcit ævi.
Sic ævum inerti ſurpimus ambitu:
Quid reliquum nunc? aut nihil, aut parum.
Tandemque cæcis miſcet umbris
Mors inopina nihil timenteis.
Idcirco quiſquis tempora labilis
Vitæ cupiſcit curta revolvere,
Is inſolenti docta volvat
Scripta Virûm aſſiduus labore.
Hos inter altum tu meritus decus.
IVARE, noſtri portio pectoris.
Quem propter ingenteis labores
Laurea cingit Apollinaris.
IVARE: quo te carmine proſequar?
Eſt hoc Camœnis impar onus meis.
Carmen lubet finire voto:
Proſit Honos Tibi, proſit Orbi.

I. Botteſius de Grandivilla
Med. Doct.

Accip

Digitized by Google

ACcipe Romanæ pubes ſtudioſa loquelæ
Quæque ſitis Latiis verba diſerta fori,
Et Tulli ſectaris opes, quem Roma tonantem
Vidit, & hoc ſuperos credidit ore loqui;
Quas tibi victuras, cæleſtia munera, chartas
Mittit, & eximium nobilis auctor opus,
Nec faſtis indigna legi, dum flectere mentes,
Et docet arguto reddere verba ſono.
Format & agreſtes animos, & mollia fandi
Tempora ſolerti monſtrat ubique manu:
Format, & artifices, & pollice ſignat acuto,
Quod tibi principium, quis tibi finis erit;
Seu cupis immenſa iuvenum ſpectante corona,
Ad faciles numeros grandia verba loqui,
Seu coram auguſto loqueris plaudente Senatu:
Intrepido & mæſtos aſſeris ore reos.
Hæc tibi nunc Cynoſura micat, quo tu auſpici poſthac
Eloquio priſcis æquiparanda venis.
Quidquid enim rarum Veteres docuere Magiſtri,
Omnis & Auſonii turba diſerta chori;
Seu fuit Arpinas, Romani prima Senatus
Gloria, ſeu Fabius, Quintiliuſve fuit,
Quotquot & antiquis Graiorum oracula ſcriptis
Volvis, & ingenii flumina mente ſtupes,
Hoc ſcripto contenta vides: hunc volve libellum:
Quotquot in innumeris perlegis, unus habet.
Hoc opus eſt IVARE tuum, quem fama per auras
Evehet, & nomen mox tibi grande dabit.
Cui meritis condigna tuis, condigna labore
Dona parant faciles non moritura Deæ,
Quæque tuis pridem debentur præmia curis,
Id pretium tantæ ſedulitatis habes.

Ezechiel Spanhemius,
Frid. F.

EHeu fugaces quid querimur dies;
Quid tempus ævi tam cito labile?
Ipſi profecto fila vitæ ab-
Rumpimus, & male, nihilque agendo.
Dormitur, eſtur, luditur adfatim,
Nunc ambulatur, nunc bibitur ſatis.
Quin, ceu tributum, ſomnus ipſe
Dimidium ſibi poſcit ævi.
Sic ævum inerti ſurpimus ambitu:
Quid reliquum nunc? aut nihil, aut parum.
Tandemque cæcis miſcet umbris
Mors inopina nihil timenteis.
Idcirco quiſquis tempora labilis
Vitæ cupiſcit curta revolvere,
Is inſolenti docta volvat
Scripta Virûm aſſiduus labore.
Hos inter altum tu meritus decus.
IVARE, noſtri portio pectoris.
Quem propter ingenteis labores
Laurea cingit Apollinaris.
IVARE: quo te carmine proſequar?
Eſt hoc Camœnis impar onus meis.
Carmen lubet finire voto:
Proſit Honos Tibi, proſit Orbi.

I. Botteſius de Grandivilla
Med. Doct.

Digitized by Google

Accipe Romanæ pubes ſtudioſa loquelæ
Quæque ſitis Latii verba diſerta fori,
Et Tulli ſectaris opes, quem Roma tonantem
Vidit, & hoc ſuperos credidit ore loqui;
Quas tibi victuras, cæleſtia munera, chartas
Mittit, & eximium nobilis auctor opus,
Nec faſtis indigna legi, dum flectere mentes,
Et docet arguto reddere verba ſono.
Format & agreſtes animos, & mollia fandi
Tempora ſolerti monſtrat ubique manu:
Format, & artifices, & pollice ſignat acuto,
Quod tibi principium, quis tibi finis erit;
Seu cupis immenſa iuvenum ſpectante corona,
Ad faciles numeros grandia verba loqui,
Seu coram auguſto loqueris plaudente Senatu:
Intrepido & mœſtos aſſeris ore reos.
Hæc tibi nunc Cynoſura micat, quo tu auſpici poſthac
Eloquio priſcis æquiparanda venis.
Quidquid enim rarum Veteres docuere Magiſtri,
Omnis & Auſonii turba diſerta chori;
Seu fuit Arpinas, Romani prima Senatus
Gloria, ſeu Fabius, Quintiliuſve fuit,
Quotquot & antiquis Graiorum oracula ſcriptis
Volvis, & ingenii flumina mente ſtupes,
Hoc ſcripto contenta vides: hunc volve libellum:
Quotquot in innumeris perlegis, unus habet.
Hoc opus eſt IVARE tuum, quem fama per auras
Evehet, & nomen mox tibi grande dabit.
Cui meritis condigna tuis, condigna labore
Dona parant faciles non moritura Deæ,
Quæque tuis pridem debentur præmia curis,
Id pretium tantæ ſedulitatis habes.

Ezechiel Spanhemius,
Frid. F.

I Te precor Muſæ, Pindique arcana valete,
Ingenium perdunt carmina, quiſquis amat,
Sunt viles hederæ: mundo dum pandit IVARVS
Qui poterit Latio rectius ore loqui,
Nunc apud invictos intra palatia Reges
Ardua legati munera civis obit:
Nec tamen amiſſas queritur facundia leges:
Pagina diſcendi ſuggerit una modum.
Nunc ubi ſtat cinctum ſtricto mucrone tribunal,
Quo reus & ſperet, nec bene ſperet, habet,
Forſitan antiqui ſi noſſet temporis ætas,
Quod tantum ſeræ poſteritatis erat,
Non Romam miſeri fœdaſſent ſanguine Gracchi,
Celſaque Romuleas atria cæde fores,
Non Pubes Latii damnata ruiſſet in arma,
Dum nimium ceri funere Druſus obit.

Arnoldus Montanus.

Ad Momum noſtrum.

——— *Si quid noviſti rectius iſtis,*
Candidus imperti; ſi non, his utere mecum.

MEDULL

IVARI PETR-ADOLPHI NORVEGI,

MEDULLA ORATORIA.

Formula exordiendi.

I.

NOn ignoro, Auditores, in loco ad agendum ampliſſimo, ad dicendum ornatiſſimo, verba facturum, nil niſi perfectum ingenio, elaboratum nduſtria, gravitate & novitate inſigni afferri ebere: prudenter enim & recte à morum vi-ęque Magiſtris traditum eſt, in omni officio munere conſiderandum, diligenterque ani-nadvertendum eſſe, quid aptum ſit, quid per-nis temporique conſentaneum. Cum itaque n hac concione Reipub. noſtræ præſtantiſſima mina, quorum neque opes, neque honores, eque generis & nobilitatis ſtemmata in oc-lto eſſe poſſunt, aſpicio & conſidero; ſatis telligo, id, quod tanta huius loci & conſeſ-s authoritas etiam tacita loquitur, nullum gumentum niſi gravitate pręſtans, & novi-te iucundum, tam eruditis & politis auri-s eſſe obiiciendum. Ne quis ergo veſtrum iretur, me in leviore aliquo argumento ver-i ita voluiſſe, ut relictis gravioribus hiſto-orum, Philoſophorum, Iuriſperitorum di-

Digitized by Google

ſputationibus, puerilis alicuius argumenti materiam ſelegerim, & in hoc theatrum vulgarē aliquam & tritam de Logicę laudibus declamatiunculam adduxerim; is ſi negotii totius rationem ſecum conſideraverit, una, & quod facio, probabit, & in hoc argumento conſilium noſtrum minime reprehendendum putabit.

II. Magnam curam, Auditores optimi, & multũ utilemque laborem in eo majores noſtri poſuerunt, ut diſquirerent diligentius, quænam ratio eſſet commodiſſima inſtituendi pueritiam, & quis modus optimus tradendi omnes ingenuas artes & liberis hominibus dignas. Itaque cum multi de hac re multorum doctorum Virorum & commentarii & libri exſtent, & plena ſint antiqua monumenta talium præceptionum & diſquiſitionum; nemo tamen vel proprius acceſſiſſe ad eam inſtituendi ideam, vel utilius de ea præcepiſſe videtur, quam Quintilianus. Is enim, ut cætera omnia ſapienter & recte monuit, ut etiam in artium tradendarum ratione tanquã oraculum quoddam protulit, ut in docendo videamus, quantum animi diſcipulorum capere & ferre poſſint. *Sicut enim vaſa anguſti orificii*, ait, *ſuperfuſam liquoris copiam reſpuunt & effundunt, ſenſim autem, paulatimque influentem & inſtillatum humorem recipiunt, receptumq; fidelius continent; ita animi puerorum anguſti & minores adhuc, incapaces nimiæ doctrinarum præceptionumque copia fatigantur & obruuntur, pauci autem & brevibus præceptis ſenſim, paulatim*

quæ implentur. Magnifica vero ſententia, & omnibus iuventutis moderatoribus altis animi ſenſibus reponenda? quæ ſola declarat, quid in artium liberalium traditione præcipuè ſpectandum, quæ via & ratio tenenda ſit.

III.

Quanta ſit Poëtarum gravitas & ſublimitas, quanta jucunditas, quanta ad permovendum animos hominum vis, quantaque ad erudiendas mortalium mentes utilitas, neminem ex vobis eſſe arbitror (Auditores humaniſſimi) qui vel per ſe non videat, vel à Præceptoribus non cognoverit. Licet enim Poëtæ pleraque fabularum figmentis, & illis quidem non ineptis, aut inconvenientibus involvere & occultare ſoleant; tamen ſi reiectis hiſce involucris, & tegumentis, quæ illi rei, ipſius veritati, quaſi obtendere ſolent, ſingularem partium vim, & ſignificationem diligenter examinaverimus & perſcrutati fuerimus; multa profecto ibi & ad vitam recte inſtituendam & ad politias ſapienter gubernandas & ad naturæ arcana cognoſcenda apprime utilia latere deprehendemus. Id vero ipſum cùm in aliis præclariis & eximiis rebus, tum vero præcipue in illo inſigni, de Minerva (id eſt prudentia & eruditione) commento, videre & admirari licet; cum enim prudentiæ præſtantiam nobis proponere, ad eamque nos exhortari vellent; finxerunt eam quaſi deam quandam, quę eſſet ex Iovis cerebro procreata: quo ſignificare voluerunt, Prudentiam præcipuum

Digitized by Google

donum Dei eſſe, cuius non niſi auxilio & gratia Dei adiuti, participes reddimur. Deinde eam præſidem liberalium artium & diſciplinarum conſtituerunt, id quod eam harum atrium inventricem primam fuiſſe teſtatur: quo quid aliud intelligi volunt quam prudentiſſimorum hominum induſtria, & labore artium; uſum traditum & monſtratum humano generi eſſe?. Præterea arma etiam ipſi attribuerunt, ut galeam, haſtam, clypeum & loricam ſive ægidem, quæ Ovidius hoc diſticho complexus eſt:

At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus.

IV.

Sæpenumero mirari ſoleo, Auditores, a hominum quorumdam imprudentiam, ne an impudentiam dicam, qui liberalium artium cognitionem adeo contemnunt, ut quamvis aliam rem, quæ vel fortunæ vel corporis putatur, multis modis huic præferant, cum, ſi recta ratione rem ipſam æſtimare velimus, nihil hominis tam proprium inveniamus, quam hæc animi bona, haſque mentis opes ac ſolidas divitias. Itaque non poſſum non vehementer laudare vocem illam vel Biantis (ut Cicero & Valerius volunt) vel Stilponis, ut alii arbitrantur; cuius patriam cum cepiſſet hoſtis, cæterique ejus cives ita fugerent, ut multa de ſuis rebus ſecum aſportarent, eſſetque ipſe admonitus à quodam, ut idem ipſe faceret, reſque ſuas,

a *Hoc etiam inſervire poteſt Chriis, ſicut & præcedens.*

ſuas, quas poſſet, ſecum auferret; Ego vero, inquit, facio: Nam *omnia mea mecum porto*. Et rectè quidem ille vel Bias vel Stilpo, &c.

V.

Numquam oculis tantum caliginis offuſum eſt, quam cum modo eos defixi in hanc Ciceronis ſententiam, *Concedat laurea linguæ*. Video mihi laudandam eſſe eloquentiam, quæ, cuius ſit coloris, nondum ſuſpicari tirunculus poſſum: atque inſuper de arte imperatoria dicendum, ut maius, quam delirus ille ſenex Phormio puer in veſtis ludibrium audientibus debeam. Sed age ſis, fræna linguæ laxemus: Vituperationem enim temeritatis obtemperandi neceſſitas deprecabitur.

VI.

Cum à dicendo, Auditores, pueritiam meam revocare ſolet rerũ inſcitia, & pudor ingenuus, qui maxime ornat hanc ætatem, tum in hac publica actione ita me multa perturbant, ut, quantum leges, tuaque authoritas, N N. ſpei mihi afferunt ad explicationem huius ſententiæ ſuſcipiendam, tantum timoris rei difficultas incutiat. Primum dico de ſententia, explicationeque ejus; quæ ipſa etſi ſatis laudata, majus tamen mihi dicendi onus impoſitum ſentio, quam ut humeris meis cohærere poſſit. Deinde eam ſententiam, quæ de animali loquitur, quod non dicam à me, ſed vix unquam in Germania viſum eſt, cogor illuſtrare. Accedit, ut rationis, quæ huic reclamat, firmitate, & claſſicorum authorum, in hujus deſcriptione, diſſen-

diſſenſione, perturber. Perturbat me, Auditores, etiam illud, quod tamen, cum vos penitus recognovi, timere deſino. Nam puerum dicere apud Viros doctiſſimos, quorum auditor eſſe debebat, ſi per ſe ipſum conſideretis, nefarium eſt: pueros enim in conſeſſu ſeniorum & doctiorum tacere decet. Sed veſtra, Auditores, præſtans ſingulariſque benevolentia hunc mihi metum minuit: non enim tam timeo, quid me deceat, quam intelligo, quid de me cæteriſque meis commilitonibus exſpectetis. Moveor etiam loci ipſius magnificentia, quod ego claſſicus auditor, & in hoc genere nunquam exercitatus, hanc ſententiam, quam à nullo unquam inveni tractatam, illuſtrare cogor. Dico enim in tanto conventu & frequentia literatorum Virorum, in quo nihil niſi certum & eruditum proferri debet: hæc me cura, hæc difficultas circumſtat. Quare quoniam actio maxime debilitatur loco, & rei perplexitate, veſtrũ eſt, Auditores, quid ego puer in hac actionis difficultate præſtare poſſim, ad limatũ prudentiæ veſtræ judicium vocare, quo facilius tũ æquitas veſtra, tum conſueta audiendi benevolentia minuat hanc perturbationem meam.

VII.

In ea ſcholæ noſtræ claſſe, in qua ego ſtudiorũ cauſa verſor, ſcio multos eſſe adoleſcẽtes qui me, ut ętate, ita ingenio, doctrina, memoria & dicendi exercitatione longe ſuperant: proindeq; id quod mihi nunc à N. imponitur, maiori laude & felicitate præſtare potuiſſent: ſed tamẽ

moveor

Digitized by Google

moveor, & mandato præceptoris mei, cui reverenter adoleſcentes decet obedire, & inſigni humanitate auditorum omnium ordinum, ut tanto facilius ſim paſſus mihi has dicēdi partes imponi. Quare veniam me facile conſecuturū ſpero, & ne lōgiori exordio vobis ſim moleſtus, è veſtigio conferam me ad explicationem, &c.

VIII.

Thales Mileſius, ille primus, inter ſeptem Græciæ Sapientes, ſæpe dixiſſe fertur, *pauca verba animi ſapientis eſſe iudicium*. Ut enim nihil ineptius eſt, & moleſtius auditori, quam ſi incipiat verborum flumen & mentis gutta, quod de Anaximene Theocritus olim ferebat: nec id quidem eſt eloquentiæ, ſed humidæ cuiuſdam & lapſantis, uti Gellius loquitur, garrulitatis, quam *loquentiam* ille verborum novator Salluſtius haud incommode vocat: Ita paucis multa dicere, quid ſine accurata rerum intelligentia, diutina quadam & fixa cogitatione, iuſtaque mora temporis, & ſingulari modeſtia, & manſuetudine fieri haud poteſt, non niſi doctos & moderatos in Viros, quorum ſermo inter labra minime naſcitur, ſed lingua cordis, & bonæ mentis funiculo trahitur, cadere certum eſt. Ex hoc quidem cum Spartani, à quibus arguta brevitas, nomen *Laconiſmi* accepit, non neſcirent. Creſiphontem quendam ex ſua civitate pepulerunt, quod ſe profiteretur totum diem qualibet de re verba facere poſſe. Quin nemo cordatorum virorum umquam fuit, qui loculejos & blaterones, quos veteres in proven-

Digitized by Google

biis. *Architæ crepitaculum*, *æs Dodonæum*, *ranas*, *cicadas & graculos* appellare ſolebant, non contempſerit, non odio habuerit, non procul abigendo & rubra cædendos ſolea putarit: Interim vero cavendum, ne ab uno extremorum delabamur ad alterum; & more ſtultorum in contraria vitia, quæ Horatii verba ſunt, curramus, & fugientes loquacitatis, nimia peccemus breviloquentia, in qua plerumque multum & invidiæ & obſcuritatis. Hoc artificio, ſi tamen id meretur nominis, olim Apollo Delphicus miſeros ludebat homines, & reſponſa dabat brevia, ambigua, incerta, quæ ſi accepiſſent, multo magis, quam ante, pendebant animis, & in bivio quaſi ſtantes, quo ſe vertere poſſent, non habebant. Crœſo redditum fuit oraculum Lydiæ regnum finem tum demum habiturum, ſi apud Medos imperare *mulus* cœpiſſet: *mulum* vocabat *Cyrum*, qui patre Cambyſe Perſa, mediocris ſaltem conditionis viro, ſed matre, regis Aſtyagis filia, cui nomen *Mandanes*, in lucē eſſet editus. Verum hanc Pythiæ mentem eſſe, quis tum ariolari & divinare poſſet. Unde quidem & Crœſus regnum ſuum fore ſempiternū augurabatur. Ab his apinis & tricis non multum aberat illud Indathyrſi regis Schytharum, qui ad Darium literarum loco mittebat *murem*, *ranam*, *avem*, *ſagittam & aratrum*, quæ ſymbola quid ſibi vellent, nemo quidem, niſi tandem unus & alter, nec tamen ſine multo labore & interpretatione dubia aſſequi potuerunt, Quod itaque medium iter reperire licebit, hos

Digitized by Google

inter ſcopulos, & has inter quaſi ſyrtes, & voragines, cui dare nos tuto poſſimus; Illud vero, cum non tamen navigantium turribus, ac pharis, & lucernis nocturnis, quam Eloquentiſſimorum Virorum monumentis, ſignatum habeamus, inventu difficile non eſſe poterit. Tum igitur recte, prudenter & apposite dicemus, ſi ſermo rebus par ſit & æqualis, hoc eſt, ſi paucula quæ ſunt, breviter, minuta tenuiter, mediocria temperatè, multa prolixè, magna copioſe, ſublimia ſplendidè & magnificè dicantur: qui character poſterior tum habet locum, ſi non docendi tantum ſint auditores, ſed etiam deliniendi voluptate, honeſtate: & motibus animorum gravioribus percellendi. Et hoc quidem illud eſt ipſum, quod Democritus ſolebat dicere, *Sermonem eſſe umbram ipſarum rerum*, quàm tamen, neque maiorem, neque minorem, ut intelligamus, oportet &c.

IX.

Quanquam officium ac munus, quod mihi nunc aſſignatum eſt, ſatis commode, ſatiſque graviter, atque ex animi mei ſententia, ac voluntate ſuſtinere me poſſe diffidam, quippe cõmoditati ingenium, gravitati ætas, voluntati imperitia, reique propoſitæ difficultas, itemq; metus quẽ partim natura, partim ampliſſimus hic conſeſſus mihi affert & auget, impedimento ſunt; animo tamen non deficiam, aut debilitabor, nec quod certa ratione & conſilio mihi impoſitum eſt, id inconſulta temeritate recuſabo, ac deprecabor: nemo enim, ut opinor, tam

tam iniquus ſuſcepti muneris mei æſtimator erit, qui, ſi quantum poſſum, præſtitero, quod quædam non poſſim, idcirco me reprehendendum exiſtimet. Quin ſic mihi perſuadeo, &c.

X.

Qui è portu ſolvunt, quamdiu litores oram legunt, præſenti ſunt animo, minuſque cōmoventur. Sed poſtquam velis expanſis remiſque certantibus in altum provecti ſunt, terram non amplius vident, & quocunque oculorum aciem vertunt, cœlum pontumque undique intuentur; toto tunc animo & corpore præ ſe ferunt, ſe perturbari & cohorreſcere. Idem profecto mihi accidere ſentio, dum in tāto ampliſſimorum Virorum conſpectu, mihi puero, qui ferè adhuc in palæſtra tantum literaria, & cum mei ſimilibus, ſum eductus, nunc verba facienda video, qui forte Pericli aut Demoſtheni, in Eloquentia exercitatiſſimis artificibus, metū incuterent. Verum illud me conſolatur, animumque perturbatum erigit, quod non ſponte mea ſed à ſuperioribus meis juſſus, id officium in me receperim, ea ſpe fretus, me apud vos facile veniam impetraturum. Faxit Deus, ut navis mea ſecundis ventis agitata, curſum ſuum teneat, neve à propoſito aberret, inque vada aut ſcopulorum anfractus illidat.

XI.

Etſi hinc pudor meus, hinc infantia ac balbuties linguam mihi ligant, ac ſilentium indicunt: antiquior tamen tua N. apud me eſt authoritas, neque pudorem, velut attonitum hæ-

rere,

rere, neque linguam quaſi vinctam intra fauces obſtupeſcere permittit.

XII.

Quod illis contingere plerumque videmus, qui è tenebris & longo ſitu ad ſolem ſubito educuntur, ut nimirum acies caliget, & fulgore oculi præſtringantur, ut res oblatas viſu percipere nequeant: Idem mihi prorſus nunc evenire ſentio, dum vos, magna huius reipubl. ſidera, ego fere puer intueor: hebeſcit nonnihil, quod ingenue mihi fatendum eſt, ingenij acies, linguæ promptitudo retardatur, & verba me ſuſpenſum diſtituunt. Quid tamen? an ab eo, cuius gratia Orator miſſus ſum, reſiliendum, & turpi fuga ab eundum? Nequaquam: quin potius, ut idem ſol excitat, & innata ſua vi rebus dat vigorem; ſic mihi ſentio ab Amplitudinum veſtrarum aſpectu alacritatē quādam infundi, & ab iiſdem, quibus iam pridem deterritus fueram, excitari. Itaque hic lubens figam pedem, & parebo N. qui me in Amplitudinum veſtrarum conſpectu publice & pauca quædam dicere voluit.

XIII.

Quod ſi par meæ Voluntati ſuppeteret facultas, Auditores, alacri certe animo partes dicendi, à Rectore mihi attributas ſuſciperem; neque huius loci authoritatem, veſtramque præſentiam, & graviſſimum coīſpectum, mihi magnopere metuendum exiſtimarem. At non eſt, plane non eſt ingenii mei tantum, tamque difficile onus, & munus ſuſtinere. Itaque ut

veſtræ de me opinioni atque exſpectationi reſpondere, & dignum aliquid veſtris polit iſſimis auribus in medium afferre poſſim, id verò nō mediocriter pertimeſco. Verumtamē haud leviter me reficit & recreat, tum eximia veſtræ erga ſtudioſos adoleſcentes humanitas, hoc in loco ſæpe cognita atque perſpecta: tum etiam obediētiæ ratio, cuius tanta vis eſt, ut neq; ſubterfugere laborē, aut recuſare onus, nec quemquam in crimen & invidiam vocari patiatur.

XIV.

Quod ſi maximus ille, apud Græcos, Orator Demoſthenes apud Philippum Macedonū regem, orationē habiturus, ſic expavit & animo commotus eſt, ut paucis admodum verbis expreſſis pene mutus diſceſſerit, quid mihi in hoc tali talium tantorum conſeſſu Virorū conſtātis mentis eſſe poteſt? Sed reficit tamen, & recreat me, tuæ, ô Ornatiſſima corona, conſuetudinis priſtinæ, atq; humanitatis recordatio, quæ mihi non ignota, facit, ut ſperem, te ſi quid minus ornatè, minus aptè, locoq; ac tēpori convenīēter dixerim, facile ætati veniam conceſſuram.

XV.

Quod ille declamaturus apud Cæſarem dixit; *Cæſar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant, qui non audent, humanitatem?* idem propemodum mihi, in hoc auguſto ſplendidiſſimorum & lectiſſimorum hominum cœtu verba facturo, dicendi initium occurrit. Quantum enim à dicendo deterreor ſplendore ac dignitate audientium, tantum viciſſim

ad

ad dicendum, eorum invitor atque allicior humanitate. Accedit huc tua N. auctoritas, quæ facile quicquid hic eſt caliginis offuſum oculis, ſua luce diſpellit, facile linguam timore quaſi victam ſtupentemque laxat, facile denique, ut orationi pandam vela, perſuadet.

XVI.

Percelli nonnihil, ac perturbari animum meũ, verbaque & ingenium me deficere ſentio, Auditores, dum Orator huc miſſus ſum, & verba mihi apud A. V. faciẽda ſunt: nã ſi Theophraſtus Ereſius in Areopago verba faciens obmutuit; ſi Herodes Atticus, inſignis ille Orator coram M. Antonio verba faciens orationis curſum ſiſtere coactus fuit, quid mirum, ſi in tanta præſtantiſſimorum Virorum corona, mihi puero metus incutiatur, & verba me deficiant? Solatur me tamen, & animum meum conſternatum rurſus erigit, quod non ſponte mea ad vos venerim, ſed ſuperiorum meorum mandatis morigeratus, huc locorum me contulerim, firmiſſima ſpe fretus, A. V. mihi præbituras aures. Operam ego viciſſim dabo, ut verba in pauca conferens, quam breviſſimè id, quod mihi injunctum fuit, exequar.

XVII.

Si quis veſtrum meam mihi objiciat tenuitatem, huic ego hunc in modum reſpondebo; Metior me meo pede, probeque novi quàm ſit mihi curta ſupellex. Nihil itaque mihi animi à meis viribus, ſed à benevolentia, à mandatis, à promiſſione, addo & à comminatione ſuperiorum

Digitized by Google

riorum. Benevolentiæ Zephyrum illi mihi afflarunt, mandatis ſuis me ad dicēdum incitarunt, promiſſione auxilii ſui animarunt, comminatione iræ ſuæ inflammarunt.

XVIII.

Solent ii, qui in hoc palatio fragrantiſſimum perorandi viretum penetrant, in ipſo orationis veſtibulo compluſcula præfari, unde ſibi benevolentiæ, audientiæq; aurem & auram concilient, idque dum ſe directo itineris limite aſſequi poſſe diffidunt, interdum frena laxantes, liberius exſpatiātur à ſcopo ſuſcepti operis. Ita tamen, ut rum impenſe recti itineris caput inſiſtant, cùm à tramite longius digredi videntur & egredi. Eloquia enim, quę aureolis modeſtię & pietatis corymbis ornantur, fulgentque verborum amœnitate, mirificam pariunt aurium titillationem. Quod quidem ſapienter inſtitutum, etſi Phœbi judicio, ac teſtimonio Apollinis comprobatur, nec ego diffidii haſtula contra eorum caſtra confligo, ſed aſſenſum præbeo largiter: tamen dignius ampliſſimo conſeſſu, conſpectuque veſtro fore arbitror, ſi auctoritatem ſequar Areopagitarum, apud quos olim legum ſtatutis erat ſancitum: μηδὲν ἔξω λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος. Non quidem quod iſtorum autoritas me teneat, ſed ipſa dicendi ſeges prooemium longius excludat: quæ ſane tanta, ut nová in ipſa copia penuriá, & in turba curā deligendi ancipitē procreet. Etenim, &c.

XIX.

Veſtros in me unum dum video defixos oculos

ailos, Auditores, arrectis dum vos hic ſedere auribus conſpicio, animis dum vos adeſſe cogito, non dicam attentis, ſed attentiſſimis, curtæ meæ (prò dolor!) ſuppellectilis recordatio horrorem mihi iniicit, utpote, quæ verborum copiam, ſermonis elegantiam, pronuntiationis ſuavitatem, geſtuum denique concinnitatē, (quæ omnia ampliſſimus hicce conceſſus exſpectat,) mihi ſuppeditare minime ſufficiens eſt, natura denegavit, paupertas in qua non conceſſit. Facit tamen partim ineffabilis veſtra in audiendo humanitas, ſingulis in judicando dexteritas, officioſa in promovendis noſtris ſtudiis alacritas ac promptitudo, partim vero Thematis ipſius, de quo σὺν Θεῷ dicere conſtitui, nobilitas pia & religioſa contemplatione digniſſima, partim denique exercitatio declamandi nuper cœpta inque poſterum continuanda, ut hancce humaniſſime mihi oblatam provinciā ſuſcipere, eamque pro ea, quam Deus mihi largietur, gratia tractare animo haud ſim ambiguo.

XX.

Neminem veſtrum eſſe arbitror, Auditores, qui non brevem, & planam potius, quam longam & futilitatis plenam orationem à me exſpectet. Sic enim mihi perſuaſum eſt, nihil eruditis auribus moleſtius, atque odioſius accidere poſſe, quam verboſam, rerumque inanem concionem. Ne igitur moleſtiam, audiendique faſtidium vobis afferat oratio mea, quam breviſſimè planiſſimeque potero ſententiam mihi oppoſitam interpretabo. Atque ut olim

in vindiciarum lite in una gleba ad Prætorem allata, tanquam in toto agro vindicare ſolebant: ſic ego, cùm pauciſſima attulero, in iis tamen pertractandis ita verſabor, ut rem univerſam ob oculos poſuiſſe, atque explicaſſe videar.

XXI.

Quanquam nihil mihi debet eſſe antiquius D. R. quam ut mandatis tuis paream, utque ea quæ mihi tuo juſſu imponuntur, ſumma voluntate exequar: tamen non poſſum non animo cohorreſcere, intuens in hunc tam auguſtum & venerandum conſeſſum, in quo jubear puer ac pene infans loqui: dicere enim quid dicam? Quod ſi maximus ille apud Græcos orator Demoſthenes apud Philippum Macedonum Regem orationem habiturus, ſic expavit, ut, paucis admodum verbis expreſſis, pene mutus diſceſſerit, quid mihi in ampliſſimo hoc Ampliſſimorum Virorum conventu conſtantis mentis eſſe poteſt? Sed recreat me nihilominus tuæ, ô Ornatiſſima corona, conſuetudinis priſtinæ atque humanitatis recordatio, quę mihi non ignota, facit ut ſperē, te, ſi quid rudius dixerim, facile ætati veniam conceſſuram: Itaque faceſſere juſſo puerili timore, ad peragendum, id operæ, quod mihi publica imponit authoritas tua, me cum venia convertam.

XXII.

Vide quid exigas, N. & à quo; atque ita vide, ne aquam è pumice poſtulare videare. Rē difficilem enodare me jubes, atq; hoc, eſt ab aſino lanam, à me explicationem illius materiæ poſcere,

ſcere. Putas me in ſacris Ægyptiorum ſcholis hieroglyphicis imbutum eſſe literis? minime vero. Exiſtimas me Apollinis mentem tenere? nullatenus. Proinde Davus ſum, non Oedipus, atque ita gryphis & ænigmatibus huiuſcemodi minime laceſſendus. Quid igitur faciam? An provinciam hanc abiiciam? non faciã: quin potius myſterii hujus divinationem diligentia quanta potero, aggrediar, ut ſi non vatem, Saulem inter vates ſaltem egiſſe videar.

XXIII.

Sunt inter meos jucundiſſimos commilitones non pauci adoleſcentes, qui me & ingenii acumine, & eruditionis copia, & memoriæ felicitate, & orationis ſuavitate longe ſuperant, quibus hæ dicendi partes rectius quàm mihi potuiſſent commendari. Sed quia ita tibi D.R. viſum, ut ego in hac corona eruditiſſimorũ Virorum, atque ingenioſiſſimorum adoleſcentum audirer, tuo paterno mãdato modeſte parebo, ſive ab eo judicio hic honor mihi ſit delatus, ſive benevolentia, ſive, quod magis credo, favore quodam patriæ meæ dulciſſimæ. Sed ne prolixitate exordii huic ſplendidiſſimo auditorio ſim moleſtus, propero: &c.

XXIV.

Niſi patientia veſtra atque humanitas, Auditores, tanta eſſet, quanta multis jam annis ab omnibus, qui ex hoc loco dixerunt, perſpecta fuit ac celebrata, vereor ſane cum tanta pueritia hujus loci authoritatem contingere, & in veſtrum dicendi cauſa conſpectum venire ornatiſſimum.

tiſſimum. At quia ipſe veſtram ſæpe perſp[...] virtutem, animumque cognovi attentiſſimu[...] ita me confirmo, ut non dubitem, etiam e[...] quæ à N. mihi impoſita ſunt, in veſtra fide [...] ligione que deponere. Ille enim pro ea, qua h[...] tempore valet authoritate, mihi demandavi[...] ut vobis omnibus & ſingulis nomine toti[...] ſcholæ gratias agerem, non tantum pro hono[...] rifica hac veſtra præſentia, ſed etiam fide, amo[...] re, benevolentia, ac beneficentia, qua mul[...] annis nos complexi eſtis, & adhuc complecti[...] mini quotidie.

EXORDIA CHRIARUM.

1. INter Oratores, quorum ex antiquitate ad nos pervenerunt ſcripta, ut ex omni parte abſolutus, ita totus ad utilitatē factus eſt Demoſthenes: nam cum alii plerique in verbis copiā oſtentent, ſenſibus enerves, ac propemodum ſoluti ſint, ſolus iſte rebus ita denſus, ita ſtrictus eſt ſententiis & preſſus, ut in publicis orationibus Rempublicam, non hominem, in ceteris non Oratorem, aut Patronum, ſed actum judicem, ac conſummatum, judicare exiſtimes. Ita autem quæ graviſſime concepit, exprimit atque effert, ut quemadmodum majeſtas, quæ ex multis conſtat, unum aliquid in Rege eſt ac principe: ita in hoc uno conſummata vis dicendi ex diverſis pariter virtutibus emergat, ad quam alii cum collimarint, ſolus eam animo complexus, verbis pariter ac rebus aſſecutus.

ſecutus nobis quidem ſemper viſus eſt. Ad ſelicitatem hanc acceſſit, quod ex tota Græcorum gente nemo melius vidiſſe, nemo melius intellexiſſe vitæ rationem videtur, Oſtendit id hæc ſententia.

2. Lucius Annæus Seneca, Poëta, Orator, Philoſophus in tantum graviſſimis ſcriptis nobilitatur, & per mortalium ora celſus, ac ſublimis invehitur, ut quod in cœlo ſol, in annulo adamas, in capite oculus, hoc ipſe in ſapientum panegyri, ſapientiæ ſe. Profeſſorum colmen, lumen, imó numen iure æquiſſimo cenſendus ſit. Sive enim admiranda Naturæ & Democriti, & velut defoſſa puteo, mente informemus, penitius ea quam ullum Chryſippeum acumen penetravit, inſpexit, in lucem ac ſolem protraxit: ſive horridos & ſylveſcentes humani generis mores conſideremus, accuratius politiuſque, quam Phocion ille, in iis nimia detruncavit, ſcabra lævigavit, laſcivientia reſecavit, ſemper & ubique docens:

——— nullo palleſcere fuco,
Numquam falſa loqui, nuſquã promiſſa morari,
Inviſos odiſſe palam, non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem præmittere fraudi,
Sed certum mentique parem componere vultum,
Occulto ſævire nefas.

Inſignioribus autem virtutum ſtellulis, quam ullus Socrates humanam gentem inſignivit, illuſtravit, ornavit. Quiſquis vero eloquium quod prius corde formatũ, mox fulgentiſſimo ore velut aureo quodam prudentiæ canali inam-

ampliſſimo ſenatu, in Magiſtratibus, in ſacer-
dotiis, in imperiis nitidè culta & in quadru-
ac quincuncem veluti ſeptum quoddam redi-
cta effudit; attentius rimatur, bone Deus! quæ
hic omnia & ſingula acute inventa, facetè in-
torta, enucleatè explicata nitent, ſcintillant,
fulgent, fulminant? Non leguntur hic ῥήματα
ut vocat Æſchines verba illa lapſantia, plebeja,
debilia, putidiuſcula, intimis tenebris deffoſſa
papavere & ſeſamo ſparta, amputata & præci-
pitia, in quæ quis, tanquam in ſaxea fragmenta
ſeſe impingat, ſed θαύματα hæc agnoſcuntur,
ſuſpiciuntur, ſola quæſita & exculta, grandia,
pulchra, fortia, ampullata, elucubrata, vocalia,
de prompta ex intimo artificio, ſublimia, ſo-
brietate ponderoſa, Romana Majeſtate magni-
fica, grata, & gratiis gratiore gratia obnupta,
quæ enodent ſenſus altius eductos, tum ſpiri-
tus illos rerum graviſſimarum, quibus veluti
motibus quibuſdam cum Seneca efferveſcit,
ſpumat, effertur: haud ſecus ac radii ſolis vi bi-
bula humorem terreſtrem in ſublime trahunt,
ſic ipſe mortalium animos, quamvis feros quà-
vis ferreos, in quamcumque partem viſum eſt,
impellit, nec ante relinquit, quàm aut incita-
menta recti, aut ſolatia mali, aut documenta
veri exquiſitiſſimo ſapientiæ condita ſale in
intimos ſenſus recondiderit. Hoc tridente ſa-
pientiæ, æſtus illis iracundiæ placat, pertur-
bationis tranquillat, animi abalienati conci-
liat, & nimium rigidi flectit ac malaciſſat.
Quid mirum? nihil eſt, quod non ejus gravi-

tatem

item ſuſpiciar, mitigetur lenitate, moveatur npetu, calore animetur, argutiis excitetur, fiuris delectetur, & toto illo opificio concutiaur uſque eo, ut Lucii Annæi Senecæ ac impeioſæ Eloquētiæ vim fateatur, & opulentiā adniretur, & majeſtatem velut cuiuſdam Numinis amet, veneretur, honoret. Quemadmodum utem gemma in annulo ſplendeſcit, & auro eſtis tota rigeſcit: ſic omnia ejus ſcripta, ſive edeſtri illa ſive equeſtri oratione contexta volutentur, nuſquam non doctorum Violis uaveolentibus nitent, ſententiarum globulis gneſcunt, documentorum acumine vibrant, eri verbiorum claritate ſplendeſcunt, monitorum liliis rident, & gnomarum undiquaque ſcintillant floribus.

Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
Æſtibus, æterno ſed viris honore rubentes
Fons Æganippæa Parnaſſidos educat umbra.

Ex pulcherrima autem horum omnium varietate inſtar emblematis pronunciatum hoc (*Perenne ſub polo nihil*) emicat & effulgeſcit.

3. Cogitanti mihi ſæpe numero, & in ſummos homines intuenti, qui abhinc annorum duo millia artes & ſcientias ad bene beateque vivendum neceſſarias aut invenerunt ipſi, aut jam inventas literis illuſtraverunt & perpoliverunt, ſolus Ariſtoteles ex omni ætatum, temporum, nationumque occurrit memoria, naturæ quadam providentia genitus, qui ea quæ prius in diverſis artibus atque ſcientiis diſperſa, & diſſipata fuerant, μέθοδῳ conglu-

glutinavit, optimaque ratione conſtrinxit, U
ceteri mihi videnter tanquam partus degen
res, vel non præſtitiſſe quod ab aliis exſpect
batur, Plurima quidem, ut fatear, quod res e
inchoarunt: ſed inperfecta, confuſa, permixt
que reliquerunt, cum muſarum ille anim
Ariſtoteles noſter ingenii ſui monumenta
candidam poſteritatem perfecta tranſmiſer
merito queis doctior orbis ſubmiſſis defert faſc
imperium. Quoniam autem omnia ejus ope
in conſpectum veſtrum protrahere nec hui
ce loci, nec noſtrarum eſt virium, à melli
floribus quibus ea diſtinxit, præſentem hu
(*locus ſententiæ*) qui tanquam adamas Ophi
aut Arabiro auro inſertur, elicet, naribus v
ſtris obiiciendum admovendumque exiſtim
vi.

4. Exiſtimat Socrates, & recte ſane exiſti-
mat, animos noſtros ex diverſis conſtare a
mantibus, nimirum qui ex ſe diverſos pro di
verſis animantium naturis pariant affectus
Non his omnibus uno collyrio medebimur:
diverſa pro diverſis affectibus adhibenda ſunt
catapotia. Et quis eſt adeo ſiniſtra natus Mi-
nerva, ut putet, ſcriptores omnes iiſdem addu
ctos rationibus ſcripſiſſe? Quemadmodum no
unum idemque eſt, quod ſcribitur: ita nec u
nus idemque ſcribendi finis ſtatuendus eſt.
Iam & ipſis Poetis non eadem eſt in omnib
canendi ratio, quamquam omnes huc fere
nituntur, ut jucunda ſimul & vitæ dicant id
nea. Præclare id præter alios me hercule f
ciunt

iunt Comici, quorum inſtitutum Reipublicæ & utile & maxime neceſſarium eſt, ut hinc plura commoda in eam promanare, quam interdum ex centum Philoſophorum ſcholis arbitremur. Hi enim honeſtatis exempla aperiút, vitia inſectantur, quid rectum, vitæque integritati conſentaneum ſit, demonſtrant iudice, nec quicquam prætermittunt, cuius uſus ad virtutem aliquis ſit. Hos eſſe in vita noſtra velut Mercuriales ſtatuas cenſeo, quæ in trivio conſtitutis qua eundum, qua declinandum eſt, Comicos, conductis ad hoc hiſtrionibus, voluiſſe tantum cives actionibus ludicris oblectare: ſed quid in vita fugiendum ſequendumve ſit, iis abeunde ſuppeditare, ut non abs re tantum de his dictum videre queat, *& prodeſſe volunt, & delectare Poëtæ.*

5. Plato jactis Reipublicæ ſuę fundamentis, ne quid omnino in ea deſideraretur, legibus ac moribus ipſam munitit firmiſſime, nec quicquam tantopere cavit, quam ne in eam Poëtę homines fabuloſi, futiles, veritatis dútaxat imitatores, puerorum corruptores, atque ipſis etiã civibus pernicioſi ingrediantur. Verum inſcitiane an temeritate atque arrogantia quadam iſtud ſanxerit, equidem (quod cum pace tanti Philoſophi dixerim) neſcio. Nam qui Poëtas è contubernio Reipublicæ exactos damnaverit, quantam is obſecro ſaluberrimorum præceptorum ſylvam medio ſuſtulerit? Quid ſanctius Heſiodo? quid divinius Homero? ut cæteros prætereamus, qui quicquid ſcripſerunt

ex

ex horum uberibus quaſi ſuxerunt. Hos
imitatores veritatis dixerimus, quę ipſam gra-
phico penicillo ita vividè depinxerunt, ut pa-
rum abſit, quin Chriſtiani dogmatis ſcripto-
bus ſint conferendi.

6. Licet fabuloſa eſſent Poëtarum ſcripta & ſomniorum commenta, ut nonnulli iis non ſatis æqui nugantur, ita tamen fabuloſa ſunt, ut his nihil verius dici poſſit, ſi ad vivum ſingula rectè diſcutiátur. Atque interim plerique ſunt ejus ingenii, ut apertam veritatem amplecti nolint, velatam etiàm cupidè affectent. Im quot invenias, qui dulcedine potius, quam veritate capiuntur? Quod cum intelligerent Poëtæ, veritatem fabulis involverunt, ut quam alioqui præfractarii agnoſcere recuſant, ignari quoquo modo imbibant, ut vel ſic deliniti mores efferati tandem moleſcerent: & id quidem non ſecus ac

——pueris abſynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerûm ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valeſcat.

7. Omnis ętas, natioque omnis, ſive ferrea illa & moribus fœde inculta, ſive aurea illa & urbanitate imbuta lepidè, Poëtarum lectione ceu Circea quadam virgula, fœditatem elegantia tam affabre mutat, & gravitate leporem tam viriliter temperat, ut Virgilio in mortis

ſuæ

ſuæ punctulo poemata ſua voraci Vulcano conſecranti non abſque ſummo rationis momento auguſtiſſimus Imperatorum Octavius in hanc dictionem infenſus ſeſe effuderit:

Frangatur potius legum veneranda poteſtas,
Quam tot congeſtas noctesque dieſque labores.
Hauſerit una dies, &c.

Quacunque enim Virgilium ingredimur, vel Æneæ ſeſe offert pietas, quam veneremur, vel Achillis eniteſcit fortitudo quam admiremur, vel Ulyſſis eminet prudentia, quam ſummo amore proſequamur, vel Niſi ac Euryali elucet amicitia, quam laudibus extollamus. Illa autem omnia & ſingula, quemadmodum & cetera alia, Poëtarum Coryphæus Maro & verbis lectiſſimis tam concinne aſtrinxit, & pedibus pro rerum notione evolvenda tam apte illigavit, ut, quantam parit venerationem Æneæ, Anchiſem humeris ſuis Iliaco ſubduxiſſe incendio: amorem Ulyſſi, callida ſuis conſilia ſuggeſſiſſe, laudem Niſo, ultionem mortis Euryali propriæ vitæ antetuliſſe: tantum omnis ætas, omnique natio & veneretur, & amet, & admiretur, & extollat divinum noſtrum Poetam: atque hoc non adeo, quod haſce res omnes aperiat, & defigat, & nativo colore expreſſas in ipſis legentium oculis collocet, aut nunc in Æneam, modo in Achillem, mox in Ulyſſem, alias in Niſum & Euryalum Iovis inſtar aut Vertumni cuiuſdam tranſiiſſe credatur, quam quod tot pietatis, tot prudentiæ, tot fortitudinis, tot amicitiæ fontes impidiſſimos

réferet, qui fœcundiſſima ſalutarium præceptorum illuvie totum terrarum orbem feliciter inundarunt: ex multiplici vero illorum varietate documentum hoc; *Labor omnia vincit*, in præſens enodabo.

8. Poſt coercitam veteris comœdiæ nimium protervam & petulantem licentiam Poëtæ, ut ait Horatius.

—Vertere modum formidine fuſtis
Ad bene dicendum delectandumque redacti:

remotoque choro, & ſatyris in ſylvas cum ſua canina facundia relegatis, novam inierunt rationem populi ab iis, quæ turpia ſunt, abſterrendi, propoſita ſcilicet, ſicut in ſpeculo, vitæ communis imagine. Quamobrem ſtultos, avaros, & moroſos ſenes, adoleſcentes prodigos & intemperantes; callidos & furaces ſervos; meretrices improbas; perjuros lenones; impudentes ſycophantas; edaces paraſitos; peſtiferos aſſentatores; & id genus homines in ſcenam induxerunt. Cum enim ſimus in aliorum peccatis lyncei, in noſtris Thamyræ, nec ferè quiſquam reſpiciat, manticæ quod in tergo eſt, ſapientibus Viris placuit, vera & pervagata vitia fictis perſonis tribuere. Inter hos eſt Plautus, quem promum condum antiquitatis Romanæ & latini ſermonis authorem optimum optimi judices pronunciarunt.

9. Ita me Plautina delectant, ut, cum [illegible] cerone diſceſſero, nemo ſit, quem Plauto [illegible] ponam, & in quo ex aliqua ægritudine ac [illegible] leſtia libentius conquieſcam. Tantus hom[illegible]

Digitized by Google

in jocando lepos, tam crebri ſales, ac facetiæ, tanta eſt antiqui incorruptique ſermonis urbanitas. Sicut enim in antiquis moribus plus fuiſſe probitatis nobis perſuademus; ſic antiquo ſermone plus ineſſe & veritatis, & ſuavitatis, eique tanquam vino generoſo, ac notæ Opimianæ, magnam accedere ex vetuſtate commendationem.

10. Thucydides dicēdi artificio facile omnes vicit; qui ita creber eſt rerum frequentia, ut verborum prope numerum ſententiarum numero conſequatur. Ita porro verbis aptus & preſſus, ut neſcias, utrum oratione, an verba ſententiis illuſtrentur.

Ex uno Catilinario bello facile perſpicitur quam religioſe hiſtoriæ legibus paruerit Saluſtius, ut nihil illic ſcribatur falſi, nihil non ſcribatur veri, ſuſpicio gratię nulla ſit, nulla ſimultatis, ut progrediatur ordine temporum, ut ſub oculos ſubiiciat regionum ſitus, ut conſilia præcedant, facta comitentur, ſequantur eventus, ut interpoſitis graviſſimarum ſententiarum aculeis pungat improbos, excitet inertes, navos & induſtrios ad decus & gloriam cohortetur.

12. De ornando celebrandoque Virgilio non eſt quod laborem: cum ſit hæc Virgilii gloria, ut nullius laude creſcat, nulliuſque vituperatione minuatur. Certe poſt Bavium, Mævium, Philiſtium & eiuſmodi paucos, indoctos, invidoſque obtrectatores, qui vivo Virgilio congerunt inventus eſt nemo, qui non hunc Poëtam amarit, coluerit, admiratus ſit.

Digitized by Google

13. Hiſtoricorum latinorum agmen Cornelius Tacitus mihi ducit, non eloquentia quidem & aliis virtutibus, (ſic enim Livio eſt inferior) ſed prudentia, & judicij notis. Quis illo verius narrat aut brevius? quid narrando magis docet? In moribus quid eſt quod non tangat? In affectibus quod non revelet? Mirabilis omnino ſcriptor, & qui ſerio hoc ipſum agit, quod non agit: nec enim hiſtoria ſolum eſt, ſed velut hortus & ſeminarium præceptorum. Uti qui veſtes acu pingunt, ingenioſe gemmas inſerunt ſine confuſione, aut nova formarum: ſic iſte paſſim ſententias, ſerie narrationis nihil omiſſa aut læſa.

14. Quintus Curtius ſcriptor eſt Principum proprius, & aſſidue iis in manu, ſinuque haben- dus. Me judice probus eſt, legitimuſque Hi- ſtoricus ſi quiſquam fuit. Mira in ſermone ej- facilitas, in narrationibus lepos. Aſtrictus id- & profluens, ſubtilis & clarus, ſine cura - accuratus, verus in judiciis, argutus in ſenten- tiis, ſupra quàm dixerim facundus.

15. Titus Livius magnitudine quidem & ma- jeſtate operis ante omnes. Diffuſus ille & pla- cidus, in concionibus maxime diſertus, & ta- omnino, qualem Fabius deſcripſit. Judiciis ſe- tentiiſque bonus eſt, etſi non frequens.

16. Criſpus Saluſtius Hiſtoricorum omn- primus, ſi libros ejus modò haberemus: ſed - ſtoriarum corpus illud totum periit: & ex - pauculis admirari eum magis libet, quam a- judicare illud video, Thucydidi ſimillim-

17. Thucydides res nec multas nec magnas nimis ſcripſit, ſed palmam fortaſſe præripit omnibus, qui multas & magnas. Elocutione tota gravis & brevis, denſus ſententiis, ſanus judiciis, occulte ubique inſtruens, actiones vitamque dirigens, orationibus & excurſionibus pene divinus. Quem quo ſæpius legas, eò plus auferas & numquam tamen dimittat te ſine ſiti.

18. Polybius multa & præclara libris 40. cõpoſuit: ſed pars pleraque aut toto periit, aut mutilata ad nos venit, cum fraude generis humani. Is excedit, abrumpit, diffundit, & ſæpe non tam narrat, quam ex profeſſo docet. Sed recta & ſalutaria ubique ejus monita, & quem ego hoc magis Principibus commendatum velim, quod anxia in eum inquiſitione non opus, ſed ſenſus ſuos aperit & revelat ipſe.

19. Xenophon Scriptor ſuavis, fidus ac circumſpectus Hiſtoricus, multa ad exemplum vitæ, multa ad fidem rerum ſcripſit, ſententias quidem & dogmata raro miſcet, ſed &c.

20. Inter omnes utriuſque linguæ authores, quorum monumenta præteritorum ſæculorum barbariei erepta, & ab interitu vindicata ad nos uſque pervenerunt, nulli mihi unquam potiores viſi illis, qui, in terram profligatos omnibus mundi temporibus mores, omne ſuum ſcribendi ſtudium & conatum ad vitam & mores corrigendos contulerunt contemptiſque opibus & honoribus, multis potius prodeſſe, quam placere voluerunt, Quo in

Digitized by Google

13. Hiſtoricorum latinorum agmen Cornelius Tacitus mihi ducit, non eloquentia quidem & aliis virtutibus, (ſic enim Livio eſt inferior) ſed prudentia, & judicij notis. Quis illo verius narrat aut brevius? quid narrando magis docet? In moribus quid eſt quod non tangat? In affectibus quod non revelet? Mirabilis omnino ſcriptor, & qui ſerio hoc ipſum agit, quod non agit: nec enim hiſtoria ſolum eſt, ſed velut hortus & ſeminarium præceptorum. Ut ii qui veſtes acu pingunt, ingenioſe gemmas inſerunt ſine confuſione, aut noxa formarum: ſic iſte paſſim ſententias, ſerie narrationis nihil omiſſa aut læſa.

14. Quintus Curtius ſcriptor eſt Principum proprius, & aſſidue iis in manu, ſinuque habendus. Me judice probus eſt, legitimuſque Hiſtoricus ſi quiſquam fuit. Mira in ſermone ejus facilitas, in narrationibus lepos. Aſtrictus idē, & profluens, ſubtilis & clarus, ſine cura ulla accuratus, verus in judiciis, argutus in ſententiis, ſupra quàm dixerim facundus.

15. Titus Livius magnitudine quidem & majeſtate operis ante omnes. Diffuſus ille & placidus, in concionibus maxime diſertus, & talis omnino, qualem Fabius deſcripſit. Judiciis ſententiiſque bonus eſt, etſi non frequens.

16. Criſpus Saluſtius Hiſtoricorum omnino primus, ſi libros ejus modò haberemus: ſed hiſtoriarum corpus illud totum periit: & ex his pauculis admirari eum magis libet, quam anxie judicare illud video, Thucydidi ſimillimū eſſe.

17. Thu-

17. Thucydides res nec multas nec magnas nimis ſcripſit, ſed palmam fortaſſe præripit omnibus, qui multas & magnas. Elocutione tota gravis & brevis, denſus ſententiis, ſanus judiciis, occulte ubique inſtruens, actiones vitamque dirigens, orationibus & excurſionibus pene divinus. Quem quo ſæpius legas, eò plus auferas & numquam tamen dimittat te ſine ſiti.

18. Polybius multa & præclara libris 40. cōpoſuit: ſed pars pleraque aut toto periit, aut mutilata ad nos venit, cum fraude generis humani. Is excedit, abrumpit, diffundit, & ſæpe non tam narrat, quam ex profeſſo docet. Sed recta & ſalutaria ubique ejus monita, & quem ego hoc magis Principibus commendatum velim, quod anxia in eum inquiſitione non opus, ſed ſenſus ſuos aperit & revelat ipſe.

19. Xenophon Scriptor ſuavis, fidus ac circumſpectus Hiſtoricus, multa ad exemplum vitæ, multa ad fidem rerum ſcripſit, ſententias quidem & dogmata raro miſcet, ſed &c.

20. Inter omnes utriuſque linguæ authores, quorum monumenta præteritorum ſæculorum barbariei erepta, & ab interitu vindicata ad nos uſque pervenerunt, nulli mihi unquam potiores viſi illis, qui, in terram profligatos omnibus mundi temporibus mores, omne ſuum ſcribendi ſtudium & conatum ad vitam & mores corrigendos contulerunt contemptiſque opibus & honoribus, multis potius prodeſſe, quam placere voluerunt. Quo in

Digitized by Google

ſcribendi genere apud priſcos Romanos nomen
ſuum cum primis profitebantur magiſtri virtu-
tum & Cenſores morum ſatyrici, qui præclari
in mortales ſtudio atque merito, miſſo illo
quod ad æs exit, & plerique ſectantur ſtudio
communia privatis præferentes, fulgi & po-
tentiorum odio vel amore ſpreto, ut cum uno
illorum loquar, uni æqui virtuti, atque ejus
amicis, reliquis omnibus inviſi, infeſti, formi-
doloſi fuerunt, Inter tres autem latinos Saty-
ricos, quorum monumenta temporum injuria
ſubtracta ad noſtram uſque ætatem pervene-
runt, Iuvenalem ex merito ſuſpicimus ac de-
miramur, & reliquis duobus præferimus. Si
enim inter authores & ſcriptores omne tulit
punctum, qui miſcuit utile dulci, non video
cui alteri omnium recte intelligentium & ju-
dicantium calculo juſtius palma attribui poſ-
ſit, utpote cujus lectione puriſſima latinitat
linguam, mores virtute & honeſtate, mentem
denique pulcherrimarum rerum cognition
imbuere & informare poſſit. Non enim ille (
virtutibus & vitiis, ut Philoſophi, diſputa
ſed illa id credibili verborum & ſententiaru
dignitate & ſuavitate ob oculos ponit, & com-
mendat, hæc incredibili Satyrici ſtyli mordi-
citate laceſſit, invadit, flagellat, ſecat, urit, lat
cinat, jugulat.

21. Singulæ comœdiæ continent peculiar
quædam exempla, quæ in omni vita, quod a
mores attinet, hoc eſt ad virtutes & vitia, ſ
quenda & fugienda ſunt. In his ipſis exempl

prop

proponuntur varia negotiorum conſilia, eorumque eventis, quæ omnia venuſtis deſcribuntur ſententiis, ut in animis tanquam aculei quidam inhæreant, noſque de rebus maximis & graviſſimis admoneant: Non enim varii humanarum rerum caſus & eventus intelligi, & judicari poſſunt, niſi ab iis qui ex diligenti hiſtoriarum & comœdiarum lectione hauſerunt acre judicium, & quibus ætas longa magiſtra fuit. Porro ut reliquæ comœdiæ omnes ſingularem habent commendationem propter ſententiarum varietatem: ita & hæc ſententias aliquot habet egregias: inter quas duæ maximæ ſunt inſignes.

22. Quia comœdia inventa eſt, ut depingat varia hominum ingenia, varios mores, ut in hæc intuentes tanquam picturam quandam diſcant adoleſcentes, quid in omni genere vitæ, in omni ætate, in omni perſona deceat, & rectum ſit; ideo &c.

23. Cum omnes Poëtæ maximas utilitates Reipublicæ adferant, nec ſolum delectent, ſed etiam plurimum proſint, Terentius hoc ſibi à puero propoſuit, ut quam plurimis prodeſſet, nemini noceret. Et animum quidem ad ſcribendas comœdias appulit, ut in illis aliquas honeſtas vivendi leges proponeret.

24. Comœdia eſt imago humanorum eventuum & conſiliorũ, imitatio vitæ, ſpeculũ conſuetudinis, imago veritatis conficta, ut effictos noſtros mores in alienis perſonis expreſſamq; imaginem noſtræ vitæ quotidianæ videamus.

25. In tanta dignitate ſemper ſunt habita ſcripta Terentii, ut huic authori inter comicos omnes eruditi palmam tribuerint: quod non ſine magno conſilio feciſſe videntur. Sunt enim pleraque hujus Poëtæ dicta quaſi quædam oracula, & ineſt (ſi quis diligenter conſideret) in ipſo ſermone tanta ſimplicitas, proprietas & diligens obſervatio decori, ut nullum videatur exſtare ſcriptum, ſaltem in hoc genere, abſolutius & ſuavius.

26. Qui Terentium utiliter legere, ac in ejus lectione cum aliquo fructu verſari vult, obſervare debet quo conſilio comœdias ſcripſerit: quod haud dubie hoc fuit, ut multis exemplis propoſitis communium morum, formaretur aliquo modo judicium de rebus humanis. Habet enim hic auctor graviſſimas ſententias, quorum maximus in omni vita eſt uſus, cum de rebus magnis admoneant, & in auditorum animis aculeos relinquant.

27. Terentius eo ordine ac luce res diſponit, adeo perſpicuis verbis enunciat & ſententiis ornat, ut omnes agi verſus videantur, quam recitari: Itaque ſpectatorem nō modo citra tædium retinet, ſed etiam quaſi captat, atque incendit, ut attente exſpectet reliqua.

28. Satis conſtat, Terentio nihil eſſe feſtivius, & magis proprium, qui & gravitate & arte reliquos comicos apud latinos facile vincit. Huic omnino nihil deeſt, ſed omnia, quæ præſtanda ſunt comico, præſtitit. Habemus multa egregia exempla civilium morum &

humanorum caſuum, unde judicium certum peti poteſt de rebus humanis. Nam qui diligenter expenderit hos caſus, & perſonarum officia, & conſilia de rebus humanis, prudentius & ipſe judicare diſcet.

29. In uno Terentio videt quis mirabilem copiam in aliqua re explicanda, diligentem diſpoſitionem argumentorum, tum etiam in ſententiis ac ſalibus tanta eſt venuſtas, ut lectæ non ſemel placeant, ſed quo magis leguntur, eo venuſtiores appareant.

30. Quia comœdia conficta eſt non modo ut varietate caſuum & conſiliorum delectes auditorem, ſed & ut rerum humanarum nos admoneat, quæ quam ſint incertæ & fluxæ, nemini eſt obſcurum, fit ut qui apud ſe diligenter expenderint, & hos caſus, & perſonarum officia, & conſilia de rebus humanis, ipſi prudẽtius quoque judicent. Errant ii, qui putant, animi judicium rectius Iuris Conſultorum diſputationibus, aut Philoſophorum libris formari, quam hoc genere literarum.

31. Quemadmodum omnes mortales non ſibi ſolis nati ſunt, ſed ut ſe mutuo adjuvent, vel conſilio, vel re, aut opera, aut ingenio: ita etiam Poëtæ, qui quaſi Deorum aliquo dono atque munere commendati nobis eſſe videntur, aliis prodeſſe voluerunt. Nam non tantùm verba aut frivolas quaſdam nugas ſecuti ſunt, ſed honeſtiſſima vitæ præcepta, optima exempla, quibus animi hominum ad virtutem, & ad omnes res præclaras incitarentur, & à vi-

tiis abſterrerentur, propoſuerunt. Idem præſtare voluit noſter Poëta Terentius cùm inciperet ſcribere fabulas, & noluit ab inſtituto decedere, ſed aliis ſua induſtria prodeſſe.

32. In comœdia prudentium & imprudentium exempla proponuntur, ut ex illis & noſtros mores comparemus, & judicium corrigamus, diſcamuſque quæ probanda ſint, quæque improbanda.

Captationes benevolentiæ & attentionis.
Si mavis.

FORMULÆ INSINUANDI.

1. VEſtri, Auditores, muneris erit ut, quam aliis, qui ex hoc loco verba fecerunt, attentionem ac benevolentiam conceſſiſtis, eandem mihi ne degenetis, meique ingenii tenuitatem ac dicendi infantiam veſtro favore, & æquitate ſubleveris, ut cauſam hanc omnium graviſſimam, quæ ſummum civilis prudentiæ momentum in ſe continet, qua poſſim brevitate, vobis expendiam.

2. A vobis igitur Auditores ſummopere contendo, ut huic meæ orationi tanquam amœniſſimæ animi peregrinationi, benevolentiæ veſtræ auram accomodetis, gratiæ, quæ veſtræ ſerenitatem favoriſque vela indulgeatis, quo felicius inſtituto meo perfungi, curſumque meum ad optatam metam perducere poſſim.

3. Adeſte

3. Adeſte itaque omnes animis, qui adeſtis corporibus, excitate mentes veſtras, mihique, quicunque parentis nomen meum veneramini, quicunque parentes aut eſtis, aut eſſe olim deſideratis, benignos tam animos, quam aures præbete.

4. De hac autem nobiliſſima controverſia, *Auditores Nobiliſſimi, Spectatiſſimique*, ſi ſeverè & religioſè mecum judicaveritis, meamque ſententiam benevolis & attentis auribus animiſque penitus intellexeritis, auctoritas ea, qua plurimum apud omnes hactenus valuiſtis, hærebit, & in vobis remanebit, atque ab omnibus cùm veritatis, tum prudentiæ politicæ & juſtitiæ civilis ſervantiſſimi habebimini.

5. Detur mihi, auditores Præſtantiſſimi, coram vobis benigne audientibus libere dicendi venia, concedatur veſtræ benevolentiæ & gratiæ aura. Te vero, Nobiliſſima & Ornatiſſima Iuventutis ſtudioſiſſimæ corona, ut curſum orationis meæ tui favoris & attentionis diligentiſſimæ, æquitatiſque ſtudio, tanquam optatiſſimis remis & velis adjuves, majorem in modum peto. Dicam autem breviter & quidem brevius, quam res tanta dici vel debeat, vel etiam poſſit.

6. Adeſte, quæſo, nobis animis, qui corpore præſentes eſtis, & æquitate ac benevolentia veſtra meam de tanta re dicendi imbecillitatem ſuſtinete.

7. Vos, quæſo, percipite ea auribus benigniſſimis, & me patriæ communis ornamen-

ta delibantem ſolito favore & benevolentia per patriam obſecro & obteſtor, ſublevate.

8. Quod dum facio, date, quæſo, Auditores mihi de venationis ſtudio, dicturo, quod venatores ad inſectandas feras maxime flagitant, ſilentium; date, quæ venantibus omnium gratiſſima eſt, facilem auram; date, quæ venantibus maxime neceſſaria, patulam aurem; date, quam venatores ſummopere exoptant, liberum campum, ut, qua poſſit fieri brevitate, non quidem ea, quæ ad hujus exercitii laudem faciunt, percenſere omnia, (quod & conari & ſuſcipere temerarium eſſet:) ſed ex earum rerum innumerabili copia pauca quædam ſeligere & comprehendere poſſim, quæ in hoc ampliſſimo loco vobis explicem.

9. Iuvate, quæſo, Viri Clariſſimi, ſuſceptam tam gravis negotii cauſam æquitate judicii veſtri; favoreque ac benevolentia curſum hujus noſtræ orationis ſublevate. Vos vero lectiſſimi Iuvenes ſtudioſi, meum hoc ſalutis veſtræ quærendæ conſervandæque flagrantiſſimum ſtudium animo cupidiſſimo complectimini. Veſtra enim, quæ omnium maxima queunt eſſe ornamenta, veſtra vitæ omnis præſidia, veſtræ ſpes & opes fortunæque omnes in periculum hic vocantur. Quid ita vero quæritis? Num Hannibal aliquis ante portas? Imo longe pejor hoſtis, quam ullius crudeliſſimi Martis iniquitas eſſe poſſit.

10. A vobis, Clariſſimi Viri, ea, qua par eſt, obſervantia peto, ut ſi forte non ea, qua fieri

opor-

[illegible] ſponteat dignitate ac elegantia hanc meam ſponſam exornavero, non ex mea lacinia, ſed pretio ſui, & proprio cultu, illam judicetis, atque ut in amore moris eſt, nævos, ſi qui non adeo conſpicui ſunt, non ſolum tolerari, ſed etiam eoſdem amari; ita velim æquo animo perferatis, ſi quod forte hiulcum, aſperum, & craſſioris Minervæ filum in hac mea tela intercurrat, idque tum in mei, quem ſumma ſemper humanitate & benignitate proſecuti eſtis, quẽ in hunc locum, veſtris quaſi humeris & lacertis conſtituiſtis, tum in Muſarum gratiam, quas hoſpitas pediſſ. quas & amicas veſtrûm nemini non eſſe dubito, faciatis. Sentio, dum loquor, hoc ipſum; ſentio, inquam, novam veſtræ benevolentiæ & favoris auram, qua, ſi ita vultis, ad exquirendam ſtudii noſtri originem & Muſarum veluti indaganda incunabula, felice tanquam in navigatione, utar.

11. Vos, quæſo, rem benigne diligenterque audite, cujus deprædicandæ gratia huc acceſſi. Et quoniam de lingua dicendum eſt, mihi, voris comprecamini omnibus, ut à ſuperis lingua detur, quæ expediundis cœptis par ſit.

12. Quamobrem adeſte animis æquis, &, ſi quam exſpectationem de magna aliqua cauſa habuiſtis, eam deponite, & ad ſtudiorum noſtrorum juvenilem conſiderationem judicationemque vos demittite. Nam ſi umquam de fructu veſtræ liberalitatis, ſi umquam de ſpe & exſpectatione, quam de ſchola veſtra concepiſtis, certius judicandi poteſtas vobis fuit,

hoc profecto tempore poteſtatem optimam habetis, ut ſtatuatis, an recte ab initio hanc ſcholæ conſtituendæ cogitationem ſuſceperitis, & an ſuſceptam in poſterum retinere vel abjicere debeatis. Quid enim eo labore & ſumptu, cui nullus fructus reſpondeat, ingratius aut inutilius?

13. Nunc quando cauſam, quæ me ad dicendum vel invitum aut nolentem impulit, cognoviſtis, quæ me dicere mei æquales, veſtrique juſſerint libri, oro quæſoque vos, P. C. qui publico præeſtis conſilio, publicas curatis civitatis rationes atque utilitates, velitis non attento ſolum & docili, ſed benigno potius atque benévolo animo, ex me, meaque, qualiſcunque futura eſt, oratione, cognoſcere, præcipue cum audituri ſitis, de re non privata & aliena, ſed publica & veſtra omnium, & cujus maxime totius intereſt Reipublicæ. Nec quis ego ſim, aut quam copioſè & diſertè dicam, attendite: Sed, quæ affectam, quæ ſuadeam, quæ flagitem, quam honeſta, quam utilia, quam gravia, aut potius neceſſaria ſint, ſi velimus civitatem florere, abundareque non opibus ſolum rebuſque iis, quas dare, eripereque fortuna eadem poteſt hora, ſed optimis etiam, ac ſapientiſſimis civibus, viris omni virtutis & laudis genere præſtantibus, in primis animadvertite, animumque & cogitationem parumper à perſona ad rem convertite.

14. Spero, vos, eadem humanitate, æquitateque animi, quo me audire cœpiſtis, in bonam

Digitized by Google

partem accepturos, quæcunque dixero, & rem potius, in qua verſabor, quam quo in illa pertractanda, excolendaque artificio utar, inſpecturos: ac quoniam in magnis ac difficilibus rebus non minus ſæpe ſpectatur, quid ſequare, quam quid aſſequare, & quo ſis animo, quam quibus viribus, eam eſſe novi comitatem, facilitatemque naturæ veſtræ, eam lenitatem ingenii, ut confidam, vos, etiam ſi minus eo pervenero quo volo, ipſum tamen laudaturos conatum voluntatis meæ, præcipue cum, quod iuvenili cupiditate & amore laudis ductus, incenſuſque ardore quodam gloriæ, ſuſcepi, id ſic me tueri ſuſtinereque viſuri ſitis, ut temeritatem vobis meam, quod plus mihi oneris impoſui, quam ferre poſſum, accuſare fortaſſe liceat: quod autem ſuſcepto non ſuccubuerim neque illud turpiter abjecerim, ſed tulerim, pro viribus, non videat reprehendendus omnino.

15. Sed antequam dicam, quæſo obteſtorque vos, tribuatis mihi hoc beneficium, ut dum hæc ſummatim perſequar, orationis meæ curſus aura lenitatis ac facilitatis veſtræ adjuvetur.

16. Peto autem à vobis, ut, ſi & in iis rebus, quas tractare inſtitui, ſummam dignitatem ineſſe cernitis, & me nullis vigiliis, nullis laboribus, nulli denique rei parcentem, ut veſtris commodis conſulam, videbitis, induſtriam meam diligentia ac benevolentia veſtra adjuvetis.

17. Faciam, ut Imperatores inſtructa acie ſolent;

ſolent ; quamquam paratiſſimos milites ad prælianduin videant, ut eos tamen adhortentur : ſic ego vos ardentes & erectos ad libertatem recuperandam cohortabor. Nam *Acer & ad palmæ per ſe curſurus honores ; Si tamen horteris fortius ibit equus.*

18. Peto à vobis per eas ipſas artes, de quibus dicere inſtitui, quarum utramque vobis maximopere cordi eſſe novi, ut ſtudium meum attentione veſtra excitetis, attentionem ſilentio indicetis.

19. Hic ſi patienter me audire dignabimini, expediam vobis iſtud objectum, quam potero, breviſſimè.

20. Hac de re juſſu Rectoris in hoc ſplendidiſſimo atque ornatiſſimo conſeſſu ſummorum Virorum pauca adferam, & quidem vulgaria, Nam ætas puerilis, ingenium inexercitatum, infirma memoria, mihi obſtant, quo minus multa & eruditorum auribus digna afferre queam. Vos, quæſo, attendite.

21. Hæc dum breviter preſto, amanter & reverenter peto, ut benigne audiat.

22. Primum omnium vos, Auditores, peroſficioſe rogo, ut benigne & æquis animis me dicentem audiatis, ac potius voluntatis, honeſtatis, & obedientiæ præceptoribus debitæ, quàm facultatis & ingenii mei imbecillitatis, in hoc negotio mihi demandato rationem habeatis.

23. Quod licet me omnibus modis vobis debere fatear, & fatear libenter, quia tamen ob

beneficio-

Digitized by Google

beneficiorum veſtrorum magnitudinem id grave mihi futurum prævideo, vos oro atque obteſtor, ut me hac in parte pro veſtra patientia benigne ſublevetis, meque pauca de veſtris in hanc adoleſcentiam promeritis, ad ſcholaſticos hoſce verba facere patiamini. Non enim vos immodica orationis longitudine detinebo, ſed operam dabo, ut paucis utrumque intelligant adoleſcentes, cum quanta à vobis accipiant beneficia quotidie, tum quanta ab illis requiratur erga vos obſervantia, meritorumque grata memoria.

24. Ut filioli adhuc balbutientes libenter audiuntur à patribus, ſuntque eorum etiam ipſi errores eis voluptati: Sic ſpero, Auditores, meam quoque infantiam vobis, ſi non jucundam, at ſane non plane ingratam fore.

25. Illud modo, antequam ulterius provehar, à vobis, Auditores, ſummopere peto, contendoque, ut quando omne mihi perfugium in veſtra humanitate ſitum eſt, tenuitatem meam veſtro favore ſubleveris, atque attentas nobis pauliſper aures adhibeatis.

26. A vobis peto quæſoque, ut veſtræ humanitatis fontes qui cæteris adoleſcentibus ante hac maxime patuerunt, mihi quoque aperiatis, meque attente bonaque cum venia audiatis.

27. Quin ſic mihi perſuadeo, me in veſtra humanitate haud mediocrem honoris mei levationem inventurum eſſe: quam meam de vobis ſpē & exſpectationem, ut exigui tempo-
ris

ris attentione ſublevetis, bonaque cum ve-
me audiatis, maiorem in modum vos oro
obteſtor.

28. Proinde cum nulla ingenii fiducia,
que proprio iudicio adductus in hunc locum
prodierim, inque hac ſpectatiſſima Clariſſimo-
rum Virorum corona aliquid mihi proferen-
dum ſit, veniam me à Veſtra benevolentia &
humanitate, in qua omnia mihi conſtituta eſ-
ſe exiſtimo, impetraturum, nec ullam mihi im-
portunitatis ſeu arrogantiæ notam pertime-
ſcendam, confido. Dicam igitur de re propoſi-
ta, ſed dicam quam fieri poterit breviſſime, ut
eſt in formula orationum vetere, quæ ſciam
poteroque.

29. Igitur dũ munere ſuſcepto fungor, à vo-
bis, Auditores, peto contendoque ut quæ ve-
ſtra eſt humanitas, benevole attenteque me
audiatis. Mihi viciſſim erit curæ, ne plus mo-
leſtiæ, quam iucunditatis, oratiuncula mea
vobis attuliſſe videatur.

30. Vos Auditores, quæ veſtra eſt humanitas
ſive vulgata, ſive impolita, ſi non ad guſtum
facta dederimus veſtro favore ſingulari inno-
vate, polite, condîte: neque nos Eloquentiam
duxiſſe, ſed nunc dumum ambire, imo ut de-
core & ſine repulſa ambiamus, lineas tentate
primas cogitate.

31. Æquitas poſtulare videtur, ut illi à qua
adepi ſumus quibus ceteris opitulari & alios
ſervare poſſumus, quantum eſt ſitum in nobis,
contra adverſarii accuſationes auxilium fera-
mus,

Digitized by Google

mus, ne talis, qualem iſti & cupient & fingunt revera eſſe videatur. Veſtri itaque favoris aura aſpirante, ne taciturnitate nefāda illa crimina confirmentur, vēram eloquentiæ integritatem atque innoxiam evidentiſſime à primi Suadæ maſtigis flagellis & accuſationibus aſſerere ac vindicare, non impari quidem cauſæ fiducia, ſed facundia minore, aggredior, Vos, Auditores, quod facundiæ ſermonis deerit, ut favore ac judicio veſtro ſuppleatis, demiſſe rogo.

32. A vobis itaque (Muſarum Patroni Viri vere Appollinares) à vobis ornat, qua poſſunt obſervantia: ſinite quæſo ut exorent, benigne ut audiatis me, quem miſerunt legatum à latere, oratorem ſuum talem qualem, ferendo leniter tenuem meam in dicendo facultatem.

33. Quidquid, Auditores, vel à materiei pondere alienum, aut potiſſimùm veſtris auribus, exſpectatione & ſilentio benevolentiſſimo indignum occurrerit, id lùbricis & infirmis tirocinii auſpiciis, quæ multam ubique merentur veniam, ut adſcribatis, & fàvoris veſtri benigniſſimi ſi pario atque vero impliceris, obnixiſſime contendimus: Nulla diſciplina eſt, in qua peccando non dicatur? neque ulla probabilis eſt ratio obmuteſcendi, quia nequeas orator eſſe perfectus, aut in ſocordiam compelli, quia deſponderis ſāpientiam. Magnæ rei, quantulumcunque poſſederis, fuiſſe participem, gloria non eſt minima.

34. Inſiſtamus pauliſper, Auditores, huic ima-

imagini, ac quoniam oculis nihil gratius, ac pulchrius natura nobis dedit, ex eorum dignitate & uſu, Prudentiæ quoque excellentiam ac munia contemplemur, Sicubi vero cæcus ego, aut lippus, colores non diſcrevero, Vos, Auditores, ut judicii veſtri acumine non viſa mihi addatis, hirquis viſa faventiæ veſtræ candore tegatis, officiosè rogo, demiſſè obſecro.

35. Sic facile omnes intelligent, mihi neque induſtriam, neque diligentiam deeſſe in eo exequendo, quod magna cum ratione ſuſcepi negotio, vos, cùm ad me audiendum congregabimini, non ſine magna utilitate diſcedetis: adeſte igitur æquo animo, & quod ſit veſtrùm officium in audiendo, cognoſcite.

36. Relinque paulum omnes vanitates, quibus toto vitæ tempore adhæſiſti; &, ſi potes, omnes cogitationes tuas colligen & in diſſerentem tranſcende.

37. Pero ut quantum nobis deeſt Eloquentiæ (deeſt autem plurimum) tantum ab humanitate veſtra ac benevolentia accedat, ne, ſi ſecùs fiat, non unius viri, ſed ipſius ſapientiæ laudibus interceſſiſſe videamur.

38. Per eam vos humanitatem rogo, quam incluſam in pectoribus domo huc attuliſtis, ut, dum dico, patienter aſſidere, & attentè auſcultare velitis.

39. Spero, me à veſtra omnium æquitate impetraturum, ut ad orationem meam faciles hodie aures, ſitienteſque afferatis. Quare nec veteri

Digitized by Google

veteri Rhetorum more rogabo, ut attendatis, quia res ipſa, de qua dicturus ſum, hoc à vobis exigit, nec deprecabor, quod orationem offero nullo aut flore ſparſam, aut artis gemma immixtam.

40. Qui tot anguſtiis pericli præſentis & invadentis circumquaq; metu includor, ab humanitate veſtra nequaqua excludat: ſentio enim quam arduum ſit, ac periculoſam, non de majeſtate aliqua, quæ obmuteſcere cogat, ſed de divinitate quadam, quæ cum voce animum ipſum ſuo fulgore perſtringat, dicere vel hiſcere potius aliquid conari. Sed quoniam refici ac recreari animum meum veſtro illo favore, non nihil perſentiſco, dabo operam, ut admirandi huius ſolis benedicti ortum imprimis, deinde fulgentiſſimam in meride claritatem intueri poſſitis: nullum quæremus occaſum in eo, qui perpetuo fulgore occidere nunquam poteſt.

41. Quod dum aggredior, obnixe obteſtor, ut, quemadmodum reliquis ex cœtu hoc, illi quidem quærenti, horum utrique diſceptanti: ita & mihi decidenti attendendo faveatis, & favendo attendatis.

42. Hanc ad telam pertexendam dum pleno me confero gradu, officioſe vos compello, ſtudioſe peto, obnixe comprecor, ut porro benignitatis aura benevolentiæ ſpiritu, leniſſimo favoris zephyro in altum portum provehatis hoc leve & demiſſum genus dicendi.

43. Vos, Ornatiſſimi & Humaniſſimi Auditores,

ditores, excitate piam in vobis admirationem, & quod admirabimini, animo colite, affectu deſiderate.

44. Ulterius autem, antequam linguæ freno indulgeam, quæſo vos per eam, quam hactenus invicem ex literarum humaniorum cultu ſatam & propagatam conſervavimus, amicitiam, velitis, aurium, ut ſic dicam, ædes vacuas mihi aperire & peregrinantem dicendarum rerum veritatem admittere; habebitis me in aliis iterum vobis gratificandi facilem, ſentieris me in hiſce, quæ incepi, abſolvendis brevem.

45. Hoc antequam faciam à vobis bonarum artium & partium conſecraneis, eo, quo poſsum & debeo. (debeo autem omni, poſſum tenui) contendo opere, velitis meæ diſſertatiunculæ vela benevolentiæ veſtræ favonia & auſcultationis zephyro ſublevare & propellere, ſuum, ad quem tendit, ut portum conſequatur facilius & felicius.

46. Opera mea ſaltem vicaria eſt, quam antequam præſtem, rogo vos velitis in ea, qua cœpiſtis benevolentia, perſiſtere, meque illius aura, quo portum facilius inveniam, provehere.

47. Quod dum facimus, vos, auditores, quotquot adeſtis, ut quanto eſto nobis eruditiores, tanto ſitis quoque ignocentiores, nobiſque adhuc inter vos balbutientibus exigui temporis attentionem largiamini, etiam atque etiam oramus atque obteſtamur.

48. Auſculta corona diſcipulorum lectiſſima

ra attentè, vitabo ſermonem laciniosſum: tende benevole, promitto animum officio- um.

49. Quanquam de veſtris animis nunquam liſſdam, quorum oculos non ſine favore ma- no video in me eſſe converſos.

50. Vos, quæſo, excitate atque expergefaci- e animos veſtros, quæque de rebus omnium naximis ac graviſſimis dicere ingredior, ea ut enitus percipiatis, operam date.

51 Et ſi mihi illud de veſtro iſto favore ac enevolentia polliceri poſſum, ut attentis ere- ctiſque animis tota mihi oratione adeſſe veli- is, conabor efficere, ut omnino ſtatuatis, o- nnem illum ſplendorem auri quandam eſſe, ad perniciem, invitationem.

52. Atque utinam, dum imparibus arduam hanç molem humeris impono, aut Ciceronis voce uti poſſim, aut alacritate Demoſthenis excitari? Utinam fulgurare, tonare, permiſce- re omnia cum Pericle valerem! Sed vana ſpe delector, & voto prorſus feror inani. Veſtrum eſt, Auditores, infantiam hanc meam & imbe- cillitatem eo maiori ſilentio ſublevare, & ad- juvare favore, quo juſtiori impulſus amore hanç aggredior provinciam orandi. Et quonia nefas eſſet, omnio dicere me nolentem de veſtra benevolentia dubitare, utar hac, apud vos libertate, ut, quicquid conceperim animo, promere non reformidem.

53. Atque utinam ea mihi felix fortuna contigiſſet, ut dum auri laudes proſequor o- ratione

ratione, aurea quadam apud vos Eloquentia, aureo verborum flumine, ac ſententiarum, uti poſſem! Sed quoniam in hac infantia noſtra & Eloquentiæ tirocino facilius optare quidvis licet, quam aſſequi, nec ſperare poſſumus in hac imbecillitate, quod vix ulli poſt exantlatos labores innumeros eſt conceſſum; Veſtrum erit eo majori benevolentia attentioneque mihi jam adeſſe de re ea dicenti apud vos, quam vos ipſi nunquam odiſſe poteſtis.

54. Erigite veſtros animos, & ad hanc veritatis diſputationem mentes veſtras excitate, Auditores: dabo operam, ut omnem quæſtionis hujus errorem in luce palam veritas evincat, & longioris temporis opportunum aliquando faſtidium tollat brevitas orationis.

55. Præbete, quæſo, mihi mentes atque aures placidas, dum ea dicendo contexam; quæ ſummè faciunt ad utilitatem, famam, exiſtimationem & dignitatem veſtram.

56. Unum vero non mediocriter me perturbat, & Eloquentiæ non ſatis robuſtæ conatum deterret, quod præco & orator tam infirmus ad pompam tanti triumphi declarandam vocatus accedam.

57. Vos oro obteſtorque per eam, quam erga me jam pridem oſtendiſtis, humanitatem atque benignitatem veſtram, per æquitatem atque clementiam, qua in omnibus veſtris judiciis uti conſueviſtis, per ſummam religionem, atque ſapientiam incredibilem, quam in vobis omnes admirantur.

58. Favete

58. Favete vos, Auditores, & iſto veſtri favoris & attentionis vento conatibus aſpirate, faciam veſtro in favore anchoram, ſi opus erit, & nullum inde periculum reformidabo.

59. Dum hoc iter curſumque Virginis ad cognatam abeuntis proſequor brevi dictionis intervallo, veſtros animos verbis meis velut catenis quibuſdam alligate, ut dum in ſacro tantæ Virginis comitatu vobis audientibus & comitantibus ſimul ſermonem habeo, facilius viſitationis ſignificationem, non amabilem tantum, ſed admirabilem, nec admirabilem ſimpliciter, ſed adorandam, ſuſcipiatis.

60. Vela ventis permittere conſtitui, ſpe hac certa fretus, fore ut quod clementer hactenus benigneque eſt factum, exigui temporis uſuram haud mihi gravate largiamini: præſertim cum in hac inſolita mihi dicendi ex hoc loco ratione, ad tractandum argumentum oblatum tale ſit, quod nec ſterile, vile, aridum, nec ingratum vobis futurum.

61. Quia vero multum poſitum eſt in veſtra benignitate laudandique facilitate, etiam atque etiam peto ea, qua par eſt, reverentia, ut mihi Neſtorium modum non eloquenti, ſed ſimiſſis verborum pompis, gyris, rejectis ſermonum picturis, & lenociniis, comptuque ſententiarum, verba facienti ac balbutienti, facuas aurium veſtrarum ædes reſeratis, benevolentiam auſcultandi præbeatis, imo præſtetis: ſummis viribus contendam, obnixe dabo

 operam

tam, ut rotunditate orationis, brevitate ſermo-
cinationis faſtidium leniatur, nauſea abigatur.

62. Undenam igitur dictioni auxilium re-
quiram, aut ætati patrocinium comparabo?
me reſpiciam, deterret infantia, & imperitum
humeris onus detrectat: Si vero vos aſpiciam
Auditores, recreor ac reficior non parum, jam
que ſpes, ætatis infirmitatem attollit.

63. Quæ dum brevibus abſolvo; (nec enim
anguſtia temporis & vel maximè doloris
acerbitas prolixum eſſe ſinent) precor &
ſecro, benignas ſitis & aures & mentes ad-
bituri.

64. Vos, ô lectiſſimi adoleſcentes, ad quos
præcipue ſermo meus dirigitur, erudita ſtu-
dioſorum corona, propago generis, ſpes pa-
trerorum, flos & ſoboles ingenuæ juventutis,
ſeminarium Reipubl. pectora generoſa, &
laudem ac decus nata, præbete, quæſo,
mentes atque aures placidas, dum ea dicen-
contexam, quæ ſumme faciunt ad utilitatem,
famam, exiſtimationem & dignitatem veſtram.
Nam ſi orationi noſtræ benignitas veſtra
cilem audientiam commodaverit, fretus
bitate veſtra, & integritate atque innoc
conſcientiæ meæ, ſpero me effecturum,
hodiernus dies mihi pulcherrimi facti o
nem, vobis fructum ingentis beneficii
liſſe videatur. Satis ſuperque perſpect
exploratam eſſe arbitror unicuique ve
meam ſingularem erga vos omnes be
lentiam: nec ego viciſſim umquam d

de m

e mutuo veſtro erga me affectu, quem in-
ſtar pretioſiſſimi theſauri & ampliſſimi patri-
monii non injuria facio plurimi. Cùm igitur
uterque conſecuti ſimus, quod communiter
erat optandum, non utar ambagibus, nec ex
alto petitis verborum blandimentis, ut ſermo
meus in animos veſtros amica vi quadam in-
luere poſſit: ſed primo congreſſu invadam in
arcem cauſæ, ſimpliciterque ac ſine artificio
planum faciam, quibus ſim rationibus impul-
ſus, ut in hunc locum ad perorandi munus ac-
cederem.

65. Hæc ſingula dum ſubtilius paulo & ube-
ius perſequor, quæſo vos, Auditores, adhi-
bete mihi non aures ſolum, ſed animos? & vela
hæc, ut ſic dicam, orationis meæ zephyro be-
nevolentiæ veſtræ afflare atque dirigire.

66. Sublatum igitur onus, quod nec abiicere
ine flagitio, nec deponere ſine turpitudine
licet, perferre pro mearum virium modulo e-
nitar, modo aliquantulum veſtra audiendi,
judicandique benignitate ſublevetis.

67. Hæc dum breviter expono, velim be-
nigne, id eſt, veſtro more, audiatis.

68. A vobis itaque peto, Auditores, ut aures
mihi præbeatis benevolas, & à me non tam
oratorium dicendi, quam Philoſophicum do-
cendi genus exſpectetis: quod ſi factum fuerit,
licet meam infantiam probe agnoſcam, ea ta-
men allaturum me confido, quæ dignitate præ-
ſtantia futura ſunt, utilitate fructuoſa, jucun-
da voluptate.

Digitized by Google

69. Fretus itaque officii mei conſcientia, veſtraque ſublevatus humanitate & argumenti præſtantia, in quo noſtra verſabitur oratio, cymbulam meam remis ipſe quidem agere conabor. A vobis autem, Auditores optimi quotquot adeſtis, ea, qua decet, modeſtia peto, ſummiſque contendo precibus, ut eamdem aura benevolentiæ & attentionis veſtræ promovere & propellere non gravemini, ut quem egreſſa portum eſt, in eumdem ſalva & incolumis regrediatur.

70. Quod dum, non ut debeo, ſed ut poſſum, facere conor, à vobis, Auditores, amanter & officioſe peto, ut animis adeſſe velitis, qui corporibus adeſtis, & non tantum aures mihi ſedulas, ſed mentes quoque attentas paulisper adhibere: quod ſi feceritis, à me quidem multa breviter, magna tenuiter, ardua humiliter, ſed ab hoc tamen loco non aliena, dici fortaſſe animadvertetis.

71. A vobis, Auditores, peto, ut auram clementiæ & benevolentiæ veſtræ mihi aſpiretis, aureſque ſimul & animos advertatis ad ea, quæ nec dignitate vulgaria, nec pondere levia, nec intellectu difficilia, nec auditu injucunda, nec uſu infructuoſa me allaturum, ſed non niſi populari ſermonis genere, confido.

72. Vos amantiſſime rogatos volo, Auditores, ut ad uſque Plaudite hujus mei dramatis aures mihi benevolas accommodare & attentas adhibere velitis. Re dicam paucula genere non vulgaria, uſu frugifera, modo

perſpicua & non injucunda vobis, uti ſpero, futura.

73. Quod dum facere conor, plus oneris attollo, quam me ferre poſſe intelligo? feram tamen ut potero, ſi illud veſtra benevolentia & attentione quadam ex parte allevaveritis.

74. Hoc unum denuo à vobis contendo, Auditores, ut qua me jam attentione audire cœpiſtis, ejus ne tædium vobis deinceps obrepere patiamini.

75. Pro virili ſuſcipiam hoc quicquid eſt oneris, illud æquo laturus animo, ſi veſtra benevolentia & attentio me defeſſum ſublevarit, ſi hallucinanti manus porrexerit, ſi labantem fulcire dedignata non fuerit.

76 A vobis peto, Auditores, ſi vivum Principem amaſtis, ſi mortuum lugetis, ſi ereptum deſideratis, ſi ſepulti memoriam conſervandam putatis, me, dum hoc pietatis fungor officio, & monumentum literarium potentiſſimo Electori pono, veſtra ſublevetis benevolentia, attentione roboretis, æquitate firmetis, ne hoc ſub onere deficiam, ſed quam cœpi ſubſtructionem, ei manum ultimam feliciter imponere queam.

77. A vobis, Auditores, per amorem, quo Illuſtriſſimum Principem, qui jam ad ſuperos abiit, complexi fuiſtis, per commiſerationem, qua erga Viduam mœſtiſſimam vos affici ſentitis, per denique fidem & ſubjectionem, qua junioribus Principibus omnes & lubentes addicti eſtis, peto, ut meam hanc orationem non

tam ex dicentis vel auctoritate vel eloquentia, quarum utraque in me perquam eſt exigua, vel potius nulla, quàm ex ipſius argumenti, cujus in explicatione verſor, dignitate ponderare, & aures mihi benevolas & attentas præbere velitis. Erit fortaſſis, ut quemadmodum in arenarum confluvio interdum auri globulos reperire licet: ita, ſi non multum, at parum tamen utilitatis ii, qui juniores eſtis, ex illis, quæ jam dicturus ſum, percipere queatis.

78. *Ac vos, ô Proceres, noſtræ Patriæque almæ*
Salanæ, ſancte Princeps Gerenbarde Sinagin,
Sceptra gerens & frena manu, ſed mollia, ve-
nas.
Invidiæ ſupra nubes ventoſque locande, A
Vos qui ſalvifici cœleſtia dogmata verbi
Spargitis in populum; Vos & ruitantia Juris
Fulgura; Vos; Medicas facitis qui gnaviter
artes;
Qui Sophiæ celſas magno properatis ad arces
Impete; Vos juvenes caſtis manus impigra Mu-
ſis,
Flos patriæ, ſpes læta, ſalus certiſſima
Et quiſquis ſeu civis ades, ſeu candidus hoſpes
Vos rogo, ne grave ſit, mihi jam præbere pen-
tas.
Paucula dicendi, tempus quæ poſtulat, aures;
Ferte pedem, præbete manus, animate paventis
Conatus, animiſque præcor, linguiſque favete:
Semper ego, veſtro quoque velificabor honori,
Res quoties tulerit, quoties occaſio rerum

79. Hoc

79. Hoc argumentum mihi tantum benevolentiæ conciliabit & audientiæ faciet, ut cujus rei gratia hanc in ſcenam prodierim, atque & animis & auribus pro ſingulari veſtra humanitate ſitis accepturi.

80. A vobis vero, Auditores, ut, qua me attentione & benevolentia audire cœpiſtis, deinceps eadem quoque meam hanc orationem ad præſtitutum uſque finem proſequi non gravemini.

81. A vobis, quot adeſtis, Auditores optimi & lectiſſimi, ut duobus verbis omnia dicamus, peto, ſeu ſummis potius contendo precibus, ut ea, quæ dicturus ſum, ſi tolerabilia fuerint, boni conſulatis, non aliter quam hoſpites frugales, panem cibarium & Xenocratis caſeolum faſtidire non ſolent; ſin popularia & plebeja, memineritis, me non in ſcholarum argutiis & περιττολογίαις occupari, ſed verſari in iis, quæ ante pedes nobis ſunt poſita, de quibus non inſcitè illud Socratis uſurpare poſſumus; Εὐξαίμην ἂν τὰ κοινὰ εἰδέναι, τούτων ἀποδέω τὰ περιττά. Optarim ea, quæ communia & protrita, noſſe, adeo quę ſuperflua ſunt & ſupervacanea, ſcire non deſidero. Sed incipiendum Damœtę, quæcunque tandem (Menalcæ judicium fuerit.) quem ut benevolum Menalcæ judicium ſubſequatur, optamus.

82. A vobis, Auditores, quorum apud me plurimum valet, ut apud omnes utrăque valere debet authoritas, duo ſunt, quæ ſummopere contendo; primum quidem, ne rerum

Digitized by Google

pulcherrimarum, quibus de verba facturus ſum magnitudinem ex mea potius oratione, quàm ex illarum pondere æſtimetis: tum vero, ut præſtetis in me audiendo tantam benevolentiam, quanto demortuum Principem, dum in vivis erat, amore proſecuti eſtis; tantam attentionem, quantam vultus veſtri, & oculorum in me conjectio tacite pollicentur.

83. Vos ego, ſenes præclarè omni de patria meritos. Vos ego, viros in rebus gerendis alacres atque indefeſſos, vos ego Iuvenes & adoleſcentulos, in Eccleſiæ & Reipublicæ ſpem hactenus educari ſolitos, vos omnes, qui, quæ dicuntur, attentè auditis & probe intelligitis, &, ſi recta judicatis ſincere ſi dubia candide, ſi incommodiora amice, peramanter & officioſe propter & defuncti Principis memoriam, & Generoſiſſimorum filiorum gratiam & totius familiæ Saxonicæ dignitatem, rogatos volo, ut benevolas mihi præbere aures, cum temporis haud multi diſpendio, non gravemini.

Sint procul à nobis qui futilis inſtar arachnes.
E niveis ſugunt nigra venena roſis.
Sit procul à nobis atro qui ſanguine fallax
Æquoreas potius tingere piſcis aquas.

84. Vos, Auditores, ut benevolas mihi præbeatis aures, non rogo; quid enim opus; ut currentes inſtigem, ut attentos excitem, ut vigilantes expergefaciam? Sed potius gratias vobis ago maximas, quod tam parati, ad audiendum ea, quæ Principibus noſtris clementiſſimis honori ſunt futura, conveniſtis.

85. Quam

Digitized by Google

85. Quam meam opellam ut aura attentionis & benevolentiæ veſtræ proſequamini, & feliciter ad portum, quem tenere cupio provehatur, peramanter, & officioſe propter & mortuorum deſiderium, & viventium ſolatium, peto.

86. A vobis, Philoſophi ad omnia parati, tum vos bonarum artium & partium ſtudioſi, quotquot adeſtis lectiſſimi, ſubmiſſe & honorifice peto, ut benevolos mihi præbere aures & paratas ne recuſetis. Unice daturus ſum operam, ut quicquid tædii huic oratiunculæ, vel rerum ipſarum, de quibus verba facturus ſum, gravitas vel ſtylus macilentus & jejunus hoc attulerit tempore, id ipſum brevitate, quæ nos omnes fere allicit, leniatur & allevetur. Nec aliud hujus operæ filum, quam quod ipſa mihi natura & tempus vitæ præſcripſerit, qua via compendioſa maxime, conſectabor.

87. Per hæc itaque capita meæ hujus & triplicatæ quidem opellæ, dum ordine feſtinabundus eo, ut auram veſtræ benevolentiæ & attentionis mihi adſpiretis, & animis ac linguis faveatis, Auditores, per novi Principis gratiam & authoritatem, per totius Patriæ lætitiam & gratulationem, per ſpem, quam omnes concepimus, optimam, per denique veſtram humanitatem, amanter vos & officioſe rogatos volo.

88. A vobis, Auditores, peto, ut audaciæ huic meæ detis veniam, & hanc veniam audien-

diendi lubentia, & hanc lubentiam ſilentio & attentione, & hanc attentionem temporis non longi patientia, & hanc patientiam manſione non invita ſignificetis: quod Illuſtriſſimo Principi honorificum, vobis laudabile, mihi longe gratiſſimum eſt futurum.

89. A tota hac corona reverenter & officioſe peto, ut tenuem & ſqualidam orationem, ſed adoleſcentum ſtudiis & pietati alendæ ſervientem, huic tempori & loco maxime, ut arbitror, congruentem, candide & benigne audiant. Dabo enim operam, quod orationis elegantiæ & compoſitionis ſuavitate deerit, ut rerum bonitate & hiſtoriolarum cognitu non inutilium, nec inſuavium, varietate compenſem. [illegible]

90. Hæc geminæ per capita orationis (duplicem enim rerum copia ſibi depoſcit) dum ordine ad uſque finem ultimum & metam opellæ meæ lenta feſtinatione, quæ maxime probatur Auguſto, deſcendere conor, à vobis peto, Auditores, ut veſtro me animetis ſilentio, attentione juvetis, æquitate ſublevetis, patientia toleretis, & approbatione denique provehatis ad exitum uſque mei, quod jam mihi explicandum ſumpſi, argumenti. Hoc ſi lubentes volentesque feceritis, non tam id in meam, (quis enim ego ſum?) quam in Illuſtriſſimi Principis noſtri gratiam, à vobis ita factum eſſe, & certo perſuaſum habebo, & omnes apud bonos viros confirmabitis, & inter illos, quibus rata Saxonica voluptati eſt, & commendamento,

Digitized by Google

mento, tum remedio ſemper, dum vivere mihi licuerit, prædicabo.

91. Etſi autem in hac ætatis & judicii mei imbecillitate fatear, me, ad tanti Principis memoriam, & virtutes prædicandas; longe imparem eſſe, tamen ut ſupremus Princeps & Dominus Deus noſter infantium quoque & lactentium voce laudes ſuas perfici non dedignatur: ita vos ſpero meam vocem quantumvis puerilem & balbutientem, qua Ferdinandi Imperatoris regias virtutes, in hac ornatiſſima Generoſiſſimorum Procerum, ac nobilium & doctiſſimorum hominum, ac ſtudioſorum adoleſcentum corona; commemorare juſſus ſum, benigne attenteque audituros eſſe. Quod ut faciatis, reverenter oro.

92. A tota hac procerum ac doctorum corona reverenter peto, ut hanc vitæ defuncti Principis commemorationem, non prorſus cognitu ingratam nec injucundam, ut ſpero, futuram, benigne attenteque audiant.

93. Oro igitur, ut pro veſtra humanitate me benigne audiatis; & ſi jejunior aut exilior inſtituta laudatio eſſe videatur, non patriam meam exiſtimetis plura dicendi ornamenta non ſuppeditaſſe, ſed infantiam meam & orationis inopiam tantarum rerum amplitudini non reſpondiſſe ſentiatis.

94. Cum in hac tenuitate mea non poſſim orationis ſuavitate ac elegantia politiſſimarum aurium veſtrarum exſpectationi reſpondere, operam dabo, ut illuſtrium exemplorum com-

Digitized by Google

memoratione & ſermonis brevitate tædium veſtrum levem

95. Hoc firmius mihi perſuadeo, Auditores, jam mihi paratum eſſe refugium in veſtro favore & benevolentia, quorum conſtantiam in veritate una mecum defendenda abunde cognitam & perſpectam habeo, eoque minus vereor, ne cauſâ excidam, quam ſi non ea, qua par eſt, promptitudine egero, veſtris tamen auſpiciis ſublevari, animo jam ante perſpicio.

96. Quod dum nos planum facere conamur, & Scarabæi exempla & ſimulachra depromere ex illius indole, quæ ad ſcientiam æque ac virtutem pertinere variam videantur, ne ſit vobis grave aut moleſtum, Auditores, pati hoc animalculum veſtris auribus inſonare quædam ſcitu neceſſaria, jucunda cognitu, factu jucundiſſima, Non pœnitebit vos impenſæ quantulæcunque temporis, quod ego in longum oratione minime protraham, neque ignominioſum eſt ex quacunque naturæ parte haurire, unde vel meliores effici, vel doctiores poſſimus.

97. Hoc & jucunditate & ubertate ſua facile mihi ſe commendavit argumentum. Atque utinam voluntati vires reſponderent! nam Solis excellentiam, & præſtantiam Principis, res in natura rerum unicas, oratione conferre, non tironis imperiti, ſed exercitatiſſimi eſt Veterani: adeoque vereor, ne Soli tenebras, principali majeſtati maculas tantum,

tum, incondita mea oratione offundere videar. Solatur me tamen veſtra, Auditores, gratia & humanitas, quæ obſcuris lucem, honeſtis conatibus veniam conſuevit elargiri, quam, meæ tenuitati, ac balbutiei, ut ad ſemihorulam largiamini, qua par eſt demiſſione contendo & obſecro.

98. Quod dùm ulterius ediſſere aggredior, à vobis, auditores, veſtram, ea, quæ par eſt, cum modeſtia & obſervantia benevolentiam, ut mihi balbutienti potius, quam dicenti, in tam graviſſimæ materię difficultate, ob mei ingenii & judicii inopiam, ſuccuratis, enixe peto, & contendo.

99. Herculis ſane hic opus eſſet etiam providentia & robore, qui in ipſis inviis viam monſtraret: ſed quia in ludo magis & exercitii cauſa, quam ſerio, res agitur, etiam non Hercules tantas ambages declinare & componere conabor. Quicquid viribus deerit voluntati ut condonetis, atque favore benevolentia veſtra ſuppleatis, à vobis, Auditores, demiſſe contendo.

100. Quod dum paulo uberius perſequor, per Muſas & omnia ſacra humanitatis, vos, Auditores, obteſtor & imploro, ut illos animi internuncios, quaſique ſatellites, aures, mihi adhibeatis, & vela hæc orationis meæ, flamine benevolæ audientiæ, nec non favoris veſtri zephyro, affletis ac dirigatis.

101. Favere voluntati meæ promptæ, facultati vero defectæ, & imparem tantis rebus conatum

natum meum veſtræ ſapientię & humanitatis ſubſidio adiuvate.

102. Componite veſtras mihi pauliſper aures, Auditores, & benevolentiam in me flectite veſtram, dum orbem ad exempla Regis egregia compoſitum pauliſper verſo: hinc, quam alte dogma hoc Principibus imbibendum, in venaſque animi immittendum ſit, plenius patebit.

103. Veſtrum erit, Auditores, Archelaum illum æviterna memoria dignum Regem vobis ob oculos ponere, quem inamœnæ vocis homines de induſtria audiviſſe; ut deinde eloquentiores eo iucundius & alacrius exciperet, & diſcerneret, hiſtoriæ prodiderunt. Ut Tullianæ ſuavitatis cincinnos. Demoſthenicæ eloquentiæ lepores, Theophraſteæ divinitatis ſermones de facundiori ore ſuavius hauriatis; meam neque torno neque cothurno comparatam aut exaſciatam orationem nunc aure benigna, vultu auguſto percipite, & audientiam mihi, non ſermonis nitore aut pondere impulſi, ſed veſtra vobis innata humanitate perſuaſi, facite.

104. Verum apud me nihil, niſi mentis cæcitas, imbecillitas ingenii, oris infantia: quapropter ea, qua par eſt, animi obſervantia vos convenio, ut benevolentia attentioniſque proſequi me aura dignemini: tironem in dicendi arte nondum exercitum potius humanitate veſtra ſublevetis, quam acri ſeveroque iudicio veſtro opprimatis.

105. Cùm

105. Cùm mihi candida mens & attenta diuturnis veſtra ignota aut imcomperta non ſit fiducia potius priſtinæ erga me benevolentiæ & audientiæ veſtræ, quam virium mearum audacia, tantas res aggredior, tanto pelago innavigo. Quia ergo veſtris favoris & attentionis velut Eteſiis, etiam ubi autumnus mare aſperat, vela mea impletis, & proſperatis, ancoras tollo, oraque veſtra cum gratia ſolvo.

106. Vos, Auditores, dum ego de juſtitia & judicio impolita & inextricata lingua peroro, ut ne rigidi juris lance, ſed æquitatis atque benevolentiæ trutina me meaque expendatis, obnixe rogo.

107. Quapropter dum arbitri partes, in lite hac componenda & conciliandа, obeo, ea, qua par eſt, qua convenit debita obſervantia, æquanimitatem veſtram imploro, ut curſum orationis inchoatum, zephyro, ut ſic dicam, faventiæ veſtræ afflare, eoque quo alios tam large admodum eſtis proſecuti, provehere ne dedignemini, devotiſſime oro.

108. Jam intelligo, pari officio ac pietate potius vobiſcum mihi eſſe certandum, ne mea vox deſit mortuo, cui viventi mea opera atque induſtria non defuit. Quod dum breviter facio, adeſte, quæſo, animis, Patres, & date veniam; ſi quid indignum eruditis auribus veſtris attulero: confido tamen fore, ut, ſi cætera fortaſſe à vobis deſiderabuntur; meum certe ſtudium gratique animi officium non deſideretur.

109. Rogo

109. Rogo itaque & obſecro, hoc, quodcunque ſit oratiunculæ, æqui & boni faciatis, & ſi quid incultum impolitumve dixerim, partim exiguitati meæ, partim temporum anguſtiæ & brevitati, acceptum feratis.

110. Quod cum ita ſit, uberrimum ſane fructum ex omni labore & induſtria meorum ſtudiorum ad me hodie perveniſſe crederem, ſi in hoc præſtantiſſimorum hominum cœtu, conſeſſuque celeberrimo, tantum ſermone præſtare poſſem, quantum vos ipſi arbitramini, qui me huic muneri ad nobiliſſimos & honeſtiſſimos ſemper deferri ſolito parem judicaſtis. Cæterum quia neque id datur, neque ipſe qui ex hoc loco ornatiſſimo dicturus veni, jam plures dies adverſa valetudine conflictatus, non modo corporis, ſed ne mentis quidem ſim ſatis compos, dabo operam, ut, ſi non copia orationis, non ornatu, non ſententiarum & verborum pondere, veſtræ reſpondebo exſpectationi, brevitate orationis ſaltem & novitate ſatis faciam.

111. Ego cum nec ingenium, nec eloquentiam, nec ætatem denique meam, parem huic loco auctoritatem præſtare poſſe confidam, omnem ſpem meam atque conſilium, humaniſſime Princeps, in te locavi: ſoles enim pro innata tibi manſuetudine; cum de laude civium tuorum agitur, & eorum maxime, qui de Republica bene meriti ſunt aures tuas incredibili quadam attentione præſtare. Voſque Patres optimi, qui hujus funeris decorandi

causa

Digitized by Google

cauſa tanto ſtudio, tam inuſitata frequentia convenistis, omiſſo dolore, aures jam veſtras accommodate his laudibus, quas de vita, de ingenio, de virtute, de gloria hujus præſtantiſſimi Viri, civis noſtri, dicturi ſumus.

112. Quod ut ita eſſe omnes intelligant, etſi rogandi non eſtis, tamen, ut conſuetudinem ſervem, peto, ut diligenter & attente, ut cœpiſtis, audiatis, dum ego non ambitione, aut gratia aliqua, verum eorum, quorum voluntati nihil denegare honeſte poſſum, juſſu adductus, præſtantiſſimi hujus Principis honeſtam vitam, egregios mores, præclaras in Republica actiones expono.

113. Quamobrem veſtræ erit humanitatis, Patres ampliſſimi, quoniam animarum melius me, quam paratum ad hoc onus intelligitis acceſſiſſe, curare atque efficere, ut quod minus à me propter ingenii mei imbecillitatem potuit provideri, id ipſi veſtra benignitate atque indulgentia corrigatis. Quod ſi, ut ſpero, feceritis, tum me oneris hujus magnitudine opprimi minime patiar; verum contentis animi viribus, illud quoad potero, feram: ſin, quod vix metuere poſſum à vobis deferar, ſic tamen habetote, me, in tanta difficultate, maluiſſe expectationi de me veſtræ, ſi quam modo excitaveram, minus reſpondere, quam aut meæ erga N. pietati, aut illorum, quibus ego multum ſoleo tribuere, voluntati, parum cumulate ſatisfeciſſe.

114. Suſcepi itaque funebrem hanc commen-

mendationem; tametſi invitus, ea tamen ſpe fretus, quod videbam, nemini paratam eſſe ignominiam, qui optimi Principis laudes pro dignitate amplecti dicendo non potuiſſet. Quare veſtræ pietatis erit, Patres modeſtiſſimi, ſedato parumper dolore, patientiſſimas aures accommodare orationi. Conſueviſtis enim pro veſtra manſuetudine hoc officium præſtare iis cumulatiſſime, qui de laudibus eorum hominum acturi ſunt, quos de vobis optime meritos eſſe cognoſcitis.

115. Vos ſedulo auſcultate, atque animum advertite, & ea, qua ſoletis, comitate perpendite, quæ dicam. Erunt, opinor, hæc nec iniucunda relatu, nec ingrata auditu, nec indigna cognitu.

116. Vos, judices, oro atque obteſtor, ut attente bonaque cum venia verba mea audiatis. Fide, ſapientiaque veſtra fretus, plus oneris ſuſtuli, quam ferre me poſſe intelligo. Hoc onus ſi vos aliqua ex parte allevabitis, feram, ut potero, ſtudio & induſtria: ſin à vobis, id quod non ſpero, deſerar, tamen animo non deficiam, & id quod ſuſcepi, quoad potero, perferam: quod ſi perferre non potero, opprimi me onere officii malo, quam id, quod mihi ſemel impoſitum eſt, aut propter veſtram iram abiicere, aut propter animi infirmitatem deponere.

117. Sed quia ratio officii, quo nemini bono quicquam debet eſſe antiquius, hanc dicendi perſonam mihi impoſuit, peramanter à vobis peto,

Digitized by Google

peto, ut oratiunculam meam non Catonis cenſura notandam, ſed æquanimitate & benevolentia veſtra ſublevandam eſſe judicetis.

118. Vehementer tamen vos oro, ut me benigno & attento animo audiatis: quod ſi feceritis, efficiam profectò, ut veriſſimum eſſe judicetis, canes non ſolum ceteris omnibus animalibus ratione carentibus, verum etiam multis hominibus eſſe meliores.

119. Hoc eſt illud factum, de quo nunc ad vos verba faciam: quod dum breviter perſtringo, quæſo, ut feciſtis adhuc, diligenter attendite.

120. Patiamini igitur me de pari illo eloquentiſſimorum Virorum, ſecundum quod non eſt aliud par, pauca in medium afferre & delibare ex illis, quæ Plutarchus de hoc argumento ſcripſit.

121. Quod argumentum tam utile eſt, ut ſine meâ obteſtatione ad audiendum debeatis eſſe parati: per ſtudiorum tamen veſtrorum utilitatem quâ ut mihi nihil eſt prius, ita vobis nihil debet eſſe antiquius, vos hortor, ut benigne & bona cum venia me audiatis.

122. Vix è ſcholarum emiſſus carceribus, nullo rerum uſu, nulla dicendi facultate, inſtructus, non poſſum molem & pondus graviſſimæ hujus accuſationis ſuſtinere: propterea ſubmiſſe & humiliter à vobis peto, judices, ut verba mea benigne audire, & in nefariæ cædis authorem animadvertere velitis.

Digitized by Google

123. Vos ergo, qui adeſtis in hoc conſeſſu, vehementer etiam atque etiam oro, ut libere & ſine affectu propoſitam controverſiam expendatis, præjudicataſque opiniones ab animo tantiſper abeſſe jubeatis, dum meas vobis rationes expoſuero.

124. Cùm vero neminem ex vobis mihi ſuam benevolentiam denegaturum in votis habeam, longè alia ratione ad hanc agendam cauſam accedo, & probabilioribus inſtructus rationibus me conſpectui veſtro committo.

125. Quamobrem adeſte animis, Auditores, & libere judicate.

126. De quibus ut me dicentem (quid dico dicentem? Scholaſtice potius diſſerentem) benigne attenteque audire dignemini, etiam atque etiam rogo.

127. Quod dum, utpote qui judicio immaturo, ingenii viribus perexiguis, dicendi autem facultate plane nulla præditus ſum, recte à me præſtari non poſſe, agnoſco; ea tamen, ſi me tantillum audire non gravabimini, dicturum me σὺν Θεῷ, confido, quę auribus veſtris ſaltem non ingrata, nec nobis ſtudioſis inutilia futura ſunt.

128. Sed quoniam ita accidit, ut hæc mihi quaſi provincia traderetur, quam me recuſare nullo modo liceret, peto à veſtra clementia, benignitate, præſtantia & humanitate, ut me in omnium noſtrum maximi doloris ſumma perturbatione verba facientem favore & ſtudio veſtro ſubleveris: nam utroque mihi

admo-

admodum opus eſſe intelligo cum propter ingenii mei mediocritatem, tum aſperitatem temporis, & caſus atrocitatem.

129. Expediam me breviter, ſi placidam, quod oro, addixeritis auſcultationem.

130. Veniam proinde dabitis, Viri omnium ordinum ſplendidiſſimi, ſi pro oratione ſplendida miſerabilem leſſum vobis exhibuero, ſi ſublimia humiliter, ampla tenuiter, illuſtria inornate tractavero. Ceterum ut attente me benevoleque audiatis, non magnopere rogo, cum vel ſola Principis defuncti pietas & ſingularia in nos univerſos promerita ad auſcultandum vos excitare & accendere debeant.

131. Vos omnes ac ſingulos interim, quo poſſum ſtudio, enixe oro atque abteſtor, ut me benigne & attente audiatis. Quod ſi, ut nullus dubito, impetravero; dabo equidem operam, ut, quando neque orationis ornatu, neque elocutionis luminibus me vobis commendare poſſum, veritate ſaltem & ſimplicitate dictionis gratiam aliquam a vobis non invitis ineam atque reportem.

132. Quamvis mihi meæ tenuitatis conſcius ſatis noverim, quam exiguæ ingenii & eloquentiæ vires mihi ſint, ut ſatius hic ſit, quemadmodum Saluſtius de Cartagine dixit, ſilere, quam pauca, neque illa pro merito & dignitate tanti Principis, dicere: fretus tamen veſtra, Auditores optimi, humanitate & benevolentia, qua alios ante hac perorantes ex hoc loco complexi eſtis, potius ineruditæ eloquentiæ

loquentiæ, quam neglectu pietatis officii reprehenſionem incurrere non verebor.

133. Quæſo à vobis, ut de ſingulis attingentem aliquid benignè audiatis. Quod ſi me hac benevolentia veſtra ſublevatum ſentiam, omnino futurum confido ut, quod dolor mihi & luctus in hac parentatione detrahit virium, id veſtra inſtauret in me audiendo benignitas.

134. Quamobrem cum noſtram fateamur infantiam, par erit, dignitatem orationis noſtræ non tam à dicentis æſtimari Eloquentia, quam eiuſdem officio. Cui ut in hoc mœſtiſſimo & luctuoſiſſimo caſu deeſſe noluimus: ita, in ſumma pectoris conſternatione enitenti pro viribus, vos æquos & benevolos fore judices, arbitramur.

135. Intelligo quam difficili & ſcopuloſa in cauſa verſetur oratio, quem de Principis noſtri laudibus inſtitui: de quibus, quid ſit quod hominis cujuſquam Eloquentia adferre poſſit tantum, ut non eius oratio tacita opinione veſtra vel malevolentiæ, vel imbecillitatis condemnetur: quorum alterũ facile præſtabo: alterum, ut caveam, non eſt mei ingenii. Veſtri auxilii eſt, Auditores, à quibus hanc quaſi gratiam peto, ut patiamini idem me facere, quod Imperatores pro re nata in bello faciunt: qui cum anguſtiis locorum incluſi ad pugnam educere univerſum exercitum non poſſunt, optimos & lectiſſimos milites in primam aciem ſubducunt, cæteris remotis: itidem ut mihi liceat hoc breviſſimo temporis curriculo, tanquam anguſtiis

Digitized by Google

circumſcripto, ex infinito laudum numero capita modo rerum & faſtigia delibare breviter, atque decerpere. Quod dum facio, oro obteſtorque vos per illum ipſum Principem, de quo dicimus, ut orationis meæ curſum aura levitatis & humanitatis veſtræ ſubleveтis, ut quantum virium in progreſſu orationis dolor mihi detrahet, tantum animi veſtri in audiendo me attentio ſubminiſtret.

136. Etſi ut adferam aliquid veſtra exſpectatione dignum, Auditores, & nobiliſſimos hujus iuventutis animos expleam, ut reſpondeam tam celeberrimæ Academiæ nomini, atque famæ, quæ totum jam diu terrarum orbem peragravit; vix ab hac tenuitate requirendum eſt: tamen frequens hic veſter conſpectus: hæc ſumma alacritas vultu & aſpectu ſignificata, pellit omnem metum animo, eumque mirandum in modum recreat, atque confirmat. Cùm igitur vos ad attente auſcultandum ſatis veſtrapte ſponte paratos eſſe confidam, tamen magis conſuetudine, quam quod ita neceſſarium judicem, à vobis ſummopere contendo, Auditores, ut iſtam ipſam alacritatem animorum, quam concurrendo declaraſtis, mihi, in hoc ſanctiſſimo Philoſophiæ ſacrario, in his ipſis delicatis Muſarum ſedibus, de re ad ſummam Reipublicæ Chriſtianæ, atque ad omnem noſtram vitam ſalutemque ſpectante, verba facienti, præbeatis, hanc attentionem tantam, hoc ſilentium veſtra moderatione dignum, ad extremam orationem conſervetis.

137. Pulſus

137. Pulſus eſt jam omnis metus animo Auditores, fugatus eſt, exceſſit: liberiorem poſt hac curſum tenebit oratio: nam & frequens hic veſter conſpectus, hęc omnium alacritas vultu & oculis ſignificata, meum animum mirandum in modum recreat ac confirmat.

138. Dicturus itaque de re tam ardua, minimeque levi, rogo vos, Auditores, vel potius precibus omnibus oro, atque obteſtor, ut mihi aures, non quas circulatoribus, ſcurris & morionibus, ſed quas ſacris concionatoribus conſuevistis arrigere, præbeatis, verbaque mea in memoriæ theſaurum, ſcrinium, & armariolum recondatis.

139. Animadverti ſingularem veſtram, Iudices, benevolentiam & attentionem in cauſa Medici & Iuris Conſulti audienda: bona ego ſum ſpe, quod idem facturi ſitis nunc in patrocinio Theologi, idque potiſſimum, quod non mea, ſed communis ſalutis cauſa, non hæreditatis obtinendæ, ſed veritatis defendendæ, non opum quas Theologus contemnere debet, ſed pietatis ſtudio hoc faciam, ut hinc pateat amplissima Theologię dignitas, incredibilis utilitas & ſumma neceſſitas, ut pateat, quam non modo arti Medicæ & Iuriſprudentiæ, verum etiam reliquis omnibus ſcientiis præferenda ſit Theologia, ut inde animi adoleſcentum ad eam magis accendantur, & illi imprimis, qui huic ſtudio idonei ſunt.

140. Hoc unum oro atque unice, ut vos, quos partim hujus præſtantiſſimæ diſciplinæ

verticem

Digitized by Google

verticem conſecutos, partim illius ſacris imbutos atque initiatos videmus, qua cœpiſtis benevolentia, veſtra humanitate digna, me, timede de tam pulcherrimo Dei munere ac dono, in quo excollendo tantum operæ temporiſque conſumendum eſſe judicaſtis, dicere ingredientem; ſublevetis. Quo impetrato efficiam profecto, ſi efficiendi voluntatem facultas conſequetur, ut quæ ſit Theologiæ cum cæteris diſciplinis collatæ præſtantia, utilitas, jucunditas & neceſſitas, non tam diſcatis, quam me, undecunque datur, ſubjiciente, memoria repetatis & ruminetis.

141. Quod priuſquam facere aggredior, & antequam orationi ad immenſum pelagus ſuperandum plena pandam vela, fretus veſtra omnium vultu & oculis ſignificata alacritate ac ſingulari benevolentia, qua me balbutientem verius, quam dicentem ſublevabitis, magnopere oro, ut mecum thronum gratiæ, Chriſtum Ieſum, divinum numen, concordibus ardentibuſque animis & precibus imploraturi, adeatis, ut ejus ope, & afflatu fœcundo ea utrinque & dicere & facere poſſimus, qnæ & honorem ipſius & animarum noſtrarum promoveant ſalutem.

142. Optarem quidem vobis, magis idoneum pœnitentiæ Præconem obtigiſſe, qui vos non voce ſolum, ſed vultu etiam, geſtuque ad eam provocaret, qualis erat olim Ioannes Baptiſta, inſignis pœnitentiæ aſſertor; cum ſuis locuſtis, melle ſylveſtri, camelorum pilis & reliqua ſua

D nudi-

Digitized by Google

nuditate. Verum cùm id fruſtra iam optem, & ſemel in hanc miſſus ſim provinciam, humanitate veſtra, & hilari vultu fretus, ardenti animo orationem tam ſalutarem, in hoc ampliſſimo frequentiſſimoque conſeſſu ingredi non pertimeſcam.

143. Hanc autem orationem; Auditores, cum ab argumento vobis in univerſum omnibus longe gratiſſimam fore ſciam, phaleratis & verboſis ambagibus mentium veſtrarum intentionem auriumque attentionem nullus ſolicitabo.

144. Contremiſco cum omnia hæc uno intuitu revolvo, & præ metu conticeſcerem, voxque faucibus hęreret, niſi veſtra, Viri nobiliſſimi, ſingularis mihi ſæpius perſpecta benevolentia & æquanimitas refocillaret, ſperaremque, vos omnia illa, mihi in hoc initio difficilia, pro æquitate veſtra, jam ante præmediatos, aut ſaltem nunc ita à me enumerata, & imprimis illud cogitaturos, perexiguum mihi, ut plerique noſtis, temporis, imo non ita multas horas ad egregii aliquid cogitandum conficiendumque fuiſſe, atque ita, ſi veſtræ de me exſpectationi non ſatisfecero, æquiſſimo animo condonaturos.

145. Putarem hodie in N. laudibus, tanquam in immenſo quodam oceano orationis meæ vela explicare: ſed cum omnem orationem veſtrarum cogitationum impetus non ſolum vincant, ſed etiam obruant, excludor undique: ſiquidem dictionis meæ curſum ſive N. ſplendor

Digitized by Google

ita opprimit, ut exordium hoc meum quod æquabili & perpetua quadam periodo ad Rhetorum præſcriptum deberet vinciri, interrogatiunculis interruptum, conciſum commatis & membris fluitans timide, portendat neſcio quod meæ exiſtimationis imminens naufragium, niſi aura quædam lenior è cœlo illapſa orationi meæ, tanquam naviculæ fluctuanti, afflaverit feliciter. Sed afflavit aura, meque pene fractum tempeſtate recreat mirifice: quippe cum amor veſter in N. è Deo hauſtus, & è Spiritus ſancti fotu continenter altus, non patiatur me, dicendo, vincere veſtram cogitationem, humanitas ſaltem illa, qua vos natura polivit, ſinet me tanquam Athenienſium coram Philone aliquantulum ineptire, quemadmodum enim Atheneſius, cum cogeretur de gloria dicere coram Philone, (cujus jam aures cognoverat & demoſthenicæ Eloquentiæ inuſtas calamiſtris, & Atticæ dictionis puritate delicate politas) illum ſomniavit abſentem, ne tanti viri cogitatio medium ſibi dictionis filum intercidere: ſic ego quo ad diſſeruero pro hujus loci ratione, vos aliquantiſper vigilans ſomniabo abſentes, ne, qui omnem de N. dictionem antevertitis cogitando, hanc meam tenuiorem, in mediis jam fluctibus fluitantem, obruatis penitus: ſed hoc ipſo punctulo temporis, tanquam divina virgula Endimion, incipio ſomniare: faveto, N. attendite, Auditores ego pergo.

146. Annuitis. Novi veſtrum ingenium. Con-

ſentitis, Laudo prudentiam. Sed quo maior veſtri ingenii, prudentiæque lux appareat, animum, ut facitis, advertite, uſque dum hanc tam prçclaram virtutem ſuis coloribus eleganter vobis colluſtravero.

147. Attendite ergo, auditores, nec occludite aures orationis meæ deliciis ruſticè, fateor, conditis, ſed conditis tamen, ut hoſpitibus, non omnino lautis placeat deguſtaſſe.

148. Attendite, eſt res magna: attendite, eſt res veſtra, ut attingat vitam non hanc fluentem punctulo, ſed illam exuta aut certe ſubacta hac concretione, in judicii vel morte miſeram, vel vita felicem, & perpetuo miſeram, perpetuo felicem.

149. Deſcendo ergo, Auditores, in hanc domeſticæ diſceptationis aream, non ut doctrinç; quæ nulla eſt, colligam opinionem, ſed ut meorum ſuperiorum obſecutus imperio, periculum faciam mearum virium, quæ plurimum acquirent roboris ac firmitatis, ad hæreticorum reſecanda ſpineta, vel ſementem diſſipandam, ſi hodie vos fuerint expertæ non tenuitatis ſuæ ſeveros judices, ſed conatus honeſti benevolos, ſuffragatores.

150. Quid igitur ſupereſt, niſi ut vos rogem, obteſtorque; Iuvenes, per ipſas, quas maxime colitis, venerandas & amabiles Muſas, per exoptatam à vobis Eloquentiæ pulchritudinem atque claritatem, per ipſius humanitatis ſplendidiſſimum & maxime ſuſpiciendum nomen?

151.

151. Provincia, quam ſuſcepi, Auditores, hoc in loco dicendi, ſicut facile mecum animadvertitis, impar eſt humeris, cui nullo modo ſatisfacere poſſum: veſtra tamen fretus benevolentia, humanitate & clementia, quam digna cum reverentia appello, quæro, deſidero, rem aggrediar. Vos, quæſo, & imbecillitatem animi ac tenuitatem ingénii agnoſcatis, & erranti, hallucinanti ac balbutienti ignoſcatis.

152. A vobis, Auditores, maiorem in modum peto, ut neque Eloquentia ſatis ad perorandum inſtructum, neque uſu admodum confirmatum favore & ſtudio veſtro ſubleveris. Nam utroque mihi maxime opus eſſe animadverto, præſertim verba facienti in hac congregatione virorum pietatis ſapientiæ, doctrinæ ac virtutis laude ornatiſſimorum & corona Juventutis literatæ, ad quam, nil niſi perfectum ingenio, elaboratum induſtria & refertum maximarum rerum notitia, afferri oportet. Atque de hoc cum nihil vobis polliceri habeam, præter voluntatis & conatus ſtudioſam contenſionem, de illo bene me ſperare jubet mirifica veſtra æquanimitas, cum aliis cognita, tum mihi ipſi hoc in ſuggeſtu olim diſſerenti perſpecta.

153 Vos, Auditores omnium ordinum ſpectatiſſimi, quos omnes non ſine ſingulari ſympathia in hoc meo luctu video modeſte hic adeſſe, ferte quæſo, pro innata benignitate, ſimpliciſſimam dictionem verba vulgaria, ſtylum quotidianum, conſiderate ſortis meæ quæ enumeravi, mille incommoda. Solam materiam

Digitized by Google

de qua apud vos hac hora dicere conſtitui, adamate, obſervate, conſervate. Ego tædium, ſi quod conceperitis, juſta brevitate lenire quam diligentiſſime ſtudebo.

154. Etſi autem metuo, ne, cui propter inveteratam conſuetudinem tacere non licuit, eundem loqui non deceat, tenuitatis ſuæ pauperis acerræ ſatis ſuperque ſibi conſcium, & ad iſtiuſmodi ſolennes actiones raro, quin imo nunquam ante hac provectum : tamen divina clementia veſtraque fretus benevolentia, quibus metu perculſum & aliquando ceſpitantem erectum iri confido, dicere tentabo, quæ felici huic fauſtæque (quam à Deo precor) inaugurationi non incommode ſeſe conjungant.

155. Vos vacuas facite ſedes veſtrarum aurium, quo mea commigrare poſſint eloquia.

156. Sed jam ad rem me accingam : veſtrum erit, ad ea, quæ dicam, animum advertere, &, an recte dicam, pernoſcere.

157. Eloquar, an ſileam ; utriuſque cauſas mihi habere videor ſat multas, illaſque ſat graves. Illius quidem conſuetudinem, addo & mandatum ſuperiorum. Iſtius vero, meam dicentis tenuitatem, & rei de qua dicturus ſum, majeſtatem, qua quidem uſque adeo me premi ſentio ut nullus ſciam, quid priori, quid poſteriori loco commemorare debeam. Audebo tamen aliquid fretus veſtra benevolentia, cujus zephyro ut me ſublevetis, oro.

158. Maiorem in modum vos, Auditores omnium ordinum præſtantiſſimi, rogatos volo,

lo, ut, quod imbecillitati meæ, orationiſq; : tenuitati deerit, humanitate & benevolentia veſtra ſupplere, & potius meæ erga Rectoris imperium obedientię benignos æſtimatores, quam infirmæ facultatis cenſores ac judices prebere vos velitis.

159. Nec dubito quin vos, auditores, infantiam meam parendi ſtudio contegi, velarique facile paſſuri ſitis, & exigui temporis ſpatiolum benigne indulturi : quod tamen uti faciatis maximo à vobis opere peto & contendo.

160. Quod pro virili exequi conabor, veſtra, Auditores, fretus benevolentia & æquanimitate, quam non tam quia neceſſe videatur, quam quia more dicentium receptum eſt, huic tali inſtituto meo vehementer exoro.

161. Quamobrem ſpero, atque, ut jubet me veſter conſpectus, etiam confido, me benignę attenteque à vobis auditum iri.

162. Hoc dum exequor, præſtate mihi audientiam, vos quotquot hic adeſtis, & faventiã.

163. Et ſi nihil quicquam egregium, veſtriſque auribus dignum in medium afferre queam : conatus tamen meus cum obſervantia atque obediendi ſtudio conjunctus ; gratiam atque exigui temporis attentionem à vobis, ut ſpes eſt, haud difficulter impetrabit.

164. Vos oro atque obteſtor, ut me hac in parte pro veſtra patientia benigne ſublevetis, meque pauca, de veſtris in hanc adoleſcentiam promeritis ad ſcholaſticos hoſce verba facere patiamini : non enim vos, immodica ora-

Digitized by Google

tionis longitudine, detinebo: ſed operam dabo, ut paucis utrumque intelligant adoleſcentes, cum quanta à vobis accipiant beneficia quotidie, tum quanta ab illis requiratur erga vos obſervantia, meritorumque grata memoria.

165. Illuſtriſſimum illum Alexandrum, orbis terrarum invictiſſimum Monarcham, ab Apelle tantum ſe pingi, à Lyſippo fingi voluiſſe ferunt, hoc nimirum conſilio, ne à vulgaribus & obſoletis operibus non tam illuſtrata, quam obſcurata illius videretur dignitas. Vos igitur (lectiſſimi Auditores) male conſulitis, tam divinæ veritatis ſublimitati, ſi à me, luculentis barbariei fœcibus inquinatam, ſordeſcere patiemini, cum oratio mea nec lacertis poteſt contendere, quod authoritate nihil valeat, nec illecebris delinire, quod careat lepore, nec aculeis commovere, quod judicii maturitate deſeratur. Quare quum ſingularem ejus excellentiam ſatis illuminatè decorare nequeam, faciam ut Timanthes ille pictor, in immolanda Iphigenia, qui caput Agamemnoni obvolvendum putavit, quod immenſam ſui mœroris acerbitatem penicillo non potuit obumbrare, pariter ego hujus rei magnificentiam, quam vix cogitando conſequi valeam, ſilentii mantili involvendam relinquo, &c.

166. Theſeum ferum, Ariadnes ope, in penitiſſimos irremeabilis alioqui Labyrinthi receſſus olim ingreſſum, inde etiam exiſſe feliciter. Ego pariter facile intelligo, me non niſi

vestræ

Digitized by Google

veſtræ aura & favonio benevolentiæ ſeu Ariadnæo filo fretum poſſe amplissimum hunc dicendi Oceanum ingredi, me non niſi veſtræ patientiæ velis adjutum, poſſe in eo progredi nec inde egredi, niſi in veſtra æquanimitate proram puppimque collocem. Adeſte igitur, (candidiſſimi Auditores) meque benevolo patientiæ veſtræ influxu juvate, dirigite, ut portum aliquando tandem appellere mihi liceat, implicatas invidiæ Syrtes prætervecto, &c.

167. Hæ aræ, vos Apollinares Semidei, quibus primitiarum noſtrarum ſpem viciſſim litamus. Nobis enim ſingulis redit, ut agricolis labor actus in orbem, qui aliquid naribus tam divinis dignum thymiamatis elimatum arte, quodque auribus ſit harmonicum, videtur exigere. Ego autem omnium ineptiſſimus, qui tam ſacras, tam purgatas affarer aures. Veruntamen cum veſtro omnium ſuffragio calculiſque in hanc ſpartam miſſus ſim, vos quæſo, ut vires animoſque mihi ſuppeditetis; ut meam hanc exornem provinciam: quod tanto ſecurius facturus ſum, tanto etiam alacrius, ſi inſtitutum iter meum regio favoris veſtri deplomate muniatis, cujus publica Majeſtate, (tanquam Mercurii caduceo) efferatas hoſtium phalanges penetrare aut præterire poſſim, qui abunde mihi videbor tectus adverſus adverſa omnia judicia, ſi mea non prorſus improbaveritis. Quare quod vultu mihi pollicemini, id audiendi facilitate comprobetis quæſo; ut mihi primas

Digitized by Google

mas ancóras ſolventi bene velitis (quod eſt comitatis) & quæ dicentur, candide interpretemini, quod eſt æquitatis.

168. Quid vero, Auditores, mihi adoleſcentulo, ingenio minus quam mediocri, eruditione perquam exigua, dicendi facultate nulla prædito, animi eſſe putandum eſt? Verum nullum mihi dubium eſt, quin, qua benevolentia & humanitate eos, qui ante me ex hoc loco verba fecerunt, audiviſtis eadem ex me audituri ſitis. Tum & illud dictum Menandri me reficit: Οὐκ ἔςι τόλμης ἐφόδιον μεῖζον βίου.

169. Rem gravem & arduam humeris meis à me ipſo impoſitam ſentio: cum & maxime invidiæ telis hæc dictio ſit propoſita: & periculoſum ſit de illis ſcribere, qui poſſunt proſcribere: multi denique judicent non pertinere hæc ad noſtrum ordinem, verum nos his dicendis extra cancellos noſtros ruere. Sed cum ea dicturus ſim, quæ ad laudem, quæ ad decus, quæ ad gloriam Virorum in clariſſima luce collocatorum pertineant: ſpes me fovet pulcherrima, fore ut hujus audaciæ veniam facile à bonis & candidis impetrem; id quod oro & rogo.

170. Quæ omnia cum ita ſe habeant: Conſtitui & ego, cum ordo denuo ad me devolutus ſit, illa Virtute, quam *gratitudinem* appellant, agere, ejuſque Encomium inſtituere. Veſtri muneris eſt, Auditores, quorum æquitas & benevolentia hoc loco perſæpe ſpectata eſt, ut me non aliqua animi ambitio, aut auræ popu-

laris

Digitized by Google

laris ſumus, ſed Cl. Virorum judicium deduxit, leni ac patienti animo, ut alios ſoletis, audiatis.

171. Vos, Auditores, facite, ne veſtro mihi favore & attentione defuiſſe videamini.

172. Quod dum argumentis certis evinco, quæſo quoniam omni mihi perfugium in veſtra bonitate ſitum eſt, Auditores, ne ego qui non quærendo ſed rogando à vobis hoc impetrare geſtio, operam veſtram fruſtra imploraſſe videas.

173. Veſtra tamen, Auditores, qua erga alios ex hoc loco perorantes ſæpius uſi eſtis, humanitate & benevolentia fretus certiſſima, haſce non ingenii, ſed exercitii, non oſtentationis, ſed conſuetudinis partes in me lubens ac libens ſuſceperim. Certis igitur argumentis oſtendam: Eloquentiæ omnino eſſe ſtudendum: illorumque cavillationes, qui contrarium aſſerunt, fortiter improbandas. Ita ut quod per tenuem ingenii mei ſuppellectilem ipſemet de hoc præclaro themate ſatis dignum excogitare non potero, aliunde mihi mutuo ſumam. Quod dum facio, à vobis contendo, Auditores, facite ut balbutientem in dicendo infantiam noſtram veſtra attentione, exigui temporis ſpatio, benevole ſublevari, experiendo cognoſcam.

174. Huc veſtra æquitas, veſter, Auditores, candor accedit, qui me potius dicere quam tacere jubet. His igitur fretus, quod felix & fauſtum ſit inſtituto pergam, & quantum ſit, Dei pro nobis morientis beneficium, conabor non

Digitized by Google

oſtendere, ſed delineare & adumbrare. Quod ut recte fiat, fructuoſeque, Deum oro. Vos autem rogo ut me humaniter audiatis.

175. Sed quoniam materiæ propoſitæ præſtantiam oratione mea aſſequi haud poſſum, à vobis, per communem noſtrorum ſtudiorum amicitiam, peto ut non tam verba mea, quam rei ipſius dignitatem & petitionis meæ æquitatem ſpectare velitis.

176 Cui ab antiquis temporibus uſurpatæ conſuetudini ut me accommodarem, conſtitui quod felix ſit & fauſtum, de virtute quadam, de Temperantia, apud Vos, Auditores, non quidem dicere, ſed loqui, neque adeo loqui, ſed forte balbutire. A vobis, Auditores, ut hanc meam Oratiunculam quam maxime benignis auribus accipiatis, vehementer peto atque contendo.

177. Dicam autem de aurea illa & nunquam ſatis laudata Virtute, de Veritate, quantumque ea bonum ſit, oratione hac tenui & exili demonſtrare conabor. Vos Auditores, ut pro ſolita veſtra benevolentia ad exigui temporis momentum benignas mihi præbeatis aures, etiam atque etiam vehementer rogo.

FORMULÆ LIBERE DICENDI.

1. Ringantur, indignentur, quantum volent, rumpantur invidia! certe veritas non eſt diſſimulanda.

2. Si quid forte dictum à me videbitis aſperius

perius, id ut in optimam partem accipiatis, vehementer oro.

3. Ignoſcite liberius loquenti.

4. Liceat mihi veſtra venia libere loqui.

5. Æquis animis, ſi libere verba fecero, accipiatis oro.

6. Quod pace dicam veſtra.

7. Ut libere dicam quod ſentio.

8. Nec vero iſta dico, quaſi de animo & fide veſtra dubitem.

9. Dicam jam confidentius, quoniam audeo quædam fretus veſtra ſapientia libere confiteri.

10. Tametſi vereor, ut in bonam partem accipias, dicam tamen quod res eſt, & dicam à te coactus: nimis acer es, ne quid durius dicam t omnia ſummo jure perſequi vis.

11. Dubius ſum, hoc in loco, nec ſatis ſcio, num commemorare debeam facinus indigniſſimum: commemorabo tamen, impetrata prius venia.

12. Quod pace dicam veſtra. Non divitiis corradendis invigilare, quod multi veſtrum faciunt, non Principibus ſtudere; non cutem curare, ſed virtutem ambabus, quod ajunt, ulnis amplexari nos decet. Redite itaque in viam regiam, qua jam, eheu! excidiſtis.

13. Ut libere dicam quod ſentio: ſola virtus eſt colenda. Iterum dico, ſola virtus eſt colenda. Non enim reformido divites in hoc cœtu Eucliones, quibus hoc abſurdum videtur.

FORMULÆ REDEUNDI AD REM.

1. SEd ut è diverticulo in viam redeam, patet hinc &c.

2. Sed ut unde digreſſi ſumus, eo jam revertamur, negari non poteſt, quin, &c.

3. Nunc ad N. noſtra ſe reflectit Oratio.

4. Sed ut eo redeam, unde paulo ante profectus ſum, &c.

5. Quod quoniam compertioribus argumentis præſtare haud facile eſt, ambagibus ac diverticulis relictis de ſemita in viam me ſiſtere approperabo, id eſt, in rem præſentem venire pergam.

6. Sed ut ad propoſitum revertar.

7. Sed redeo ad id unde aberravit oratio.

8. Sed quo dilabar? Revoco me ad id, quod propoſitum mihi eſt.

9. Sed ne longius ab ordine digrediar.

Formulæ tranſeundi ad propoſitionem ſeu narrationem, quæ fit, exponendo ſtatum quæſtionis, vel ſenſum thematis.

1. SEd ut, velis nubium remotis, & apertis ædium feneſtris, fugantur tenebræ, faxim pariter & ego, ut intromiſſo dilucidæ expoſitionis ſole, clarius effulgeat veritatis radius

dius, ſenſumque hujus ſententiæ ut non oculis ſolum intueri, ſed, manibus etiam contrectare videamini.

2. Venuſtiſſimam cujus ſententiæ faciem (Omni detracta larva) ego in ejuſmodi expoſitionis ſpeculo intuendam vobis & oſculandam exhibeo.

3. Vt igitur planius dicam quod ſentit Orator & propoſiti thematis veritatem aperiam; longiori orationis tela, uberiorique interpretationis filo in hunc ſenſum explicari poteſt.

4. Quæ verba, ſi ad vivum diſcutiamus, in hunc fere ſenſum ſonare videntur, & ad nullum præterea alium collimare ſcopum, quam &c.

5. Cujus tamen egregii proverbii ſphera in hoc axe & cardine circumirotatur.

6. Et ne futuræ noſtræ orationis navem inter erroris ſcopulos fluctuantem ſine clavo ſine ancora, ſine pyxide certove ſcopo relinqueremus: quęſtionis hujus ſenſum, & ſtatum hunc eſſe cognoſcetis, quod ſcilicet, &c.

7. Attamen ut difflata palea puriſſimum granum, flammis abſumpta ſcoria obrizum videamus ſplendidiſſimum, aliis oratorem verbis hoc nobis inſinuantem cogitemus.

8. Veruntamen, ut hujus aureæ ſententiæ intimiora penetralia ab alto pandam, apertioris paraphraſæos clave reſerando, ſcire vos velim, &c.

9. Atque ut ſacros hos Apollinis fontes ſatius deguſtemus, ut has Minervæ pyxi-

Digitized by Google

pyxides recludamus, ſciendum eſt, &c,

10. Sed non modo cortici nobis immorandum eſt, intimiorem vero hujus ſententiæ ſenſum attendentibus, latentem eruere nucleum nequaquam erit injucundum. Perinde igitur ſonat ac ſi &c.

11. Cujus tam tetri vitii turpitudinem ut inſpiciatis, deſidiæque non tantum veſtigia, ſed ipſa cubilia videre poſſitis, adeſte, quæſo, huc, meoſque pauliſper induatis oculos.

12. Quod, amotis ſipariis, ſic ſe nobis intuendum præbet, & tamquam Colloſſea ſtatua in mentis ſeſe inſinuat oculos.

13. Nec, quid in hac ſententia duriuſcule ſonet video, cum in triviis jactetur compitalibus.

14. In cujus rei inteſtina paulo penitius ſi ſcrutabimur, intimiores ejus eliciemus medullas, ut citra omnem controverſiam diluceſcat, nullum umquam, &c.

15. Sed ut uno quaſi intuitu veram iſtius rei imaginem videatis graphice delineatam, ad hunc, cogitate, ſenſum Poëtam noſtrum attendiſſe, neminem videlicet, &c.

16. Cujus ſi accuratam ἀνατομίαν faciamus & veluti exoſſemus περιχηλισμένη & nuda illius nobis patefiet veritas, ut qui vel lippientibus inſpexerit oculis, dicat magnum eſſe &c.

17. Quam ſi ego Protogenis coloribus potuiſſem delineare, ut quaſi ſtellis illuminata refulgeſcat, tali ſe vobis inſpiciendam daret, habitu &c.

18. Cu-

Digitized by Google

18. Cujus tam egregiæ ſententiæ ut ex fundo expiſcer veritatem, genuinum hunc eiuſdem ſenſum ſine ullo verborum anfractu vobis propino ruminandum.

19. Neve iſtius tam præclaræ ſententiæ ignorata veritas altius veſtris quorundam inſideat animis, arrigite aures veſtras, & alta, quæ dixero, mente reponite. Vos enim jam (ecce) capio, ubi non ſecluſa aliqua tenetur aquâ, ſed unde flumen controverſiæ univerſum ſuboritur.

20. Clariorem vultis ut accendam faciem? Sic igitur accipitote Oratorem noſtrum ſenſiſſe, & ſi in vivis jam eſſet, dicturum eſſe &c.

21. Sed quorſum tot verbis opus eſt? in his præſertim, quæ brevioris orationis gyro ſatis ſuperque complectendo ſumus: in hoc enim cardine controverſia hæc tota circumvolvitur, nemque, &c.

22. Quæ, ne cuiquam dura aut auribus abſona videantur: hujuſmodi breviter illuſtrare ſcolio non gravabor, & ampliori orationis ſupellectile adornare.

23. Quod quidem ſi recta mentis acie, & acutis judicii oculis rimari velimus, hanc nobis inſinuaret veritatem.

24. Cujus ſententiæ veritas, ut diſcuſſa nebula eluceſcat magis.

25. Quod luculentum dictum quid ſibi velit, paucis delibantes, penitiſſimos ejus ſenſus eruamus, & hunc Democriti puteum (in cujus fundo latebat olim demerſa veritas) exantlemus.

26. Ad intricatum itaque hujus ſententiæ ſenſum enodandum, ut ipſis lippis & tonſoribus innoteſcat, omniumque undique infantiſſimis intelligatur, cognoſcendum eſt.

27. Sed ne diutius vitreum, quod ajunt, vas lambere videamur, pultem tandem attingamus, ut ſic fracta teſta, unionem reperiamus, ruptaque nuce latentem nucleum excorticemus.

Formula tranſeundi ad Diviſionem vel (ſi mavis) Partitionem.

1. SEd ne in immenſum pelagus verborumque flumen immergam calamum, hoſce tres ſpeciatim perſequemur ex hac ſcaturigine oriundos rivulos.

2. Atque cum in amplum dicendi campum mea jam ingrediatur oratio, ne vel nimis anguſto decurrat alveo; vel redundet, ut extra ripas diffluat, his ego obiectis aggeribus eam coarctabo: primo, ſecundo, tertio, &c.

3. Sed unum hunc alveum in plures canaliculos diffundamus, & univerſum inſequuturæ orationis flumen in tres (ſi placet) partes diſpertiamus, ut ſic inſtituta tandem pertexamus, ne noſtra tanquam in mille Mæandros deferatur Oratio.

4. Sed varii ex hac ſcaturigine rivuli, quos in hos diſtinctos alveos coarctabo. 1. 2. 3.

5. Tri-

Digitized by Google

5. Tripartita igitur erit totius rei diſtributio, ut ſit protenſum orationis meæ filum, ne, tanquam ad Mercurialem ſtatuam dirigens, longius, quam debeam, prolabar..

6. Cæterum ne oblitus brevitatis, noſtra longius digrediatur oratio, ab hoc, velut communi centro omnes lineæ in futuro meæ declamationis circulo deducentur.

7. Et ne extra omnes noſtra oratio palos limiteſque excurrat, ad hoc punctum ego delineabo omnia, extra cujus circumferentiam ne latum (quod ajunt) unguem exſpatiabor.

8. Sed rivulum unum, aut alterum de tanto Oceano deducam; plurimos autem ſicco(quod ajunt) præteribo pede; quos omnino omnes infantiam meam exprimendo non eſſe, ingenue fateor.

Formula adbibenda quando Moderator ab una in aliam opinionem tranſiturus eſt.

1. VEſtras hucuſque exercuiſtis aures in altera duntaxt ventilanda opinione, æquamque hactenus videris Simbellæ ſtateram illam veriſimili fultam ratione: manſuetis, quæſo, ut, quæ ſequutura eſt, hauriatis auribus orationem.

2. Sed alteram jam audite partem, nam ut in cauſis forenſibus, qui coram judice ſiſtuntur, Actor videtur ſuperior dum pro ſe loquatur

tur reus : ſic vos forſan opponenti jam ſuffragamini, ſed non dubito, quin altrinſecus ſtatim ſentiatis, cum à meliori genio ſuggeſtam audieritis opinionem.

3. Et ita fortaſſis cum Oratore hoc noſtro ſenſiſtis hactenus : ſeu oculos, quæſo, veſtros in aliam pauliſper lancis partem ut coniiciatis & tum certo ſcio, comperturos vos argumenta numero plura, pondere graviora, non enim hic videbitis &c. non hic comperietis, &c. non, ſed &c. ſed &c.

4. Sed ſi acutiori mentis oculo; omni remoto periſtromate, rem ipſam propius intueri velitis, aliter forſan ſentietis : nam &c.

5. Quod prima quantum vis fronte veriſſimum videtur, alteram tamen ſi intus & in cute diſcutiatis opinionem, longe veriorem comperietis.

6. Sed ſatis jam diu, idque cum ſummo (ut vereor) veſtrarum aurium faſtidio, hoc ſaxum volvimus; aliam jam delibemus paucis opinionem; in quam verbis etſi intonuit poſtremus Orator, ardenti tamen ſolidæ confutationis fulmine adhuc non concuſſit imo vix dum tetigit.

7. Sed quod Lotharius Cæſar in dicterii loco habuiſſe dicitur, Audi alteram partem : id ego jam &c. Noſtris enim veterem legem, Atticam, Ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι. Audiviſtis hactenus quid dici poſſet de &c. jam autem firmiora longe comperietis argumenta, quæ &c.

8. Ut

8. Ut igitur Cicero pro Muræna, contra Catonem verba faciens; At enim, inquit, te ad accuſandum Reſpublica adduxit, &, Credò equidem, Cato, te iſto animo atque ea opinione veniſſe; ſed tu imprudentia laberis: Sic ego tibi, te enim credo, veritatis amore iſtam tuam provinciam ſuſcepiſſe. Sed falleris, neque enim &c.

9. Hac autem ſi via ſolum inſiſterem, aliamque inſalutatam præterirem, viderer ſane injuſto illi non diſſimilis Iuliano, qui de agro controverſo inter Spartanos & Argivos judex de amicorum ſolummodo iure diſputavit, iuſta autem aliorum argumenta illius aures non incurvarunt, amicis vero aſſignavit agros, aliis etſi debitiſſimos. Erubeſcerem autem ego intemeratam adeo violare juſtitiam. Nos igitur, Auditores, non imminuimus.

Formula tranſeundi ad confirmationem, per cauſam.

1. QUam ut Achilleis revera argumentis, & inconfutabili obſepiam ratione, cogitate, quæſo, &c.

2. Et primo, à cauſa, huius rei veritas confirmatur: quid enim non deſignat, quid non perpetrat avaritia?.

3. Cauſam me vultis ut indigitem? occurrunt plurimæ: perpendite apud vos, perpendite quæſo.

4. Vul-

4. Vultis ne cauſam ? En vobis manifeſtam.

5. Quam luculentam ſententiam, nervos æque ac cutem, toros ac ſanguinem habere comperietis, ſi &c.

6. Quod ut argumentis evincam neceſſariis, verum eſſe ſciatis velim.

7. Ratio in promptu eſt.

8. Cauſas vultis ? ecce has.

9. Videmus enim velut Apellis lineis graphice depictam hujuſce rei veritatem, cui enim vel tonſori, vel lippo, non ſat innoteſcit?

10. Quam nos ſententiam ut nervoſius paulo confirmemus.

11. Rationem petitis! en vobis.

12. Rationem hujus ſi quis indagaverit: hanc non eſſe infimam fatebitur: inficiabitur, &c.

13. Sed ſi hæc penſiculatius paulo ruminetis.

14. Qui enim otio torpuerint, vitam ducunt plane in gloriam.

15. Nonne quotidiana docet experientia ?

16. His quaſi obiter prælibatis, huic veriſſimæ ſapientiæ, ſingulari quadam oppugnationis difficultate, arcem obſepire non erit difficile, ſi bene perdendamus

17. His alias poſſem, & plures, ſubnectere cauſas.

18. Longa eſſet iniuria, ſi omnes rationes re ſtringerem, longæ nimis eſſent ambages. hoc ergo tempore ſolummodo ſumma ſequar faſtigia rerum,

19 Nec

Digitized by Google

19. Nec ſane iniuria. Quid enim iniquius, aut impudentius cogitari aut fingi poteſt, quam ignavos & fœdos homines, & ut uno verbo complectar, nequam niti maiorum gloria atque fama, quam illi virtute, induſtria, conſtantia, rebuſque ſtrenue gerendis adepti ſunt? quorum vitam ſi cum eorum factis, quorum crebro nomina uſurpant, conferre velitis, vix credas ex talibus viris naſci tam immania tam terra, tam exitialia portena potuiſſe.

20. Nec ſane immerito.

21. Nec ſane mirum: ſi quidem &c.

22. Et recte quidem ac perquam ingenioſe, nam &c.

23 Nec ſine cauſa.

Formula transſeundi ad confirmationem per Contrarium.

1. E Regione vero.
2. Ex oppoſito autem, qui &c.
3. At ex diametro.
4. E contrà verò.
5. Sed ut contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcant conferamus pauliſper, &c.
6. Nonne enim.
7. Contemplemini vero contrarium vitæ inſtitutum, & quid aliud quam inopiam videbitis; quod dedecus invenietis?
8. Secus longe contingit.
9. At vero pugnantia ſe cum frontibus ob-

Digitized by Google

obverſis paulum componite.

10. At ex contrario.

11. At ex adverſo.

Formulæ transeundi ad confirmationem per ſimilitudinem.

1. Sicut enim.
2. Nam veluti.
3. Quemadmodum enim.
4. Non ſecus ac.

Formulæ obiiciendi.

1. Sed antequam à mari hoc in arenam diu optatam proſilio, audire mihi videor tacitos multorum ſuſurros, qui muſſitant, me novas ſpargere voces; novas Philoſophiæ merces nundinari, quorum paucis me permittite reſpondere, & ego labiis peſſulum dabo, atque ora obturabo illico.

2. Obſtrepunt hic nobis Momorum greges, & balatronum, profligati ſcilicet nebulones, qui ſententiæ hujus claritatem, cum non poſſint offuſcare, irrident tamen; & ſubſannant.

3. Sed quod fretum non continet Scyllas? quis Vlyſſes non vidit Sirenes? quæ regio non parit Centauros? quænam adeo clara eſt veritas, ut ſuos non habeat adverſarios? neque enim hic deſunt Curiones & Aculeones, qui in ipſa nive attramentum vident, & nobis orationis

Digitized by Google

ionis flumen intercidentes ogganniunt.

4. Sed latet hic anguis in herba, qui ſibilis non ſolum ſuis nos terrere, ſed venenato inſuper aculeo pungere cupiens, tali obiectionis cuſpide noſtram in calce orationem vulnerrare aggreditur &c. At inquies

5. Non deſunt tamen hic, qui bellum indicunt nobis internecinum, inflata obſtrepentes tuba, quorum bellici clangores reſonant jam in auribus: qui noſtram hanc veritatem ſuis arietibus hunc in modum quatere conantur, licet nequeant quaſſare funditus; in quibus ſi ſanguinis gutta ulla paterni deſcendant, ut in hac arena pro una Helena (qua potiri tantopere cupiunt) digladiemur; me quidem in mille potius diſcerpi partes patiar, quam &c.

6. Sed aurem mihi vellit genius meus, & obſtreperas ait eſſe quorundam voces, qui ſolem meridie ſplendere vel negant, vel non vident; & ab inferis Cerberum extrahunt, qui trifauci gutture allatrare poſſit tam cœleſtem veritatem, utcunque virulento halitu necare nequeat. Sed dicat aliquis, Miretur autem aliquis. Quamquam verum eſſe etiam illud, quod Fabius monet, non diffiteor.

7. In ſecretas veſtras uniuſcuiuſque aures adverſarium audio inſuſurrantem, quod &c.

8. Suſurravit mihi nuper in aurem genius meus, mihi in hac re ogganire ganeones (neſcio quos) & terræ filios, qui, ſuam in nos eructantes virulentiam, ajunt, &c.

9. Bubônizant hic nobis, vociferantur, imo vero gruniunt Epicuri de grege porci, qui viam ad Helicona, tanquam ſalebroſam, vellicant; & ſic magnam vertiginem in Minervæ capite ciere ſtudent, ut impetum retundant ſtudiorum veſtrorum tam laudabilem.

10. Coaxant (ranuncularum inſtar) rancidi nebulones ex tenebricoſis ignorantiæ cavernis.

11. Sic autem contra nos inſurgunt adverſarii noſtræ aſſertioni contradicentes, nôſque è veſtigio Horatii authoritate tanquam clava aliqua Herculea conantur proſternere.

12. Subodoror hic, quid obiecturi ſint adverſarii, perfrictæ frontis homunciones, quibus ſanguinis in facie non hæret gutta.

13. Sed ulcus video, quod latet altius in imis quorundam præcordiis, quod acutæ confutationis acu cum pupugero, facile, &c.

14. Sed tacitos audio neſcio quos ſuſurros & ſecretam gannit in aurem cohors adverſa, qui armis & parmis, arte & marte nos adoriuntur: & út crudeles Harpyæ, cruentatis unguibus, in iſtius, quam ego iam propugno, veritatis faciem confertim involant.

15. Aliquem autem audio refragantem, Criticum, qui (ceu malus aliquis genius à dorſo nobis & quaſi humeris inhærens) umbris nos ſuis ſub torvo aſpectu exhibitis exanimare putat.

16. At non deſunt, qui ipſam hanc tam manifeſtam veritatem allatrare non verecundantur,

dantur, & non modo ultra modum, ſed ultra modeſtiam ad ravim uſque contra declamant, exclamant potius. Pauca igitur ſunt dicenda ad horum pertinaciam retundendam, qui aliter nobis forſan inſultarent intemperantius.

17. Sed en araneas, quæ ex ſuaviſſimis floribus exugunt venenum, quæ telam & filum ſubtilioris obiectionis texunt, ut ita ſimplicem veritatem tendiculis ſuis implicent.

18. Scio equidem incudem Minervæ ſubtilium obiectionum malleolis multum hic contundi; nec enim deſunt, qui non modio ſolum, ſed trimodio, imo ipſo horreo maximas hac in re nobis admetiuntur nugas.

19. Inſurgit hic animoſæ cataphracta adverſæ partis cohors, & nudam hanc veritatem evaginato obiectionis adoritur gladio; eamq; expanſis ſignis in aciem laceſſit.

20. Nec temperat ſe hic à nobis multorum intemperies, quorum voculas jam audio, morſiunculas præſentio; ſed morus ego, ſi horum morer moroſitatem, tametſi auſteritate pene Stoica dejicere opinioni noſtræ frontem conentur.

21. Atqui nec dum res eſt expedita; nam hydræ veluti Lerneæ reſumunt capita, & novo objectionis aculeo nos conantur vulnerare.

22. Sed hic, foribus quaſi ruptis, furentius in campum proſiliunt Antagoniſtæ, & quaſi fulminis ictu nos è veſtigio peſſundare ſatagunt.

23. Sed

Digitized by Google

23. Sed ut roſa non naſcitur ſine ſpinis, ut ſcoria cum auro, palea cum grano ſuccreſcit: ita & hæc veritas ſuum habet ſpinam, ſcoriam, paleam; quæ eximi, exuri, excuti, & ſuum adverſarium qui confutari debet.

24. Sed, en, accinctus undique antagoniſta, pharetram telis refertiſſimam in hanc arenam portans, procedit, ut &c.

25. Cumque ego inopinus inciderim tandem in iſtas Syrtes, ubi natant Piratæ, qui ſub ementito veritatis vexillo noſtram ad ſcopulos cauſam conantur allidere; ego unum in illos bombardicorum claſſicum globulorum emiſſurus ſum, ut &c.

Formula confutandi.

1. SEd quorſum hæc recito? quorſum, ut ſcilicet clarius effulgeat divinæ hujus veritatis Phœbus, & ſtultitia adverſariorum innoteſcat magis, qui rixis inanibus intumeſcentes, lateribus Milonis, clamore Stentoris, ænea fronte, ferrea voce, plumbea mente, ligneis argumentis, contrariam ſententiam non verentur aſtruere.

2. Quorum ego inſaniam paucis ut configam, & ſanæ rationis quaſi fulmine concutiam, non eſſe difficile ſcio; cum Synodo Philoſophorum dudum convicti fuerint.

3. O nebulones egregii! ubi frons veſtra? ubi rationis uſus? Vos omnes navibus ſimul impoſitos Anticyram mittemus, ut hauſto

veratro mente ipſi redeatis meliores.

4. Nodum hunc aliquantulum intricatum, non tamen Gordium exiſtimo, ut opus ſit vel Oedipo, qui diſſolvat, vel Alexandro, qui diſcindat perplexos illius nexus. Cogitate enim &c.

5. Sed cui non dictus Hylas? quis hanc non novit tritiſſimam cavillam, & litem, quæ omnia fere fatigavit tribunalia? Clarior tamen nobis effulget Phœbus, quam ut nebulæ iſtæ obſtruant nobis veritatem.

6. Sed Mithridaticam hanc, ſi placet, antidotum contra venenatas haſce peſtiferi erroris tabes ſumite.

7. Iſtarum aranearum ſtamina vel tenuiſſimus ſanæ rationis halitus diſſlabit facile; & meridiano ſole micantiorem agnoſcent hanc veritatem vel lemæ, quod aiunt. Saturniæ.

8. Video jam, ex parvulo ovo Crocodilum naſciturum; ex minima oblata anſa adverſæ opinionis patronos in nudam veritatis faciem velle ferocius involare: quorum animis altius defixi furores cum deferbuerint, non vereor, quin, &c.

9. Sed ut verecundam veritatis faciem à ceruſſata meretriciæ fraudis fronte diſtinguatis, ſciendum eſt &c.

10. In quos Ariſtophanis illud retorquere hic poſſim, cum ex mera pervicacia huic refragantur veritati, aientes, Ἢ μᾶς ὑπείσῃς, οὐδ' ἢν πείσῃς, κ̓ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

11. Adeone verò? omnem omnio exuerunt

runt hominis frontem? huccine rerum venimus, ut in hac temporum canitie, in hoc literarum meridie adeo cœcutirent plurimi? ſcepticis me hercule digni ſunt qui inventis frugibus, glandes arrodere malunt, & in teterrimo errore contabeſcere, quam, &c.

12. Ceterum iſthæc tuæ ſybillæ folia uno rationis ſtatu diſſipabo. Num exſpectas dum teſtimulis fodiam? noſtra te, ſi ullum ſenſus partem habeas, lacerabit & cruentabit oratio. pudetme ſanè malitię tuæ, ſed inſcitiæ tuæ miſeret magis, hoc autem à te ſcire nimium velim, num &c. perfrica frontem, & aude negare.

13. Sed ut ex hoc Labyrintho evadamus, Ariadneo hic non opus eſt filo: iſtorum enim importunitati ſatis factum iri putabo, ſi &c.

14. Qui quamvis tot & tales teterrimi erroris angues, & venenoſas ex nigro malitiæ gutture evomunt aſpides; illas tamen ego (ut infans olim in cunis Hercules) uno ſolidæ reſponſionis arctiori compreſſu enecabo protinus.

15. Sed ex horum viſco & luto nos facile emergemus, ipſoſque propriis conſtrictos laqueis dabimus, ut liquido conſtet, faſtidioſa & proterva nimis eorum inſultatio.

16. Quorum ego tam inſolentem petulantiam paucis retundens, faciam, ut quaſi limacis cornua intus retraham, quem prætendunt aculeum.

17. Iſtos autem ego Scarabæorum fucos diſpellam facile; plumbea Adverſariorum tela,

la, haſtaſque junceas, tutus ſuſtinebo.

18. Sed has ego obiectionum fibras ſtirpitus evellam, ut non repululent, faces extinguam, ne reviviſcant, nam turpe puto, (ut olim Phaëton) in veritatem hæc & dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli: dic igitur, mi Antogoniſta, dic, (inquam) qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris, ut &c.

19. Cramben hanc, non bis, ſed millies recoctam, ne Polyphemi quidem ſtomachus ferre poteſt: nolim igitur ego veſtrarum aurium reverentiam hiſce crepundiis infeſtare, quæ Philoſophorum Synodus ne per ſomnium unquam noverit. Sed latrent adverſarii, fremant otioſi, rideant malevoli; at vincet veritas, veritas, ut palma, quo magis deprimitur, eo magis renititur, eo creſcit uberius, quo premitur inſolentius; obſcurant ſæpe ſolem caligines, ſed diſſipantur; franguntur rami aurei Proſerpinæ, ſed renaſcuntur; veritas premi poteſt, opprimi non poteſt.

20. Sed ne ſolis quidem lumen cæco jucundum eſt, ſaluberrima pharmaca ab imperitis conculcantur, pretioſiſſimæ gemmæ ab Æſopicis gallis negliguntur: ſed ſi vos recta judicii ſtatera, & non inanium opinionum trutina rem pondereretis: nihil eſſe cui eruditio meritiſſime non præferatur, & clare videbitis, & candide fatebimini. Submittas itaque arma & inſignia iſta tua jactabunde explicata: cur ego te porro percuſſum jacentemque repetam? tibi enim in gratiis palmam obtinebit

bit doctrina, rumpantur utilia Codro: triumphabit veritas.

21. Hæc qui recte perpenderit, cæcus ſit, ſi non videat, ferreus, ſi non aſſentiat, ſi non permovetur & molleſcit, ſaxeum eum eſſe, aut hominem ex homine exuiſſe judico. Malevolos igitur & partinaces homunculos, qui veritatem non agnoſcent. Quibus betæ putidiſſimi erroris ſapiunt, ego, ut ingenue fateat, (quod Alyatten illum facere iubebat olim Bias) cepas quoque edere iubeo.

22. Nemo igitur ſit, in quo vel minima eſt ſanæ mentis mica, qui explodenda hæc fanaticorum ſomnia & deliramenta non contemnat, has nugas non faſtidiat, quas inter ſua pocula effrontes nebulones temulento animo exhalant, talia nobis argumenta vomentes,

Qualia credibile eſt rictu ructaſſe trifauci
Cerberon, & Stigii monſtra tremenda lacus.

23. Stulti potius hæc, quam politici vox nominanda, & quæ meram Epicureorum vitam introduceret. Quis enim umquam dixit, Fatum merum ſolumque agere? Idcirco manus à clavo non removenda, ſed remi potius in hac Cymba, Deo Nauclero annuente, tractandi; ſiquidem Dii ſua laboribus vendunt, induſtriis adſunt, & iis auxilia ſua impertiunt; qui vigilando, agendo, & laborando illa enixe expoſcunt.

Formulæ

Digitized by Google

FORMULÆ
Trahendi adverſariores in contemptum & odium.

1. EXploſerunt jam pridem ſeniores & ſaniores Philoſophorum paradoxiloquum iſtum Anaxagoram, qui nivem eſſe nigram, qui ſolem candentem dixerit laminam: ſed en etiam jam virum, qui.

Candida de nigris & de candentibus atra,

dicere non veretur: qui adverſus ſolem (quod ajunt) loquitur, & inſana ſtribligine, & ſua (qua tantum pollet) farragine loquendi, aures veſtras captivas ambit demulcendo abducere. Cujus oratio (ut audiviſtis) calamiſtris meretriciis inuſta, fluentibus unguentis delibuta, pigmentis Rhetoricis effœminata, non incorrupto ſanguine, ſed aſcititio colore, non naturali ſucco, ſed accerſito fuco, fallaciter eniteſcit. Sed hedera iſta, quam in orationis ſuæ veſtibulo & fronte ſuſpenſam habet, vinum intus haud vendibile indicat.

2. Fortiſſimi profecto Aiaces, magnanimi Hercules, feroces gigantes, qui cœlum oppugnare malint, quam veritatem agnoſcere; lingua tenus docti, holoſerica ſpectabiles præfatiuncula, cincinnis oratoriis compti, qui ſi à raſtris ad roſtra (cum malis Diis) tranſcenderint, vacuum plus nimio verticem inter aſtra illico condiderint, non obſtante, &c.

3. Qui præſtigiis ſuis oratoriis, ex *Arabia* felice per Arabiam deſertam in Arabiam Petræam ſuos ſeducunt auditores, qui circumlinentes ſua labra amoris nectare, os tametſi roſeum, mentem tamen ſpineam habent.

4. Sed ego magnidicas iſtas Antagoniſtæ jactationes nihil eſſe aliud puto, quam larvam qua patientia cauſæ ſuæ ulcera tegeret: qua vos ludos faceret, & tanquam præſtigiis effaſcinaret: cujus veſtigia greſſuſque ſingulos oculatius paulum obſervanda, ſinuoſas fraudes & anfractus leporum deprehendetis: ſed ejus à tergo veſtigiis inhærebimus, tantiſper dum ſuperbientis animi criſtam depoſuerit.

5. At tu in ſicco es, & aqua tibi hæret, qua (ne in ſicco eſſem) conatus es me inundare.

6. Effœminatum iſtud, & gracile dicendi genus, (ubi nihil virile, ſed omnia muliebria, compta, fucata,) utcunque auditores nimis delicatos ſuavitate loquendi illiquefactos titillare poſſit; cum tamen nervis & viribus deſtituatur: ſpero vos, æquitatis & æquanimitatis præmunitos antidoto, Ulyſſeum Moly arripuiſſe, nec blandientes Sirenii Oratoris incantationes audiiſſe, ſed veritatis concentum & harmoniam uſque adeo exſpectaſſe, ut, quam prius audieritis abſurda, ſonet vitium percuſſa diſcrepans opinio.

7. Sed hæc hominem, à pudore non relictum, in relictum dare poſſint.

8. In me quidvis harum rerum conveniat, quæ

Digitized by Google

quæ dicuntur in ſtultum ; caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus : in illum nihil poteſt : nam exuperat ejus imprudentia hæc omnia. Sed detur mihi, (Antagoniſta mi) detur mihi (cum pace tua) pauliſper animi tui pulſare fores : anne adeo præfractarius videbere, & perfrictæ frontis, ut παραδοξότατα hæc mordicus tueri velis? Quid? an tu ex Iove & Minerva natus plus omnibus ſapies? an in te ſolum omnes reſederunt Muſæ? putas te ipſum Apollinem, & pro Apolline ab aliis vis agnoſci? omneſque Philoſophos præ te inſaniiſſe? lumina ſcientiarum (te jam orto, quaſi novo ſidere) occaſum & eclipſin pati putabimus? Sed periculum eſt, Auditores, periculoſum eſt, Apollinis & Muſarum vehiculum tot jam ſæculis ſapienter gubernatum temerario huic Phaëtonti concedere.

9. in publico hoc & tam frequenti theatro quis præco amovebit aſperos hoſce, & auſteros Xenocrates, qui Gratiis non litarunt, quibus (ut olim Plato) θύετε ταῖς χάρισι occinamus? adſunt enim, vereor, (imo jam video) Tuberones, qui in Ligariis reprehenderunt id ipſum, quod in ſe ipſis probant, & ſibi, tanquam Mævii, condonant vitia, in aliis vero virtutes improbant, &c.

10. Quis Myſta à Muſarum ſacris arcebit profanum hoc hominum vulgus iuxta & arrogans, qui gloriolæ aura turgeſcentes in ipſa nive videbunt : atramentum, ut olim Anaxagoras, qui nodum in ſcirpo quærunt, ut Chremes

mes Terentianus? Homines nequam, terræ filii; qui novam inſtruunt Gigantomachiam & Pelion jam iterum Oſſæ certant imponere, veritatem, quam intelligi nolunt, inſana ſua ſtribligine offuſcantes & larva obducentes, qui diem (ut glis) oderunt, noctem & tædarum lucem (ut adulterini mercatorum panni) quam omnia maluerunt: Res omnes obſcuravit Adverſarius, ut vel Apolline lectore, vel Oedipo interprete indigere videatur: Agit Agamennonem, ſed eſt Therſites.

11. An vero (judices) vos ſoli ignoratis? Vos hoſpites in hac cauſa verſamini? Veſtræ peregrinantur aures, neque in hoc pervagato omnium fere ſermone vervantur, ut non ſciatis quas ille fallacias nobis, vobis veritati ipſi impoſiturus ſit? Cogitate quæſo, quas ille aranearum telas contexuit, ut ſimplicem veritatem, ut credulos auditorum animos illaquearet, perinde ac ſi ſubtiliſſima ſua vafritie opera Myrmecidis imitaretur, cujus quadrigam & aurigam muſca texit alis; aut formicas Callicratis, quarum pedes & membra pervideri non poſſent: aut Apellis tabulam quæ continebat lineas viſum fugientes; aut denique catenam Vulcani, quæ ſub intuentium oculorum aciem non cadebat.

12. Cavendum eſt, ne dulce venenum ſub his fucatæ eloquentiæ foliis deliteſcat; erigite vos igitur aures, menteſque veſtras totas excutite, ut ſenſus veſter omnis, ſuo ſtipatus ſatellitio, non hallucinetur. Patimini me igitur

igitur, patimini, quæſo, tantiſper dum argumentorum meorum ſummam audieritis: non enim diffido; quin, expoſita re, poſitoque præjudicio, in meam ituri ſitis ſententiam. Hauſtum lactis gallinacei promittentes opium miſcent, priuſquam apium cognoverint.

13. *Mirum eſt*, hæc ipſa ſubſellia, hos parietes, illum talia dicentem ſine rubore potuiſſe ferre: mirum eſt, (Auditores) manſuetudinem veſtram illum tam diu, tam patienter audiiſſe, & non exploſiſſe potius tam importunum nugivendulum; ſed ſi ea vos eſtis in fucatis audiendis; fictiſque quiſquiliis, patientia, quam non ſperem ego in Vobis æquanimitatem: Veſtra enim jam agitur res, vos eſtis ſoli, quos alma veritas habet, patroni: Veſtrum eſt, (auditores) veſtrum eſt, oppugnatum tam Divinæ Deæ delubrum non permittere ut penitus expugnetur. Vivat igitur veritas ſub alis & umbra veſtri favoris, tanquam ſub ſeptemplici Ajacis clypeo: ſi vos autem nos deſeritis, perimus, ego, & quam defendo, veritas, in cujus amplexibus moriens hæſurus ſum; nam ego longe malim in bona cauſa (ut olim Epaminondas) ſolus ſapere, quam cum multis aliis inſanire; non poſſem enim non venerari. Veritatem, ubicunque eam videro, quamquam ſimplici habitu, & derelictam.

14. Ego enim tanquam ex chalybe forem veritas autem mere magnes, ita, alliciorne di-

cam, an trahor rapiorque ad ejus patrocinium, ut non poſſim me continere, quo minus in te involem, Antagoniſta, qui præſtigiis tuis oratoriis faſcinare nos conatus es. Sed cave ne inſanis opinionis tuæ fluctibus velut alter Narciſſus ſubmergare: fallit enim te tuus iniquus genius, ſi &c.

15. In hac ſparta propugnanda, animus arma ſumpſit ſplendidiora auro, operoſa magis quam ſtrenuus unquam induit Achilles; ſtricto manus ferro tremit, munitum galea caput, corpus totum numquam non ære reſplendebit, turbarum clangor implebit cœlum, campos pavor ipſos invadet. Ingruentibus undique argumentorum noſtrorum copiis, me equidem in mille diſcerpi partes malim, quam remittere animum in hac provincia, quam (cùm ſit levicula & palæſtrica (eo libentius aggreſſus ſum, ut (ſi fata ſic volent) in cymba potius duorum ſcalmorum, quam in Argonautarum navi, jacturam facerem.

16. Fuiſſe olim ajunt, & jam ſupereſſe vereor, qui, oſtentandi ingenii gratia, elephantem aliquando ex muſca faciunt. Ariſtomachus Solenſis ſexaginta annos in pulicum ſaltibus, & muſcarum natura indaganda conſumpſit. Homerus Batrachomyomachiam, Maro pulicem; multi ſe vitium non vitioſe commendaturos autumant. Hinc quidam Angius morbum Gallicum commendavit, & Richardum tertium Angliæ Regem. Et quantum

tum boni ſit ære obſtringi alieno. Alter quidem laudavit nihil. Hinc Iſocrates in laudem Helenæ, quam tunc temporis orbis terrarum univerſus pro ludibrio & opprobrio habuit, orationem fecit laudatoriam. Laudavit etiam, Phavorinus turpem Therſiten & malignam febrim; Polycrates Tyrannum Buſiridem, Lucianus artem paraſiticam, Syneſius calvitiem, Eraſmus ſtultitiam, Carneades injuſtitiam, Agrippa in vanitatem ſcientiarum, declamavit, ut ſuam inde prodat ſcientiam, oſtentet eloquentiam, quam totus ea de re miretur mundus.

Formula praoccupandi.

1. DIcat aliquis.
2. Quærat aliquis.
3. Miretur aliquis.
4. Cogitet aliquis.
5. Objiciat aliquis.
6. Quæret quiſpiam.
7. Dices.
8. Quæres à nobis.
9. At inquis.

Formula reſpondendi.

1. AT inquam ego.
2. Reſpondeo hunc in modum.
3. Huic talem comparatam volo reſponſionem.
4. Difficile eſt hoc affirmare de omnibus.

5. Reſ-

Digitized by Google

5. Reſpondebo.
6. Hunc jubebo expendere illud protritum.
7. Hunc jubeo cerebrum helleboro purgare.
8. Quia.
9. Sed habeo quod reſpondeam.
10. Sed velim te hic expendere!

Formula proponendi exempla.

1. POſſem ex omnium ſæculorum memoria, & ex quamplurimis nationibus hujuſce rei exempla repetere: Verum Helvetiorum illud cum inſignius & illuſtrius ſit, ut reliqua omittam, prætérire non poſſum. Quis enim neſcit, nullam ob aliam cauſam, quam, quod impune quidvis audendi licentia uterentur ii, qui ſupra plebeiam conditionem eminébant, deletam in illis gentibus omnem eſſe ab ea ſtripe nobilitatem, jugumque magiſtratuum eſſe à cervice populi univerſi fortiſſimis armis repulſum? Quis N. conſpirationes non novit. Quis N. ſupplicium non audivit? Quis cladem N. non exhorruit? Quis N. labores & infelices pugnas non legit? Atqui hæc omnia ab illa egregia Geometricæ proportionis regulâ, & ab illis licentioſis privilegiis nobilitatis, tanquam à fonte omnium malorum, emanarunt.

2. Ethnica hæc ſunt, ab Ethnicis diſcite, illorumque exemplo judicia veſtra informate: nec enim ex priſca illa ætate dicta & verba tantum, ſed etiam exempla repeti quam plurima

rima poſſunt. Quid enim Zaleucum illum Locrenſium Principem vobis producam? Cujus quidem vultum & gravitatem præclara iſta Geometrica proportio ſuſtinere quomodo poterit? Velim ex illo iudice omnium iuſtiſſimo quæratis, quid de hac tota controverſia ſentiat, quid iudicet. Adeſte vero, Viri nobiles, adeſte, ſententiam ipſi cognoſcite, aut ſi ſeveritatem tanti iudicis, & vocem expaveſcitis, ſaltem filium ejus adoleſcentem unoculum interrogate, quas pœnas dederit, quibus legibus, aut quo judice lumen alterum amiſerit, cujus delicti pœnam ſuſtinuerit. O rem omnium ſæculorum memoria digniſſimam! Tantam legum ullarum authoritatem, tantam judiciorum ſeveritatem eſſe, ut neque nobiliſſimus adoleſcens, cum Iuventutis calore, & amoris intolerantia in alterius uxore lapſus eſſet, neque omnium meritiſſimi de Republica Patris filius juris ſeſe expedire laqueo, & oculos ſuos ab acerrimo ſuppliciorum aculeo liberare potuerit? Tantum juſtitiæ rigorem eſſe ut dum alterum oculum filio eripi, alterum ſervari pater voluerit, ipſe in altero ſuorum oculorum pœnam legis ſuſceperit.

3. Sed ad propiora exempla veniamus: neque enim illa nimis antiqua his moribus placere animadverto. Nemini autem veſtrum ignotum puto illud eſſe Poloniæ ſtatutum, quo quid humanius, quid nobilius, quid æquius ad normam Lesbiam fingi, aut excogitari poteſt? Quod vero illud? Audiamus quæſo

dignum

Digitized by Google

dignum regno tanto fundamentum.

4. Sed nec eiuſdem prudentiæ & ſeveritatis exempla Germaniæ noſtræ deſunt. Quid enim illi qui N. ſacrilega manu interemerant? Potuerunt ne inani nobilitatis velo & umbra, qua indigniſſimos ſe tanta ſceleris atrocitate ipſi fecerant, adverſus extrema ſupplicia, & carnificis rotas, contra fidiculas tormentaque omnium exquiſitiſſima protegi?

5. Sed foris exempla quid petam, quorum infinita copia domeſticis cum non minus abundemus? Nam quid aliud, Patrum noſtrorum ſuperiore memoria, in omnibus provinciis Germaniæ plebeios & agreſtes homines ad inſana iſta arma concitavit? quid aliud eos impulit, niſi illa non ſolum iudiciis, ſed etiam omnibus fere communis vitæ rationibus uſurpata injuſtitia?

6. Sed ne in horum authoritatibus & ſententiis recenſendis infinitus ſim, & in iis tota noſtra conſumatur Oratio, aliò me convertam, & exemplis, quod velim, evincere, conabor, & in iis quidem non levioribus, minoriſque momenti ſed multo gravioribus & ad inſtitutum noſtrum maxime facientibus. Ac ut initio me ad Romanos conferam, aſpicite mihi Marcum illum Scaurum, quem in populari dominatione nulla alia ratione quam antiquæ nobilitatis favore ab exitio ſervatum eſſe, ex Romanorum hiſtoriis clariſſime conſtat.

7. Sed quid in his, quæ omnibus cognita ſunt, diutius commoror? Quis noſtrum eſt qui

Digitized by Google

qui non ipſe aliquoties exempla talia viderit? qui non meminerit? Ad Angliæ ſecures tum nobili tum regio ſanguine madefactas non opus eſt ut oculos veſtros reducam, quia omnium Principum in hoc imperio ea juſtitia, ea æquitas eſt, ut nemo in judiciis nobilis & illuſtris habeatur, niſi qui ſe ipſe nobilem integritate, virtute & totius vitæ innocentia præſtiterit.

8. Ne vero quiſquam ſolummodo ea fato Romanæ civitatis imputet, quid aliis etiam acciderit regnis & imperiis, cognoſcite. In Sicilia exarſiſſe quantas ſeditiones traditum eſt? quoties in immanem furorem ſervorum erupit conſpiratio? Eum excercitum & prælia cum Siculis dominis quis non ex veteribus annalibus percepit? Quoties heri in fugam conjecti & cæſi? Atticam regionem reſpicite: quibus populationibus illam vaſtatam, prædia dejecta, villas exuſtas, arces ſuperatas, Sunium promontorium ſervili manu occupatum eſſe intelligitis.

9. Horreo exempla nefanda in memoriam revocare, & oſtendere quibus ſceleribus novis & inuſitatis ſævitiam poteſtatis herilis audacia ſervilis ulta ſit. Nec vero orationi dies ſufficeret, ſi quæ propemodum infinita eſt, illarum rerum commemorationem ſuſcipere velim. Vetera igitur prætereo, & unum duntaxat ſuperioris ſeculi, ne quis fortaſſe ſervitutis malitiam antiquitate defeciſſe, ne quis elanguiſſe eam exiſtimet, exemplum proferam

ram. Quid enim N. ſuo ævo contigiſſe ſcribit?

10. Sed quid ad veterum ſtatuas, quid ad Antiquorum propemodum abolitas imagines, quid ad inter mortua exempla aures veſtras revoco? Cur non potius in hæc viva ora ac vultus, quorum aſpectu & claritate perfruimur, oculos veſtros intendo? Cur non hoc digito vobis ampliſſimos peregrinationis fructus in magnifico Viro N. qui, ut ſceptrum, ita facem omnium virtutum nobis præfert, oſtendo?

11. Verum quid pluribus rem declarem? Græcos antiquos in exemplo ponamus, qui numquam eo ſapientiæ ac eruditionis, qua univerſam poſtea terram illuſtrarunt, perveniſſent, numquam ad eam virtutis laudem dignitatiſque gloriam evecti fuiſſent, niſi peragratis omnibus fere mundi partibus incredibilem omnium rerum experientiam ſibi comparaſſent.

12. Plenæ exemplorum triſtium omnes familiæ, omnes domus, agri & villæ. Quot præclariſſimi Viri olim in urbe miſerrimè trucidati, in lectulis, in conclavibus, in intimis ædium ſuarum penetralibus, ad focos, ad aras, in ipſis larariis & ſeceſſibus?

13. Ne vero in re omnium clariſſima exemplis plurimis vos detineam, ad experientiam quotidianam animos veſtros revocatos velim, quæ infelices eas Reſp. omnes oſtendit, quæ moribus alienis ſubiici coguntur.

14. Sed quare non potius eximias peregrinatio-

nationis utilitatis in Germanis noſtris demonſtro? Qui cum olim non procul à bellorum feritate abeſſent, cum in paludibus & ſylvis ferarum more vagarentur, & inveterato quodam odio à literis abhorrerent, tantum tamen peregrinationibus ſuis profecerunt, ut omnibus populis ſuperiores nunc eſſe videantur.

15. Sed ne in ſolo Laconico exemplo orationis meæ firmitudinem poſitam exiſtimetis, ipſi velim coniectis mecum oculis veſtris in cuncta regna & imperia animadvertatis, eas Reſpublicas, quarum cives domi ſine exterorum commerciis & conſuetudinibus tranquille vixerint, & diutius floruiſſe, & ſine ſeditionibus, ſine tumultibus, ſine incendiis domeſticis ſtetiſſe, corruiſſe vero illico eas, quas peregrinatio tanquam peſtis invaſerit. Sybaritarum Rempublicam quis veſtrum eſt qui non audierit ſummis deliciis ac voluptatibus floruiſſe?

16. Nolim plura ejus rei exempla commemorare: rarum enim non eſt, & quotidiana rerum magiſtra experientia ipſa loquitur, humanam naturam, ad quævis vitia proclivem. eamque niſi legibus, tanquam frænis & catenis coerceas, in ferinam facile tranſmutari.

17. Intueamur, quem in omni vita intueri nos oportet, & ad cujus radium converti debet omnis morum noſtrorum habitus, non ſecus ac herbam ſoſtitialem ad ſolem converti vide-

Digitized by Google

ti videmus: intueamur N. qui quantum domeſtica diligentia ac induſtria eruditionis ac prudentiæ comparari poſſit, ſempiternæ omnium hominum memoriæ oſtendit.

18. At quibus aggeribus, quibus repagulis & obicibus hos fluctus, ne Reipublicæ carinam invadant, avertemus? Si, Auditores, ab Ethnicis diſcere nefas non eſt, antiqua Scythia ſuo exemplo, quid facto opus ſit, dilucide monet. Cum enim Anacharſis, &c.

19. Teſtis nobis eſt Flandria, Gallia, Anglia, teſtis Italia, patria ipſa teſtis, nunc inteſtinis, nunc vicinis bellis debilitata, exhauſta & devaſtata Germania.

20. Ne vero hæc oratiuncula ex meo ſenſu deprompta ſolummodo videatur, exempla non nulla, quibus tanquam vivis imaginibus, & graviſſimis monimentis veritatem hujus aſtruam, Principumque ſtudia evincam, ſi attendere, ut cœpiſtis, perrexeritis, in medium proferam. Sed unde ordiar? quos primo loco nominem? Utrum illos, quos in antiquis Mauſoleis, & vetuſtis marmoribus, quos in priſcis ſtatuis depictos, ſculptos, & expreſſos videmus & admiramur? an potius illos, quos præſentes etiamnum intueamur, & in quorum vultibus omnium noſtrum oculos, tanquam in omnium virtutum ſpeculis & domiciliis habitare oportet? In hos opinor primo omnium intuitum noſtrum defigemus, quorum exempla multarum orationum & omnium maxime graviſſimarum rationum inſtar eſſe debent.

Digitized by Google

debent. Quid enim ? an putatis N. tantum ſtudii, induſtriæ, laboriſque à primis hucuſque annis in literarum omnium divinarum humanarumq; artium & facultatum ſcientiis colendis poſuiſſe, niſi &c.

21. Quiſquámne erit omnium veſtrum, cui tot ex Germania noſtra exempla nondum ſatis faciant? Ipſe velim etiam illa antiqua evolvat ſecum, & à J. Cæſare incipiat, ejus analogiam Grammaticam cognoſcat, Tragœdias ejus perlegat, commentarios inſpiciat; Auguſtum Cæſarem non prætereat; Ælium Hadrianum non omittat; Antoninum Imperatorem alioſque fere innumerabiles ex hiſtoriarum monumentis erant. Sive in exteris regnis propiora noſtro ævo exempla quærere malis, extera regna floruiſſe omnia principum literis, inſcitia vero & ruditate corruiſſe gubernationes, cognoſces. Stephanum ſuum prædicabit cum aliis Polonia, Franciſcum ſuum oſtendet cum aliis Gallia, Alphonſum cœlo efferet Arragonia, Eliſabetham ſuam heroibus omnibus, quotquot unquam vixerunt, anteferet Anglia.

22. Ne tamen quiſpiam veterum exemplorum inopes nos eſſe exiſtimet, aut bonas literas ab antiquis iſtis heroibus, à principibus, à regibus, à Cæſaribus fuiſſe deſertas, mentione aliorum facienda ſuperſedere non poſſum. Ex Germaniæ Diis illis majoribus Carolum illum magnum vobis producam, quem non una lingua locutum eſſe accepimus.

23. Pleni

23. Pleni triſtiſſimarum rerum noſtri libri ſunt, pleni faſti ac hiſtoriæ, pleni veterum ruderum agri, plena direptionum vaſtitatumque antiquarum monimenta, quæ neque ſine horrore, neque ſine maximo dolore etiam hodie aſpici poſſunt.

24. Atque ut ea tanto clarius intelligere poſſitis, quæ vobis commemoravi, rem ipſam exemplis quibuſdam veterum Philoſophorum illuſtrabimus, quo facilius, & adverſarii opinionem falſam, & verum eſſe judicium meum, cognoſcere poſſitis. Socrates Athenienſis Philoſophus eminentiſſimus &c. Vultis jam ut Diogenem illum Cynicum vobis producam? Fuit profecto is Philoſophus celeberrimus &c. Sed quid vetuſtiſſimos illos Philoſophos commemoro? Convertite vos ad hujus noſtræ tempeſtatis egregios Philoſophos, perpendite diligenter quid ex Philoſophia, quam in ſcholis profitentur, utilitatis hauriant, quos fructus, quas divitias colligant.

25. At infinita futura eſſet oratio, ſi ſingularum rerum veſtigia perſequi, veterumque Imperatorum, Ducumque exempla ac teſtimonia adducere vellem, quibus arma conſiliis longe cedere confirmarem. Tacebo itaque Cyrum, præteribo Alexandrum Macedonem, qui univerſum terrarum orbem perquam exiguis Macedonici exercitus viribus inſtructus, conſiliis vero munitiſſimus ſibi ſubjecit. Unicum illum Alexandri æmulum

Pyrrhum

Pyrrhum non ſilebo, qui ſe conſiliarii ſui Cyneæ monitu ac ſuadela plura oppida, plures ditiones & populos expugnaſſe & exſuperaſſe, quam formidabili Elephantorum agmine, quam omnibus telis & machinis, aſſeverabat.

26. Sed ne hanc ſolam tam eximiam prudentiam apud Romanos tantummodo floruiſſe exiſtimetis, percurratis ipſi velim omnes aliarum gentium adminiſtrationes rerumq; geſtrarum monumenta evolvatis. Docent omnium ubique gentium exempla, docent vetera & recentiora ſæcula, plus ſemper conſilio & ingenio, quam armis & viribus tribuendum. Producam vobis Carthaginenſes rerum bellicarum peritiſſimos, qui de imperio cum Imperii Domina Roma contendere auſi fuerunt. Quid vero illi? Adeo nihil in bellis ſine conſilio geri volebant, ut Duces ſuos, etiamſi proſpera furtuna res ſuas adminiſtraſſent, cruci ſuffigerent, niſi præmiſſa diligenti conſultatione negotia ſua perfeciſſent.

27. Quid opus majore verborum contentione? Quid pluribus exemplis? quæ ut maxime nulla alia alibi ſint, quæ innumera ſunt, è ſacra pagina magno numero peti poſſunt. Funda enim Davidis aliud torquet, quid ejaculatur, quid vibrat, quam conſilium?

28. Sed ne tantummodo fabulis & obſoletis narrationibus velle videar ſententiam hanc confirmare, ex Patrum noſtrorum memoria domeſticum exemplum; quo vix quicquam

 illu-

Digitized by Google

illuſtrius dari poterit: in medium afferam; ex quo clariſſime perſpiciet, armis & ſtudiis militaribus nihil magis ad felicitatem atque gloriam quam citiſſime conſequendam expedire, quam magni illius Macedonis exemplo, repudiatis aliorum omnium conſiliis, res gerendas ſuſcipere, ſuſceptas celerrime conficere.

29. Cujus rei præclariſſimum exemplum in florentiſſima Venetorum Republica, quorum omnibus nationibus prudentia prælucere dicitur, nemini non obvium habetur. Quid vero illi, plus ne &c.

30. Atque hoc unicum exemplum rei univerſæ comprobandæ ſufficere poſſit, quo nihil ex Veterum monumentis illuſtrius, nihil ſententiæ noſtræ accommodatius habetur. Sed neque ex aliis imperiis & populis ſimilia documenta deſunt. Quid enim de Hannibalis caſtris dicemus? Pluſne ibi conſilium & deliberationes, quam armorum vim & impetum, audaciamque valuiſſe putabimus? Minime at quis unquam hoſtium Romanis terribilior, quis calamitoſior Italiæ extitit? Quid vero Quiritium tot hominum togatorum refertæ curiæ, quid conſilia prudentum excogitarunt, quod unius Pœni ferocia militaris non infregerit? Illi conſiliis, hic miſſilibus; illi arte, hic arcu pugnabat, tam diſſimili martis eventu, ut omnis fere rei Romanæ fortuna ad extremam deſperationem pervenerit

31. Quod ne more Oratorum potius, quam

vere

Digitized by Google

vere dixiſſe me quiſpiam oponetur; exempla ejus rei memoria omnium digniſſima in illuſtriſſimis duobus ſuperiores ætatis Principibus proferam. Alphonſum Siciliæ Regem, Regem omnium id ſæculi ſapientiſſimum, cum febricula laborantem lectulus teneret, lectione Curtii, graviſſimi de rebus Alexandri M. hiſtorici, valetudinem, nullo alio medicamento adhibito, recuperaſſe, graviſſimus author teſtatur Panormitanus, qui librum eundem Regi, animi gratia, obtulerat, idque poſtea confirmaſſe Siculum, atque in ſumma admiratione & pretio ſcriptorem habuiſſe legimus. Idem N. Principi ex ſuavitate hiſtoriæ feliciſſime contigiſſe teſtis eſt N.

32. Sed quid veteribus exemplis immoror? Carolum M. inter amorum ſtrepitus, inter claſſica & equorum fremitus, Poeticis ſtudiis vacaſſe, Carmina dictaſſe, verſus ſcripſiſſe, accepimus. Vivunt etiamnum ipſius lugubres næniæ, quibus Rolandi mortem proſecutus eſt.

33. Poſſem, ſi opus ſit, pluribus argumentis, divinos, aut ut Ennius eos vocat, ſanctos eſſe Poetas, aſſerere: ſed vereor ne abutar veſtra aura, quam modo mihi conceſſiſtis, & auribus. Unum vero hoc omittere non poſſum, quod Poetas Deorum filios eſſe evidentiſſime demonſtrabit, cum Deorum ſingularem protectionem, curam & amorem erga ſe ipſi percipiant, adeo ut imminentibus periculis ſæpe numero alii ſint erepti, alii ex mediis flu-

Digitized by Google

ctibus non ſine miraculo liberati, alii ex præſentibus caſibus manu ipſius Dei extracti. Quid enim Simonidi Poetæ accidit? hic cum apud hoſpitem ſuum in Theſſalia cum multis aliis convivaretur, Deorum monitu ſolus triclinii ruinam effugit. Arionis autem diſcrimen omnibus notum eſt, qui cum partis ſtudio ſuo pecuniis Corinthum navigaſſet, & à naviculariis ſpoliatus & in mare præcipitatus eſſet, à Delphino (Dei auriga fuit) exceptus & conſervatus eſt.

34. Ut autem alios præteream, Carolum Quartum, qua laude ſupra Pegaſum ipſum, qui inter ſidera volare cernitur, extollam? Hic enim eſt ille, hic eſt, qui, cum jacere hæc ſtudia tenebris & barbarie Gothica oppreſſa animadverteret, nulla re alia inflammari & in novum vigorem reduci artes poſſe intellexit, quam ſi præmia & honores ipſarum cultoribus conſtituerentur. *Artes* enim, ut cum illo exclamem, *honos alit, honos propagat, omneſque accenduntur præmiis.*

35. Notiſſimum nobis ex hac illuſtri provincia exemplum domeſticum Principis N. qui quod adoleſcentia ipſius, tutorum culpa, neglecta in literarum cultu eſſet, ad ſupremum uſque diem doluiſſe dicitur, etſi eo naturali acumine, & ſagacitate ingenii, ſenſuſque communis acrimonia eſſet, ut omnes fere prudentia id ætatis Reges & Principes anteiret.

36. Numerare vobis vel ſexcentos poſſem, qui &

& Æſculapio & Muſis eadem opera inſervierint: Melampodem primum nominabo Poëtam & Medicum vetuſtiſſimum, qui multa verſuum de Saturno, de raptu Proſerpinæ, de luctu Cereris conſcripſit. Eo autem ille gratior Medicæ familiæ eſt, quo pretioſiorem medendi artem reddidit. Non enim ille minas, non talenta, ſed maxima regna à regibus pro valetudine reſtituta popoſcit & obtinuit. Non omittam Aratum, non Alcæum, non Democritum, non Æmilium, &c. præteribo, non Fannium, non Auſonium, pluresque alios, qui utramque Apollinis artem magna cum laude pertractarunt.

37. Prætercam nova illa lumina, Budæum, Turnebum? &c. prætercam illos quos hodie in cancellis Imperatoriis, in curiis Electorum, in conciliis Principum à muſis lauro coronatos video?

38. Divus Hieronymus eſto exemplar colendi id genus ſtudii. Hunc ob oculos pone, hunc imitare. Is patefecit viam ad Hebræorum adyta, dignus profecto, non dicam, qui in Olympia aureus ſtet & Argivum geſtet Clypeum, ſed quem cunctæ ſcholæ ceu patrem ſuum terant. Aquila is in nubibus eſt, & talis, ut plures habeat, qui invideant, quam qui ipſum exæquent.

39. Et profecto ad egregium hoc & laudabile ſtudium, niſi fallor, optimus & modeſtiſſimus quiſque trahitur à natura ipſa. Cui argumentum, quod non facile voluptatem

Digitized by Google

aliam dixeris, in quam ab omni ævo tam cupidè conſenſerint ſelecti inter gentes. Sacras literas luſtras? Videbis una cum orbe nato natos hortos, &c. Profanas? Ecce Adonidis & Alcinoi & Tantali & Heſperidum hortos proverbia & fabulæ loquuntur: Et in veris certiſque hiſtoriis reperies, Cyri Regis manu plantaria inſtituta, & Semiramidis aerios penſileſque flores, &c.

40. Iam inter priſcos Græcos Romanoſque, quot illuſtria capita tibi proferam, qui poſitis aliis curis, ſoli in hac cura? In illis quidem uno verbo pleroſque Philoſophos & ſapientes qui remoti ab inſano foro, & urbe, hortorum ſe ſpatiis, ſepibuſque clauſerunt. At in iſtis Tarquinium Regem video, jam tum priſca illa Roma in hortis molliter ambulantem, & papaverum capita reſecantem. Catonem Cenſorium agnoſco in re hortenſi deditum. Lucullum, poſt Aſiaticas victorias, in iiſdem otiantem: Syllam abjecta dictatura ſuaviter hic ſeneſcentem, & Diocletianum Principem olera ſua & lactucas ad Salonam, purpuræ & omnibus ſceptris præferentem. Nec abivit ab hoc meliorum judicio vulgus, in quo ipſo ſimplices omnes, & ſine mala ambitione animos, ſcio fuiſſe in hoc cultu.

41. Quod ut clarius videas ſub exemplis, non diffugiam mente & animo pauliſper peregrinari per magnum hoc univerſum.

42. Nam ut illuſtrem, & pedem pauliſper in primo fine defigam, videmus quotidie o-

ptimos

proximos quoſque, aut ſeorſim premi cladibus, aut iiſdem involvi pariter cum malis. Videmus, & miramur, quia nec cauſam ſatis capimus, nec attendimus ad finem.

43. Cæſarem illum videte, ſuperbum Victorem, opinione ſua, & aliorum jam Deum, in ſenatu & à Senatu interfectum, nec ſimplici morte, ſed viginti tribus plagis confectum, inſtar feræ in ſanguine ſuo volutantem; & (quid amplius vultis?) in Pompeii Curia, ſuperſtante Pompeii ſtatua, magnam victimam Magni manibus parentantem. Videte M. Antonium terra marique victum, inter tres mulierculas, mulieroſa illa manu, ægre mortem invenientem. Ubi tu es, Orientis ille paulo ante dominus? Laniſta Romanorum exercituum, Pompeii & Reipublicæ ſector? En in fune cruentis manibus pendes? en, vivus in monumentum tuum repis? En ne moriens quidem avelleris ab ea, quæ tibi mortis cauſa!

44. Quod retro ævum, ſi recte examinas, tam calamitoſum fuit, quam hoc noſtrum eſt, aut erit? Quæ gens, quæ regio tulit,

Tam multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,

quam hodie nos Belgæ? Bello ecce jactamur, nec externo ſolum, ſed civili, nec hoc, ſed inteſtino. Non enim partes ſolum inter nos ſunt, ſed partium (ô patria, quæ ſalus te ſervet;) novæ partes. Adde peſtem, adde famem, adde tributa, rapinas, cædes & ἐσχάτην ἐσχάτων tyrrannidem, oppreſſionesque

Digitized by Google

que non corporum ſolum, ſed animorum. Quocunque oculos animumque convertas, ſuſpenſa omnia & ſuſpecta, ut in domo male fulta, ſigna plura ruinæ.

45. Non aditum, non exitum facile reperio, ſi ſemel me penetro in profundum hoc exemplorum: ſed tamen viſne paulisper peregrinemur per orbis partes? Eamus. A Iudæa ordiamur, id eſt, à regione & gente ſacra. Omitto, quæ in Ægypto paſſi, quæ poſt exceſſum ab Ægypto; tradita enim hæc & prompta in divinis libris. Ad extrema venio, & quæ cum funere eorum conjuncta: quæ operæ mihi eſt, ut exponam, velut per indicem, ſigillatim. Paſſi igitur civili, externoque bello, &c.

46. Nec hic inſiſto, ad Græciam me confero, in qua digerere ordine omnia bella, ſive inter ipſos, ſive cum externis geſta, longum, nec cum fructu. Hoc dico, ita exhauſtam & attonſam eam continuo cladium iſto ferro, ut Plutarchus tradat (nunquam mihi ſine ira & admiratione lectum), eam univerſum non fuiſſe ſuo ævo conficiendis tribus millibus militum, quot tamen, inquit, olim bello Perſico, unum Megarenſium oppidulum confecerat. Heu! quo cecidiſti, flos ille terrarum, ſol & ſal gentium?

47. Iam Romanos & Italiam perluſtramus? Unum bellum Punicum ſecundum in ſolis Italia, Hiſpania, Sicilia ſupra quindecies centena millia hominum, non totis annis ſep-

prendecim conſumpſit &c. Et quid bella recenſeo plurium auſpicio, geſtu aut ductu? Unus ecce C. Cæſar (ò peſtem perniciemque generis humani!) fatetur & quidem glorians undecies centena & nonaginta duo millia hominum præliis à ſe occiſa.

48 Quibus, velut in numerum, ſi vis, adde Q. Fabium.

49. Ubi tu es, Inſularum maxima Cuba? Oſtende etiam te paulum, tu Mexicana ora. Heu miram miſeramque faciem? Immenſus ille tractus & fere alter orbis, vaſtus attritusque apparet, non aliter quam ſi cœleſti quodam igne deflagraſſet. Mens & lingua mihi cadit, dum hæc memoro, & video noſtra omnia præ iſtis non aliud quam palearum caſſes eſſe, ut comicus ait, aut gurguliunculos minutos.

50. Exempla hic adeo prompta & multa, ut laboremus in eligendo. Sullæ nomen noſti, illius Felicis? &c. Appianum, ſi voles, lege, & in eo variam, fœdamque imaginem latitantium, fugientium, ſiſtentium, extrahentium liberorum circa ejulantium, & conjugum: peream ego, niſi humanitatem ipſam periiſſe dices fero & ferino illo ævo.

51. Et plura ne poſſis ſævitiæ exempla: cape. Servius Galba in Hiſpania, trium civitatum convocato populo, quaſi de commodis earum acturus, ſeptem millia, in quibus flos juventutis conſiſtebat, repente trucidavit. L. Lucinius Lucullus conſul Caucæorum viginti

millia, contra deditionis ſtipulatæ fidem, immiſſis in urbem militibus, occidit.

52. Et profanos adhuc loquor, impioſque: ſed ecce tibi etiam inter Deo vero devota nomina Theodoſium Principem, qui Theſſalonicæ per ſummum ſcelus & fraudem ſeptem millia innoxiorum capitum in theatrum, quaſi ad ludos convocatos, immiſſo milite necavit.

53. Exemplum in quotidiana iſta vita. Vide mihi patrem illum ſævientem in filios, dominum in ſervos præceptorem in diſcipulos. Phalarides in ſuo genere omnes iſti ſunt; & fluctus eoſdem in flumine excitant, quos Reges in magno mari. Nec animantibus aliis non hæc natura è quibus pleraque ſæviunt in congeneras ſibi ſpecies, in aere, terra, aqua &c.

——piſces ſic ſæpe minutos
Magnus comeſt; ſic aves enecat accipiter,

ait recte Varro.

54. Velim idem tibi fieri poſſit in magno iſto mundo. Sed quoniam re non poteſt; age, fiat pauliſper cogitatione. Siſto te in alto illo, ſi vis, Olympo: deſpice, mihi omnes urbes, provincias, regna, & cenſe totidem concepta te videre cladium humanarum. Amphitheatra hæc quædam ſunt, & velut Arenæ in quibus cruenti illi Fortunæ ludi. Nec longe oculos mitte. Italiam vides? Nondum triginti anni ſunt, cum à ſævis, aſperiſque ab utroque latere

bellis

bellis conquievit. Lætam illam Germaniam? Validæ in ea ſcintillæ nuper diſſidii civilis, quæ iterum exardeſcunt, &, niſi fallor, in exitialem magis flammam. Britanniam? perpetua in ea bella, cædeſque; & quod nunc paulisper in pace eſt, imperio debet, pacari ſexus. Galliam? Vide & miſerère: etiam nunc per omnes ejus articulos gangræna ſerpit ſanguinolenti belli. Nec aliter in toto orbe.

55. Sed heus, cum præmiſerim magnos, qui in ea ſecta fuerit, an non vel duos maximos omiſi, Senecam & Epictetum? dabo; diſtuli enim, non omiſi, & velut Triarios quoſdam claudere volui hoc agmen. O rara ſapientiæ lumina! ô cara mihi nomina! quos, audacter dixerim, ſuperaſſe, in hac morali præſertim parte pertractando.

Τοὺς ὄντας τοὺς, κ τ' ἐσσομένους ϗ τοὺς πρὸ τ' ἐόντας.

Quot ſunt, quotqout erunt, & quotque in ante fuerunt.

56. Verum omiſſis priſcis exemplis ad recentiora veniamus. Majorum noſtrorum tempore N. in tanta fuit authoritate, ut &c.

57. De hac re habemus innumera exempla, quæ non tantum olim, ſed noſtro tempore accidere, recentiora autem tanquam nimis odioſa recenſere, mei propoſiti non eſt. Notabile eſt quod refert N. de N.

58. Equidem multos & vidi in hoc civitate &c.

Digitized by Google

te & audivi, non modò qui primoribus labris guſtaſſent hoc vitæ genus, & extremis, ut dicitur, digitis attigiſſent, ſed qui totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonam, ut dicitur, recepiſſe, graveſque homines & illuſtres fuiſſe.

59. Sed quanta doctrinæ & diſciplinæ vis ſit in natura vel malis corrigendis, vel bonis augendis, id maxime in exemplis doctiſſimorum Principum cernere licet. Hiſtoriæ enim oſtendunt, eos Reges Principes & Gubernatores, qui litterarum ſtudia coluerunt, indoctis principibus virtutis laude longe antecelluiſſe. Quanta enim virtus fuit in Davide Rege Iſraelitarum propter acerrimum ſacrarum literarum ſtudium? &c. In Romana Monarchia, quanta eruditione præditus fuerit C. I. Cæſar, id ejus oſtendunt commentarii ſapientiſſime ſcripti.

60. Sed ut de aliis Principibus doctis, quos alia regna habuerunt, nihil dicam; an non inter Imperatores hi clariſſimi ſunt, qui ſtudia literarum coluerunt, & ſcholas publicas fundarunt? Quales ſunt; &c.

61. Sed brevitas temporis jam obſtat, ut ne nominare quidem mihi liceat Principes eos, qui in hiſtoriis clari ſunt, præterea quod cum belli pacisque artibus ſolidæ eruditionis laudem conjunxerunt. Qui certe in cognoſcendis bonis artibus nihil operæ, nihil ſtudii poſuiſſent, ſi earum cognitionem ad virtutem &

gloriam

Digitized by Google

gloriam comparandā nihil prodeſſe cenſuiſſent.

62 Non eſt, quod quis veſtrum ſine exemplorum appoſitione lentius hæc à nobis dici miretur: Vita atque factis omnium pene hominum abunde ſatis hoc comprobari poteſt. Vultis igitur exemplis Priſcorum populorum apud vos utamur? Vultis ex antiquiſſimis hiſtoriis regia dignitate viros illuſtres, his vero vitiis infectos reperamus? Alexandrum, cui ex rebus actis & auctis, Magni nomen eſt inditum Alexandrum, inquam, hac luxuria & immoderato voluptatu uſu, eo prolapſum eſſe accepimus, ut optimos etiam amicos, inter quos Clitum ſuæ nutricis fratrem in convivio occiderit. Quo impietatis & crudelitatis inſatiabilis Nero impuriſſimus non proſiliit? Hic vino gulæque adeo deditus fuiſſe legitur, ut mutato nomine pro Claudius Tiberius Nero Caldius Biberius Mero dici meruerit.

63. Sed quid ego te Alexander, quid te Nero ex tanta antiquitate repeto? quaſi vero nobis magno numero non ſint in omnibus provinciis nepotes, qui ſua vita perditiſſima ſibi morbos attrahant, periculis ſe exponant, & in mille vitæ diſcrimina conjiciant.

64. Hujus rei exempla, quorum aliquot myriades nobis, ſi id agere vellemus, hiſtoriæ ſuppeditarent, omnia brevitati ſerviens, ut etiam poſt me dicendo tempus ſuperſit, prætеream, unico ſaltem potius commemorato; Puto omnibus conſtare, laudabilem & memo-

ria digniſſimam Ioſephi veritatem, variis jam mendaciis oppreſſam, admirabili tandem Dei ter Optimi Maximi conſilio manifeſtatam fuiſſe, licet fratres ejus Parenti mœſtiſſimo impietatis ſuæ factum occultare, eidemque veſte, ſanguine conſperſa, exhibenda, filium à feris dilaniatum eſſe, perſuadere conati ſint, licet etiam ſceleratiſſima Putipharis uxor Ioſephum veraciſſimum & caſtiſſimum pudicitiæ violatæ accuſare non dubitarit, horum tamen conatus ſteriles fuerunt, & irriti.

65. Et certe, quæ libidinum ſint præmia, omnium ætatum hiſtoriæ ſatis ſuperque teſtantur. Quam aliam ob cauſam mundus aquarum mundatione deletus? Itemque Sodoma & vicinæ urbes ſulphureo imbre cælitus immiſſo, extinctæ fuerunt, quam ob vagas libidines; Nonne duodecim Principes ob inceſtas libidines ſuſpenſi, & circiter 24000. hominum cæſa & trucidata ſunt? An non tota fere Benjaminea tribus, ut ex Iudicium hiſtoria conſtat, ob nefaria ſtupra, extirpata atque deleta eſt? Quis vel mediocriter rerum humanarum peritus ignoret, ſceleratas libidines mutationi imperiorum, everſioni populorum, vaſtationi agrorum, conflagrationi civitatum, & infinitis privatorum cædibus occaſionem præbuiſſe? Quid regnum Trojanum olim floreniſſimum evertit? libido. Quid Thebis exitio fuit? Oedipi libido. Quid Rempublicam Romanam alaſque complures & nationes, & civitates turbavit, labefactavit? libido.

libido

libido. Quænam etiam nunc plerorumque malorum & calamitatum origo exiſtit? nefaria libido. Hæ nimirum turpiſſimarum libidinum pœnæ ſunt, hic continentiæ finis, hæc ultionis exempla: quæ certe tanta ſunt, ut nos ab impuris atque obſcœnis cupiditatibus ad caſtitatis & pudicitiæ ſtudium merito excitare atque inflammare debeant.

66. Teſtantur id ſacræ literæ, omnium gentium hiſtoriæ, teſtatur etiam noſtra experientia. Quid enim putatis, Adoleſcentes, aliud fuiſſe cauſæ; quamobrem Deus ſuperioribus annis tot nobis ex, &c. Viros ſummos eripuerit, quam multorum nefandam ingratitudinem? Quamobrem expergiſcimini tandem, excutite veternum ingratum, excitare animos veſtros alacres, agnoſcite beneficia quæ in vos cumulantur indies, &c.

67. Nunc recitabo pauca exempla Magnorum virorum, qui per lucubrationes atque exercitationes nocturnas, maximam doctrinæ, ſapientiæ & virtutis laudem ſunt conſecuti. Legimus, fictilem lucernam Epicteti Philoſophi poſt mortem ejuſdem, maximo pretio, videlicet tribus drachamarum millibus, venditam fuiſſe. Unde colligimus, hunc virum ob accerrima ſtudia nocturna ad tantum doctrinæ & ſapientiæ opinionem & admirationem apud omnes perveniſſe, ut, qui vel lucernam ejus poſſideret, beatus & tanti Philoſophi imitator facturus crederetur. Plura Exempla diligentiæ & vigilantiæ magnorum Virorum bre-

vitatis

viratis cauſa prætereo: hæc quæ jam attuli, ad ſolidam eruditionem nobis comparandam, qua poſſumus imitatione, exprimamus, præſertim cum ſciamus, non tantum ſtudioſis literarum, ſed etiam omnibus aliis hominibus, quocunque in vitæ genere verſentur, ſive magno ſive parvo, hanc vigilantium & ſomni moderationem neceſſariam eſſe.

68. Quam quidem ad rem religioſiſſimus & ſapientiſſimus Rex David ſuo exemplo nobis præivit, qui, ut multa in Pſalmis eius loca oſtendunt, de nocte ad divinas laudes decantandas conſurgere & hymnis ſuis auroræ exortum prævenire ſolebat.

69. Sed age afferamus pauca exempla Magnorum Virorum, qui ſibi admirabilem doctrinæ & virtutis copiam per eximiam vigilantiam, & ſingularem moderationem ſomni, compararunt.

70. Ut alia exempla, quæ ſunt innumerabilia, omittam, quantis vigiliis, quantis laboribus, & periculis, victorias adeptus eſt Alexander Magnus? de quo Curtius lib. 4. Sic, inquit, ſed nec ſomnum capere, nec quietem pati poterat: modo è jugu montis aciam in dextrum Perſarum cornu dimittere agitabat, modo recta fronte concurrere hoſti, interdum hæſitare an potius lævum torquerent agmen I.bidem Alexander ad Ducem ſuum Parmenionem inquit, Credis ne me prius ſomnum capere poſſe, quam exonerarim animum ſolicitudine, quæ quietem morabatur? Sed omiſſis his victoriis

ctoriis bellicis & cruentis, quæ nullis victoribus ſine ſumma cura contingunt, dicamus breviter de victoriis ſcholaſticis: nam & noſtrum genus vitæ militia eſt quædam, in qua nemo ſine cura, ſine vigilantia, ſine laboribus victoriam adipiſcetur.

71. Et ratio ipſa docet, & vitæ uſus exemplis probat, deſidiam & otium, inque voluptatibus omnibus perfruendis aſſiduitatem; multo magis accelerare mortem, quam moderatos & naturæ convenientes labores, veriſſimeque apud Gellium à Catone eſſe dictum, vitam humanam eſſe uti ferrum, quod exercendo conteritur; ſed cum ſplendore pulchro: ſi non exerceas, tamen interit, ſed cum turpitudine, rubigine videlicet illud interficiente. Item homines exercendo videmus conteri, ſed cum gloria: ſi nihil exerceas, inertia ac torpedo plus detrimenti affert, quam exercitatio. Atque hæc omnia ſi nobis ſedulo inculcaverimus, optime certe nobis conſulemus: tanto quidem certe magis id fieri decet, quanto eſt cum omnis ætas tum præcipue noſtra à labore ad voluptatem proclivior, quanto item verius illud Bionis: *Facilis eſt ad inferos via: Clauſis enim oculis illuc à nimium multis pervenitur.*

72. Itaque apud Veteres in ſummo honore atque pretio fuit eloquentia. Nam & ſummi Principes, cum non minimum dignitatis ſuæ præſidium in dicendi facultate conſtitutum putarent; Eloquentiæ operam dede-

runt

runt. Certe conſtat Philippum Macedoniæ Regem ejuſque filium Alexandrum dicendi laude floruiſſe. In liberis autem populis ac civitatibus ſemper illa regnum obtinuit adeo ut nemini Principi in iis daretur locus, niſi Eloquentiæ gloria excellerit.

73. Nam ut Athenas, ceteraſque Græciæ civitates nunc prætercam, Romæ profecto tantum valuit Eloquentia, ut nemo, quamvis nobilitate, rebuſque geſtis clarus & inſignis, confideret facilem ſibi aditum ad ſummos honores patefactum iri, niſi dicendi laudem cum militari virtute coniunxiſſet. Hinc Claudii, Cœlii, Scipiones, Galbæ, Catones, aliique multi in dicendo Principes extiterunt, & tandem Cicero abſolutum Eloquentiæ ſpecimen dedit, ut eam ob cauſam Romulus Arpinas in foro regnare diceretur. Neque vero, poſtquam Reſpublica regio dominatu gubernari cœpit, Eloquentiæ ſtudia interciderunt. Nam ut de Julii Cæſaris Eloquentia nihil dicam, Octavianum certe dicendi laude præſtantem fuiſſe conſtat. Imo nec tyranni, ut Caligula, Nero, & alii, hac dicendi facultate caruerunt. Verum & poſterior ætas multos eximios Viros tulit, qui artem dicendi omni ſtudio coluerunt: nec noſtra memoria deſunt, qui in ea excolenda & locupletanda multum operæ ſtudiique ponunt.

74. Infinitum eſſet, ſi vellem eos, qui ab his orti ſunt, enumerare; quos omnes conſtat fuiſſe gloriæ ſtimulis acriter incitatos. Sed quid

Digitized by Google

quid Poëtas admiramur, cum agricolas & opifices; cum barbaros etiam homines & ab omni cultu humanitatis adhorrentes, laudis dulcedine moveri videamus?

75. Cæterum exempla æmulationis honeſtiſſimæ plurima in medium proferri poſſent, niſi temporis anguſtiæ vetarent. Veruntamen unum atque alterum ex infinita copia decerpere liceat.

76. Verum exempla plura nec res propoſita deſiderat, nec temporis brevitas admittit.

77. Sed quid longinqua ex veterum annalibus exempla repeto? convertamus nos ad propinqua, quæ ætas noſtra vidit, ac etiam nunc non abſque ingenti dolore videt. Quis neſcit quam exitioſa ac funeſta irarum fax in Belgio & Rom. Imperio, multis ab hinc annis accenſa, adhuc ardeat? Quis ignoret tyrannidem Gallico Sueciam? cuius furore multa hominum millia in Belgio omnibus fortunis deſpoliata, bonis omnibus exuta, carcere, vinculis, ferro, cruce, flamma, defoſſionibus, merſionibus, indirecta cauſa, atque etiam non raro intempeſta nocte, contrucidata ſunt. Quis adhuc abſque luctu & horrore carnificinam Gallicã recordari queat? in qua circiter triginta annorum ſpatia multa centena hominum millia interfecta ſunt, non omnes in prælio, ſed in ſumma quiete, non armati, ſed partim nudi atque in lectulis dormientes, partim ſupplices atque ſicariorum miſericordiam implorantes

rantes, non unum in locum coacti, ſed ſui quiſque in civitatibus ac domiciliis conſtituti non per judicium ac legitimam quæſtionem, ſed rabie impetuq; furentis populi: atque in eo numero quam plurimi morbis affecti multi ſenes, multæ nobiles matronæ, generoſæ Virgines, mulieres prægnantes, pueri infanteſque complures, Viri denique permulti eruditiſſimi Clariſſimique, & ab omni armorum & tumultus ſuſcipione remotiſſimi fuerunt.

78. Cuius rei exempla prope infinita in omnibus Academiis non abſque magno multorum parentum & amicorum dolore animadvertere licet. Nam quotuſquiſque adoleſcens quamvis domi probe inſtitutus in Academias mittitur, qui ingenium ſuum non mutet ac potius aperiat, ſuiſque cupiditatibus frænum laxet, & quicquid libeat, ſibi licere putet? Et vero quis in multitudine & pravitate exemplorum, in errorem & fraudem capitalem non inducatur! Quodcunque enim exemplo fit, id vulgo recte fieri putatur: tantaque pravæ conſuetudinis vis eſt, ut etiam bona ingenia & à flagatiis abhorrentia ſæpenumero corrumpantur.

79. Sed plura exempla nec tempus admittit, nec res ipſa poſtulat, cum præſertim hac noſtra ætate, maxime vero in ſcholis & Academiis, magnus plerumque ſit eorum numerus, qui ſuis inſtitutoribus aut nullam, aut perexiguam, atque etiam interdum peſſimam gratiam rependunt. Multi namque reperiun-

iuntur, qui quod plato conqueſtus eſt, pulſs equorum imitantur, qui lacte materno ſaturati, matrem calcibus feriunt, hoc eſt, præceptoribus bene meritis obtrectant, & eorum doctrinam atque inſtitutionem vel temere exagitant, vel improbe extenuant, vel ita frigide laudant, ut vituperaſſe præſtiterit. Nonnulli præmia quæ Minervæ debentur, vel non ſolvunt, vel ita diſpertiunt, ut minorem partem Minervæ, majorem Veneri, cæteriſque voluptatum miniſtris tribuant: nec denique deſunt ſcelerati, qui ob ſalutarem diſciplinæ ſeveritatem præceptoribus inſidias ſtruant & calamitates machinentur.

80. Deus ipſe tam immane ſcelus meritis ſuppliciis coercet & ulciſcitur: id quod infinitis exemplis, ſi tempus ferret, notum & teſtatum facerem. Etenim ut de multis unum alterumve commemorem, an non Manaſſes, Deo auctore & vindice, ab hoſte captus, tetroque carceri incluſus, ac vinculis duriſſimis conſtrictus, annos decem acerbiſſimas impietatis ſuæ pœnas dedit? Nonne Ariſtobulus, partim acerbiſſimo animi dolore, partim ſævo inteſtinorum cruciatu affectus, non procul ab eo loco, ubi fratrem necari juſſerat animam cum ſanguine evomuit? An non Domitius Nero impietatis conſcientia oppreſſus, & animi pavore mentiſque errore agitatus, tandem ipſe necem ſibi conſcivit.

81. Unus Dionis Syracuſani filius miſerando

Digitized by Google

rando interitu ſuo hæc, quæ à me dicuntur, veriſſima eſſe facile comprobaverit. Illum, cum pater (ut Cornelius Nepos auctor eſt) ab avunculo Dioniſio Siciliæ Tyranno per ſummam omnis generis intemperantiæ & libidinis indulgentiam educatum, turpiſſimiſque cupiditatibus imbutum priſtino victu deducere conarentur, eouſque commutatum prioris vitæ ſtatum ferre filius non potuit, ut è ſuperiore ædium parte præcipitem ſeſe dare, quam in virtutis & modeſtiæ viam redire maluerit. Maximus illorum numerus eſt qui ad hoſce vitiorum ſcopulos illiſi ſalutis ſuæ naufragium faciunt.

82. Tuos, mi Cicero, appello manes, tuoſque teſtor conſopitos cineres; reviviſcas, quæſo, &, quod dudum exemplo præſtitiſti tuo, in præſentiarum rurſus comprobato. An non tu &c.

83. Quæro abs te Hercules, quibus tu tandem gradibus aſcendiſti in cœlum? quo tu, quæſo, modo tam nobilis, tam celebris factus es, tam honoratus? profecto licet ipſe jam ſepultus jaceas, tuum tamen nos canorè ſatis alloquitur exemplum, te per labores tuos vere Herculeos evaſiſſe inclytum.

84. Sed quid moror iſtis, quid dictis opus eſt, cum facta loquuntur? reſpicite enim Heraclitum.

85. Vultis itaque, ut è mortuis reſurgat Ariſtippus, Vultis ut vobis Neſtorem, vultis ut Ulyſſem in ſcenam inducam? en vobis adeſt

ſt coram, quem quæritis.

86. En vobis, ſi placet, multas doctorum legiones ad ſuppetias noſtras, qui ad huius ſententiæ mentionem, tanquam milites ad ſuum vexillum, nobis gregatim occurrunt præſidiarii. Illum melioris literaturæ anteſignanum Plutarchum, qui, &c.

87. Vos parietes obteſtor, & vos ſubſellia imploro: adeſte vos Ciconiæ, vos Aquilæ, vos Leones, & hodiernæ temporis ingratos hominum mores redarguite.

88. Vidimus multos honore conſpicuos celſarum divitiarum inſediſſe faſtigiis. Tyrio murice nitidiſſimos, qui ad utrumque Phœbum & polum utrumque ſuum extenderunt imperium; quorum ampliſſimæ opes abierunt, tranſierunt, & ipſi opum tantarum Domini. Sed in hoc Muſarum Parnaſſo, circumvecto ætatis veſtræ gnomone, cum horologii umbra, aut mortis, aut ſenectutis punctum attigiſſe videbitur, tum confertiſſimos uberrimæ ſtudiorum veſtrorum meſſis manipulos demeretis.

89. Et quoniam ſub vexillo veritatis contra ſecus cogitantes digladiandum eſt; multas armatorum catervas velut in Equum Trojanum congregavi, qui adverſariis ſurrepto Palladio, victoriam facile pollicentur. Eccum vobis in prima acie Ciceronem, qui &c.

90. Quid? repetamne Catilinæ parricidium? perſtringam Clodii libidinem, Gracchorum

chorum molitionem? Tempus non ſufficeret, ſi Neronem, ſi Heliogabalum (Monſtra narro, non homines) in theatrum: inducerem: quorum ingluviem, crapulam, ſi recenſere velim, dies me deficeret, & quidem nox aptior eſſet tali hiſtoriæ.

91. Turmatim nobis hic occurunt heroës ille literarii, magni ſtudiorum Atlantes.

92. Sed quo me jam feſſum rapitis, Philoſophi? Quid tu, Philoſophorum Phoſphore, magne ariſtoteles, mihi in aurem dicis? Quid eſt, ô Cleanthes quod tu mihi ſic urgeas cubitum? Ego te novi, omnes hi te noverunt per nocturnas vigilias viaticum ad diurnas Muſas comparaſſe.

93. Propono & propino vobis pientiſſimi illius Æneæ exemplum, qui &c.

94. Quibus autem donis cumulati, quibus exculti artibus faſtigiatam Eloquentiæ arcem conſcenderunt Veteres illi Oratores? An utique credimus eorum naſcentium labris inſediſſe flexanimam Suadam? cujus quaſi gratiis afflati evaderent aliquando in Deos mortales ſuo qui arbitrio animorum habenas moderentur? minime vero; ſed per ſtudia, per labores, per vigilias inclaruerunt. Vos igitur fatigare juvet. Scyllas, Charibdas, & reliqua monſtra aquarum, & ſi quid in orbe ſit arduum, hoc molimini: exhauſtum enim ſudorem ingens à tergo comitatur gloria.

95. Obruor, en obruor ego jam exemplis, quocunque oculos, quocunque animum appulero

pulcro meum, video multifariam exemplorum ſupellectilem, & veluti Muſcas, undique proſilientes milites volones ad hanc propugnandam ſententiam advolare.

96. Nam ut ab Heroicis uſque temporibus annalium memoriam animo replicemus, nullam ullibi inveniemus gentem, quam, &c.

97. An non æquitatis ſtudium exilium Ariſtidi? Studium ſapientiæ venenum Socrati? integritas, & patriæ ſalus Demoſtheni perniciem accerſivit?

98. Hic vero campum feraciſſimum & lætiſſimas ſegetes oſtendit hiſtoria, in quibus omnio omnibus demetendis ſi deſudem, tempus antè me deficeret, quam extremos ſulcos attigero: exemplorum igitur multitudine ſuperſedendum arbitror, & unum tantum aut alterum manipulum colligemus.

99. Sed non diffundam me multis, nec in potentiſſimos hiſtoriarum campos exſpatiabor; unum ſolummodo, aut alterum, vobis porrigam ex copioſiori vindemia racemum, quem veſtro ut allubeat palato valde cupio.

160. Peragra univerſum terrarum Circulum, expiſcare mortuos, viventes compella, roga priſcas, modernas ætates interroga, id tibi à cunctis reſponſi uno ore dabitur, neminem natum ad res præclare gerendas; qui nulla ſapientia ornatus, nullo intellectus acumine, nullo uſu, nulla exercitatione ſit præditus; qui in ullum ſcientia [illegible], in

linguarum varietate jejunus, in dicendi flumine ſilice ſiccior, in politiæ legibus peregrinus, in veterum memoria puer. Nam quæ ſingula in ſingulis, ea univerſa in illo requiruntur, qui aliis præire, prodeſſe & præeſſe cupit, non ſecus ac oculus, quæ ceteri conjunctim nequeunt ſenſus; omnia ſolus contemplatur.

101. Si antiquitatis memoriam refricare voluerimus; inveniemus &c.

Hæc cum multis aliis, quæ in his habentur formulis, non incommode ad formulas Chriarum poteſt referri.

102. Innumerabilia ſuppetunt exempla, quæ ingeniorum claritatem & artium præſtantiam teſtentur, ſi ea perſequi liberet, aut ſi per tempus liceret. Longum quippe nimis agmen foret explicandum eorum qui ex vobis orti, ac varia eruditione clari patriam ſuam illuſtrarunt. Bembi, Manutii, & alii infiniti nominandi venirent, qui, cum ſuis ſcriptis ſatis noti ſint, mea prædicatione fieri notiores non poſſunt. Vivunt etiam nunc, qui olim nomen habebunt. Sed ante omnes memorari meretur, nec ſine piaculo præteriri poteſt, qui proxime deceſſit, Patriæ libertatis acerrimus, dum vixit, vindex, quo felicius ad omnia ingenium poſt renatas literas natum dixerim nullum, imo vel ab anterioribus etiam multis ſeculis, adeo ut in eo formando totam ſe videatur impendiſſe naturam, ſed & exemplar protinus corrupuiſſe, ne par aut ſimilis illi

alius

alius umquam poſſet exiſtere. Non omittendi & hic eſſent, qui apud vos militari gloria terra marique magni fuere, quorum longe maximus numerus, ſi per laudes ire veſtras, & in præconium ſuſcitare cætera bona, quibus ſe Venetiæ jactant, hic locus mihi permitteret, quo ea tantum exponere inſtitui, quæ ad muneris hujuſce mei commendationem facere videntur.

103. Exempla totum hoc & univerſum mundi theatrum ſuppeditat infinita; ut hiſce apponendis tempus terere operæ pretium non ſit.

104. Et quis quæſo in monumentis hiſtoricis peregrinus eſt adeo, ut ei in promptu non ſit hujuſmodi Exemplorum congeries;

105. Teſtem hujus rei ſufficientem ſe præbet Chriſtiani nominis hoſtis Turca, ut plurium inductione exemplorum res non indigeat.

106. Hoc tamen facile perſpici poteſt; ſi, quantum lapſum, quantam ruinam, quantam vertiginem Rerumpublicarum adferat, defectio & devaſtatio Academiarum, ſerio ac impenſe conſideretur. Propono Græciam olim omnium nationum in orbe terrarum beatiſſimam, quæ collapſis & ſepultis Athenis in plus quam barbaricas tragœdias incidit. Alia hic apud Scythas, apud africanos & Indos recenſerem, ſi non horreret animus miſeranda exempla.

Digitized by Google

107. Producam vobis Alexandrum iſtum, quem Virtus fortuna Magnum fecit, citabo ſapientiæ dictatorem Platonem.

108. Si reliquos percenſere vellem, in tædium vos, Auditores, conjicerem. Sed quid nos exemplis exoticis hic immoramur, cum non deſint nobis domeſtica.

109. Circumferte mentis oculos quo vultis: per omnes majorum & poſterorum ætates: Veterem omnem & recentem memoriam explicate.

FORMULÆ
Proponendi exempla ex Valerio Maximo.

1. NOn invitus huic ſubnecto Daphidam, ne quis ignoret quantum interfuerit cecinisse Deorum Laudes, & numen obtrectaſſe. Hic cum ejus ſtudii eſſet, cujus Profeſſores Sophiſtæ vocantur &c.

2. Cujus exemplum Valerius, qui primus conſul fuit, ſtudio ſuccurrendi civibus, ſecutus, &c.

3. Non ſinit nos M. Craſſus, inter graviſſimas noſtri imperii jacturas numerandus, hoc loco de ſe ſilentium agere, plurimis & evidentiſſimis ante tantam ruinam monſtrorum pulſatus ictibus.

4. Claudatur hoc exemplo talium oſtentorum domeſtica relatio, ne ſi ulterius Romana apprehendero, è cœleſti templo, ad privatas domus, non conſentaneos uſus tran-

ſtuliſſe

ſtuliſſe videar. Attingam igitur externa, quæ Latinis inſerta literis, ut authoritatis minus habent, ita aliquid gratæ varietatis afferre poſſunt.

5. Adjici noſtris duo ejuſdem generis alienigena exempla non abſurde poſſunt.

6. Idem ſenſit proxima majorum noſtrorum gravitati Spartana civitas; quæ ſeveriſſimis Licurgi legibus obtemperans aliquamdiu civium ſuorum oculos à contemplanda Aſia retraxit, ne illecebris ejus capti ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Audierant enim, &c.

7. Verum quid ego fortiſſimos hoc in genere prudentiæ Viros laudem? Reſpiciantur Indorum fœminæ, &c. Protrahe in medium Cimbricam audaciam, adjice Celtibericam fidem, junge animoſam Thraciæ ſapientiam, anneƈte Lyciorum in luƈtibus callide quæſitam rationem, &c.

8. Cui gloriæ Pœnicarum fœminarum, ut ex comparatione turpius appareat, dedecus ſubneƈtam.

9. At noſtra urbs, quæ omni genere mirificorum exemplorum totum orbem terrarum replevit, imperatorum proprio ſanguine manantes ſecures (ne turbato militiæ ordine vindiƈta deeſſet) è caſtris publice ſpecioſas, privatim lugubres duplici vultu recipit, incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur. Igitur ego quoque hæſitante animo vos, bellicarum rerum ſeveriſſimi cuſtodes,

Digitized by Google

N. N. memoria & relatione complector, quia animadverto fore, ut pondere laudis, quam meruiſtis, obrutus, magis imbecillitatem ingenii mei detegam, quam veſtram virtutem, ſicut par eſt, repræſentem.

10. Quid de Fabricii Lucini cenſura loquar? Narravit omnis ætas & deinceps narrabit, &c.

11. Nec præterit me, conditor urbis noſtræ Romule, principatum tibi hoc in genere laudis aſſignari oportere; ſed patere obſecro, uno te præcurri exemplo, cui & ipſe aliquantum honoris debes, quia beneficio illius effectum eſt, ne tam præclarum opus tuum Roma dilaberetur.

12. Ne M. quidem Marcelli memoriam ab his exemplis ſeparare debemus, in quo tantus animi vigor fuit, ut &c.

13. Magnum inter hæc fortitudinis exemplum antiquitas offert.

14. Quorum virtuti nihil cedit Q. Curtius, qui propter fortitudinem Achilles cognominatus eſt; nam ut reliqua ejus opera non exequar, abunde tamen duobus factis, quæ relaturus ſum, quantus bellator fuerit, cognoſcetur.

15. Cynægyrum Athenienſem ſimili pertinacia in conſectandis hoſtibus uſum, verboſa laudum ſuarum cantu Græcia omnium ſæculorum memoriæ literarum præconio inculcat.

16. Tuum vero Scæva inexſuperabilem ſpiritum

Digitized by Google

ritum in utraque parte rerum naturæ qua admiratione proſequar, neſcio; quoniam excellenti virtute dubium reliquiſti &c.

17. Quæ quidem planiora ſuis exemplis redduntur, ac primum de is ordiar, quorum in meliorem ſtatum facta mutatio ſplendidam relatu prabet materiam.

18. Complura hujus notæ Romana exempla ſuperant: ſed ſatietas modo vitanda eſt: itaque ſtylum meum ad extrema jam delabi permittam: quorum principatum teneat N. cuius conſtantia nihil pertinacius.

19. Sentio quos cives, quæque facta eorum ac dicta, quam incongruo ambitu orationis amplectar; ſed cum magna & multa breviter dicenda ſint de excellentibus viris, ſermo, infinitis perſonis rebuſque circumfuſus, utrumque præſtare non poteſt. Itaque propoſiti quoque noſtri ratio non laudanda ſibi omnia, ſed recordanda ſumpſit; quapropter bona cum venia duo Metelli, maxima Patriæ ornamenta, ſtrictim ſe narrari patientur.

FORMULÆ

Proponendi teſtimonia.

1. AUdiatur bellicarum inſtitutionum prudentiſſimus Xenophon: quid ille? omnem Perſiæ, militiæque rationem, omnem hoſtis adoriendi fortitudinem, congrediendi audaciam, omnem frigoris, atque

æſtus militaris tolerantiam, omnem animi intrepidi confidentiam, laborum omnium patientiam ex venatorio campo profectam eſſe, graviſſimis verbis & exemplis confirmavit.

2. Audiatur Rex Carminum Virgilius. At quid ille?

3. Videatur hac de re magnum illud mundi miraculum Ariſtoteles.

4. Priſcos illos Patres vide, Græcos latinoſque; denſo agmine à nobis omnes ſtant, & modeſtum philoſophiæ ſtudium non ferunt in Chriſtiano ſolum, ſed inculcant & ſuadent. Quorum auctoritatis ſcuto ſatis me putem ſine alia ulla ratione contra gigantes illos tectum.

5. Sed quid teſtimoniis & exemplis pluribus rem ſua ipſius luce claram illuſtratum eo? bellicis ipſis atque armis ſi vocem dare poſſimus, quid hac de re nobis reſponſura eſſe arbitramur?

6. Homerum ecce adi & audi, primum & ſapientiſſimum Poëtarum; mentior, ſi aliam magis orbitam divina illa Muſa calcavit & inculcavit, quam hanc fatalem. Nec abiit reliqua Poëtarum ſtirps à ſuo parte. Euripidem, Sophoclem, &c.

7. Quod etiam Eloquentiæ Magiſter Cicero deliberatiſſimo conſilio aſſerens; Iam vero, inquit, &c.

8. Audiantur hac de re Philoſophi, quibus cura major eruendæ & tuendæ contra vulgum

Digitized by Google

vulgum veritatis. At illi cum in pleriſque aliis diverſi ierint, ſtudio & malo ambitu certandi; mirum quam omnes convenerint in unius hujus viæ capite, quæ ducit ad fatum. Capite viæ dixi, quia non eo negatum, quin ea in plures mox ſemitas ſecta, quas tamen omnes ad hoc Quadrifinium video poſſe reducere.

9. Sed hunc omitto: ad Stoicos venio, qui &c.

10. Seneca ſane Stoici porticus tibicen haud infirmus ſic loquitur; &c.

11. Eximie eximius ille ſapientum Epictetus.

12. Homerus ille Philoſophorum recte; id eſt, Plato.

13. Seneca, ut ſolet, ad hanc rem alte & apte.

14. Vere Heſiodus, & ex ipſo ſapientię penetrali.

15. Timide hoc dicerem & ambiguus fidei, niſi fidiſſimi huic rei ab illo ipſo ævo teſtes.

16. Unum tantum in totam hanc rem priſcæ ſervitutis teſtimonium adferam, & quidem è familiari tuo ſcriptore, quod velim attendas. Tacitus de re Domitiani ævo, Legimus, inquit &c.

17. Denique ſtimulum etiam incutiam à Iuſtino, illo ſancto.

18. Cui aſſonat illud παροιμιῶδις apud Diogenem.

Digitized by Google

19. Audiamus, quid hac de re dicat, quid ſentiat, quid ſtatuat Panætius ille inclytus, & inter vertices.

20. Plures teſtes ſe offerunt: dimitto, ſatis iſti evincunt: utinam & liquidò ſatis declarent?

21. Cujus ſententiæ omnis ſcripturæ ſacræ conſentit auctoritas.

22. Optimè Stoicorum omnium acutiſſimus Seneca.

23. Idem magnus ille Hippocrates videtur cenſuiſſe.

24. Audiatur Iulius Firmicus, juratiſſimus Stoicus..

25. Ad teſtimonium citetur Princeps ingeniorum Homerus.

26. Nec teſtimonia congero in ſententia decantata: illud addam &c.

27. Ipſum Homerum, divinarum omnium inventionum originem & fontem, (vero elogio à Macrobio ſic dictum) audi.

28. Clariſſime & uberrime hoc exſequitur Macrobius.

29. Sed abſtineo, & Platonem inſuſurrantem audio.

30. Nec hinc abludit monitum illud apud Livium.

31. Audiamus, obſecro vos, de hoc ipſo graviſſime ac ſapientiſſime diſſerentem Platonem.

32. Unde etiam tritum vulgari ſermone proverbium natum eſt.

33. Idem

Digitized by Google

33. Idem oſtendit diviva auctoritas. Deus enim per Moſen ſic inquit: &c.

34. Quod ſi quis hac de re humanæ etiam authoritatis teſtimonium requirat, is hoc Platonis teſtimonio ſit contentus, qui dicit, &c.

35. Sed ſi & ipſam naturæ humanæ, conditionem & authoritatem cum divinam, tum humanam, & exempla doctiſſimorum Principum omnium temporum diligenter conſideraverimus, reperimus, veriſſimum eſſe Virgilii dictum, Diſcite juſtitiam &c.

36. Et ne nimis ſteriles in tanta fœcunditate & flumine diſſerendi ſimus, fontibus apertis, rivulos noſtros altius aliquantiſper fluere jam permittemus, conſultis Antiquorum oraculis, ex quorum Tripode noſtra ſat abunde confirmatur opinio, horſum tu Plato, paucis te volo.

37. Neque vos invito ſolum ad olera hæc & legumina, aliaque id genus craſſioris ſucci alimenta meæ inventionis arte ſata, cocta, apparata; ſed exquiſitiſſimam menſam, epulas Oratorum, ambroſiam Philoſophorum, nectar Poëtarum, omniaque mellitiſſima oribus, auribus, animis, quæ placeant, fercula.

38. Sed ſi mea vos non moveat oratio, moveat ſaltem antiquorum Philoſophorum, moveat Oratorum: non enim pluvias (ut ajunt) aquas colligo, ſed è vivo gurgite ſalientes propino; legite Demoſthenem, evolvite Iſocratem, percurrite Platonem, &c.

39. Adeſdum tu M. Tulli, adeſdum (inquam)

quam) & dicas aperte.

40. Ex tripode penitiſſimæ ſapientiæ eſt illud Senecæ.

41. Idem etiam quod ego in hac re, ſapientiæ humanæ oraculum, Ariſtoteles ipſe dixit, affirmans, &c.

42. Nec eſt quod vereamini, meæ me habere cauſæ teſtem ὁμόψηφον. habeo enim: & in promptu habeo, nec illum proletarium quempiam, imi ſubſellii Oratorem gregariumve militem; ſed politioris literaturæ vexilliferum, magnum illum, doctumque Scaligerum, qui in honoratiſſimo doctorum Choro nemini ſecundus aſſidebit.

43. Sed quid ego argumentor? quid plura diſputo? te teſtem obteſtor, mellitiſſime Cicero: ad te enim (tanquam ad ſacram aliquam anchoram) jam confugio; ut tu, velut alter Achilles, noſtram propugnes oppugnatam provinciam: quid? an non tu &c.

44. Hoc ipſiſſimum in ore ſæpius habuiſſe fertur Auguſtus Cæſar: ipſum audite. O egregiam & vere regiam tanti Imperatoris ſententiam! Optime dixiſti, vir optime.

45. Et ſi telas Oratorum retexere voluiſſem, ſexcenta liceret ejuſmodi proferre: pleni enim ſunt libri, plenæ hiſtoriæ; ſed nec opus eſt, ut vagetur Oratio, cum domi habet unde luxuriet.

46. Quod illud confirmat Euripideum, aureis ſane inſculpendum characteribus.

47. Sed priuſquam valedicam his, ſalutan-

Digitized by Google

dus eſt Plato, compellandus etiam paucis eſt Iſocrates: qui velut Sol & Luna inter alios emicuere, pleniſque buccis & buccinis huic noſtræ aſtipulantur opinioni.

48. Arbitros arceſſo, omnium ſcientiarum callentiſſimos; & oraculo vos audire cogitate, cum univerſum Antiquitatis concentum audieritis, qui omnes in hæc verba ſublimia, acuta, mellis, leporis, piperatæque (ut Sidonius Apollinaris ait) facundiæ plena, in quibus ferventis fulmen ingenii, eruperunt.

49. Oceanus teſtium immenſis in apertum noſtræ declamationis campum inundat, in quo mea jam natans oratio portum & exitum haud inveniet.

50. Quæro abs te moderatiſſime Cato, à te doctiſſime Plutarche; quid vobis de hac re videatur? Profecto ſi veſtram æquitatem, atque prudentiam recte cognoverim.

51. Antiquorum ſuffragia deſideratis? en igitur vobis tenuem manipulum, quaſi è ſpicilegio quodam feliciori & Hiſtoricorum & Philoſophorum latifundiis: omnes enim opinionis noſtræ anteſignanos in hac arena ſuccenturiandos, operæ prætium non eſſe exiſtimo? neminem igitur volo, quam te (Virgili) qui tuum ultroneus appones calculum, &, ſi hæc ad manes tuos pervenerint uſpiam, dic, quæſo, quid in hac re ſenſeris: num &c.

52. Prodeunt hic multi inſignes Philoſophi, quorum gregem in ſcenam cogere, quid

eſſet aliud, quam inanes tragœdias excitare? ruminare illud Ariſtotelicum.

53. Neque eſt quod Oratorum fores hic pulſemus domeſticatim; occurrit en nobis obviam Cicero.

54. Surgat igitur aliquis ex univerſo Philoſophorum Cœnobio, qui vobis de doctrinæ utilitate concionetur; quique mentes veſtras nectarea ſuæ Suadæ ſuavitate inebriare poſſit: Reviviſcas tu Teophraſte: Eloquere, ut hi te capiant. Quid ais? dicas bona fide, num tu per diurnos labores, nocturnas lucubrationes, ad tantum tam ſtupendæ doctrinæ faſtigium non emerſeris?

55. Ceterum ne ex tanta ſegete nulla omnino aut infecunda ſaltem meſſis fiat; ſpicas aliquot gravidas, fructuſque ſelectos colligam, quid enim aliud, quam quod ego jam dico, dicturum remini Ariſtophanem, ſi inter vivos jam ſupereſſet?

56. Myriades hic occurrunt Veteranorum è Muſarum caſtris, qui agmina nobis ſua juncturi ſunt. Parum etenim in legendis Veteribus profecit ille, qui hoc non novit apud eos tritiſſimum. Eliodum; tu Iſocrates; dic, quæſo, ingenue.

57. Sed ut fluenta Veterum, in unum quaſi rivulum contraham, en vobis Ariſtophanem; ſin mavultis Senecam, illum etiam ad hanc Spartam propugnandam evocabo, ſi liceat illi, bona cum veſtra venia, libere loqui.

58. Nec de paucorum ſolummodo race-

mis

mis vindemiam facio; imo Senatus Antiquorum univerſus huic ſententiæ ſuffragatur: audite tubam Philoſophorum omnium, quorum Echo nil magis ingeminat, quam &c.

59. Noſtras hic partes vindicat Plato, ſtrenue etiam & animoſe univerſa pro nobis militat Antiquitas. quid tu putas Socrates? an non tu hoc teſtaberis mecum ô Demoſthenes? novi te velle.

60. Sed Socratem audite (mei condiſcipuli) hiſce vos verbis compellantem: Macti eſtote in virtute, adoleſcentuli, & pergite & obniſe contendite in addiſcendis literis. Quid animi vobis eſſe dicam, quod uſque adeo ſegnes eſtis, in Helicona verſus conficiendo iter? num viam metuitis; num pericula extimeſcitis? Profecto cum ratione inſanitis, ſi leviculas iſtas remoras, in hoc tam laudabili curſu objici patiemini.

61. Huc reſpexiſſe videtur Horatius Muſarum ille amanuenſis, cum in hæc prorupit verba.

62. Si Cicero ille Eloquentiæ parens (quem ut Rhetorem Deum omnis admiratur posteritas) in hoc vos alloqueretur cœtu, annon ipſius dictis obſequeremini? jam igitur illum hoc vos alloquentem modo audiatis placide.

63. Sed antiquitatis panoplia, authoritatis clypeo, armati ſumus, contra impetuoſum ſtolidorum inſultum.

64. Vultis teſtimonia? en vobis Apollinis ipſius

ipſius oraculum, qui &c.

65. Te M. Tull. (qui eloquentium fuiſti prudentiſſimus, prudentium Eloquentiſſimus) teſtor, obteſtor teſtem; eloquere quæſo, audacter dicito: mavin', ut ego dicam pro te?

66. Audite Menandrum, cujus aureum hoc eſt de eruditione encomium.

67. Sed Philoſophorum fores oſtiatim pulſemus, ut, quid in hac re Antiquitas ſenſerit, indagemus, ex quorum uberibus dulciſſimum veritatis hujuſce nectar exugatis.

68. Sic enim jam olim ſapientiæ dictator graviſſimus Seneca.

69. Audite ipſum Eloquentiæ lumen ac prope numen Demoſthenem. Quod vobis ſi forte non perſuadeo, audite graviſſimum autorem Saluſtium.

70. Teſtatur id omnis eruditionis penu Plutarchus.

71 Audiatur Horatius Latinæ fidicen lyræ.

72. Motum eſt & ex ipſo veritatis, experientiæque, ita ut dicam, ſinu depromptum Pöëtæ illud.

73. Nec ab hoc abludit Plinius, ille ſagaciſſimus naturalium rerum inveſtigator atque interpres.

74. Atque hoc ita ſtatuit Ioſephus Hiſtoricus magnæ Vir apud omnes authoritatis, & totius antiquitatis egregie gnarus.

75. Teſtimonium nobis dicet Tullius, qui in-

in arce Eloquentiæ Romæ ſtetit, Rex Oratorum, & linguæ latinæ illuſtrator.

FORMULÆ

Poſt ſententiam habendæ.

1. VOcem profecto dignam, quæ aureis literis in omnium nobilium & procerum parietibus, & aularum veſtibulis inſcribatur!

2. Dignam profecto ſententiam quæ in omnibus curiis pingatur, in tribunalibus ſculpatur, in Iuris Conſultorum veſtibulis & parietibus affigatur, Regum & principum atriis & cancellis præponatur! dignam quæ in omni ſenatu, in Cameris, in Parlamentis, in judiciis omnibus ante oculos obverſetur, in cujus intuitu plus certe conſilii, plus conſtantiæ plus integritatis, plus prudentiæ, quam in omnibus aliorum voluminibus continetur.

3. O vocem egregiam ac vere regiam? dignam profecto quæ in omnibus Principum armamentariis aureis literis conſignetur.

4. Dignam me hercule ſententiam, quæ non modo omnibus juridicis ſcholis, omnibus tribunalibus, omnibus curiis & conſiſtoriis appingatur, verum etiam in cunctis Academiis & Gymnaſiis ſæpiſſime iteretur, & in veſtibulis ac porticibus proponatur.

5. O in cœlo nata atque hinc profecta verba!

6. Quam

Digitized by Google

6. Quam pium, quam utile hoc dogma! quam facit ad vitæ non ſanitatem ſolum, ſed ſanctitatem!

7. Pone mihi aliquem Sacrorum noſtrorum præſidem; quid in hac re verius, altiuſque dicet?

8. Aureum dogma & cupides, curioſiſque ingeniis imprimendum!

9. Hac ſententia non modo verior, ſed ne utilior quidem hominum vitæ reperiri ulla poteſt.

10. Qua quidem Philoſophorum Phœnicis tam gravi tamque ſalutari oratione omnium eorum, qui excuſſo obedientiæ jugo, contumaces ac refractarios ſe præbent ſuperioribus, noctu diuque aures perſonare debebant.

11. Magnifica ſane ſententia, & omnium altis animis & ſenſibus reponenda, quæ præclare oſtendit, quid &c.

12. Quod veriſſimum eſſe, & ipſa ratio docet & authoritas cum divina, tum humana comprobat, & exempla quam plurimorum laudatiſſimorum Principum teſtantur. Ad ipſam enim rationem quod attinet, quis non videt, &c.

13. *Nulla ſalus bello.* Quo quidem omnibus perſpicuum eſt, bellorum nobis tum fœditatem & turpitudinem, tum etiam qui perpetuo ex illis enaſci conſueverunt fructus, ob oculos poni, & ab eorum ſtudio ceu rei non minus peſtiferæ & noxiæ, quam ſceleratæ & im-

Digitized by Google

& impiæ omnes ſanæ mentis homines revocari.

14. *Mentis venus ; improba clades.* Quo edocemur, nihil flagitioſius, nihilque nocentius eſſe, quam impuras fœdaſque corporum libidines, eaſque idcirco non aliter, ac peſtiferum venenum, cavendas & fugiendas. Quemadmodum enim, &c.

15. *Tolle moras.* Quo ut puto, adoleſcentes admonentur, ut diſcendi occaſionem & commoditatem avide & alacriter amplectantur atque uſurpent. Nam ſi oblatam temere negligent aut prætermittent, ablatam fruſtra requirent aut deſiderabunt.

16. *Amat victoria curam.* Monet, ſine cura & vigilantia, ſine laboribus & ſudoribus, ſine moleſtiis & difficultatibus nemini mortalium glorioſam victoriam contingere.

17. *Nullis fraus tuta latebris.* Hoc dicto monemur, ut ab ineunte ætate nos ad ſimplicem veritatem aſſuefaciamus, ab omni fraude proximo noxia abſtineamus, cum certo ſciamus, Deum & videre fraudem, etiamſi infinitis latebris occultetur, & eam in lucem protractam tandem ſevere punire ; juxta dicta : *Cernit Deus omnia vindex.*

18. Quibus verbis quid aliud cenſeam nobis adumbrari, quam quod ſine ulla verborum circuitione, nobis quotidie inculcatur nos natura eſſe tanquam teſtudines, terræ filios, craſſos, rudes, hebetes : at librorum aſſidua tractatione, & quaſi inculcatione ita expoliri

poliri & exacui, ut nihil ſit tam reconditum, quo non ingenii acie penetremus, nihil tam ſublime, quod non pervadamus, nihil tam arduum, quod aliis ſapientiæ & virtutis inſtructi non ſuperemus.

19. *Virtutis merces ſudore paratur.* Cantatiſſima omnium ſcriptorum bonorum literis admonitio, qua docetur, labore eſſe ad virtutem & bonas res omnes viam quærendam.

20. Hæc ſententia quid nos moneat, perſpicuum eſt; nimirum, quod ab ipſius naturæ conſtitutione hoc ſit decretum, laborem nobis non eſſe detractandum, ſed capeſſendum, amandum, ſuſtinendum: mollitiem contrà modis omnibus vitandam, ſi bonarum rerum participes eſſe, ſi finem eum, qui eſt hominis proprius, & à quo ille perficitur conſequi volumus.

21. *Sapientia ſlos continetur urbium & familiarium; non cithara, atque cantibus.* Quibus verbis Euripides eorum vitam notat, qui voluptati & otio inerti indulgent; qui à civium cœtu arcendi ſunt, perinde ut membrum putre medicus à corpore amputat, ne ſanæ partes inficiantur.

22. *Acuit ut penetret.* Quo admonemur, nihil eſſe tam altum, nihilque tam durum & aſperum, quo ingenii humani vis & acumen penetrare non poſſit. Sed ut ferrum per ſe rupes & ſaxa incidere & inſecare non poteſt, niſi prius acuatur: ita nec ingenium rude & incul-

tum

Digitized by Google

tum res ſubtiles atque reconditas vi ſua perſpicere, earumque difficultatem ſuperare poteſt, niſi doctrina & labore tanquam duabus coticulis probe exacuatur.

23. *Splendeſcit in uſu* : Hoc nihil aliud innui & indicari videtur, quam exercitatione, uſuque res cunctas & meliores & ſplendidiores fieri : Nam &c.

24. Quo dicto antiquitas nihil aliud, quam turpium voluptatum, imprimis venerearum illecebras ac peſtes ſignificare, & cum omnem ætatem, tum maxime adoleſcentiam de iis cavendis fugiendiſque admonere voluit.

25. Cujus dicti interpretatio, quamvis eam ingenii, & doctrinæ requirat copiam, à qua me longiſſime abeſſe vel primus aſpectus mei cuilibet judicio eſſe poſſit; tamen impoſitam mihi explicationis hujus provinciam timide quidem, ſed libenti tamen animo ſuſcipiam, & qualecunque hoc meum parendi auctoritati Rectoris ſtudium, apud lectiſſimam hanc auditorum coronam me excuſaturum eſſe, de humanitate ac benevolentia illorum mihi pollicebor.

26. Quod dicto monemur : ut non modo inter vaſtiſſimos fluctus, interque horribilia omnis generis calamitum fulmina & tonitrua; ſed etiam inter periculoſiſſimos vitiorum ſcopulos, & in extrema ac deploranda prorſus vitiorum & morum corruptione & depravatione curſum rectum teneamus.

27. Non ex ſapientiæ lacunis, ſed ipſo fonte
lim-

Digitized by Google

te limpidiſſimo & amœniſſimo oraculum illud M. Antonii hauſtum eſt, quo diſertos vidiſſe multos ſe; eloquentem neminem acute pronunciavit. Quod ſi paulo altius repetimus, eum, qui coram mediocriter doctis hominibus commune juxta vulgi judicium venuſte ſatis ac luculenter fari poſſet, diſertum; qui vero ipſas rerum ſcaturigines ingenii acie conquiſitas haberet, omniaque miraculoſius & magnificentius illuſtraret, augeret, atque locupletaret, ſolum eloquentem exiſtimaſſe comperimus.

28. O vocem in concionem mortalium mittendam, in cujus verba Principes, Regeſque juramentum faciant, planeque conſpirent!

29. Aurea profectò ſententia, omniumque bonorum animis infigenda, vita & moribus exprimenda.

30. Præclara, me hercule, nec à Philoſopho gravior exſpectanda ſententia.

31. Digna ſane ingenio tanti Philoſophi fabula! qua declarare voluit, nullos cætus hominum abſque pudore & reverentia, hoc eſt, fuga turpitudinis & ſtudio honeſtatis atque juſtitiæ conſervari poſſe.

32. Argumentum vero auro contrà emendum, & longe digniſſimum, in quo plurimum & temporis & operæ collocetur.

33. Hoc dicto vix quicquam certius tulit Phœbi cortina.

34. Verbis ſtricta ac pondere gravis ſententia.

35. O

Digitized by Google

35. ——— *O cedro vox incidenda ! quid autem.*

Cedro ? Cælo ipſi. ———

36. Sententia verbis aut literis quidem exigua, ſed doctrina fœcundiſſima, & effectu operoſiſſima, & uſu ſaluberrima.

37. Quis tibi Plato pulcherrimam hanc cogitationem immiſit ! quam ſublime animus tuus aſcendit, cum hanc palmarem ſententiam protuliſti ? Tetigiſti rem non acu, quod dici ſolet, ſed acie, ſed acumine mentis.

38. Perpulchra ſententia, & Ambroſiano illo pectore digna.

39. O præclara & veritatis plena carmina ! Delphico, imo quovis oraculo veriora verba, non chartis, ſed marmori inſcribenda : non libellis, ſed æneis monumentis credenda : non levium & obliviosorum hominum mentibus, ſed æternæ memoriæ committenda.

40. Quæ ſit ſententia Græci carminis, quod vice proverbii à multis uſurpatur, δεξιὸν εἰς ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονιπτῆρον, non ſatis ſe Græci enarratores expediunt : mea vero ſententia eſt, nos eo verſiculo admoneri, ut exornemus & excolamus, ſi qua ſunt in nobis honeſtamenta à natura tributa, quod ſi qua vitia molita ſunt, procurandum, ut ea quoque diligenter eluamus : hoc enim eſt dextro pedi calceum inducere : ſiniſtrum vero εἰς ποδονιπτῆρα, id eſt, in pelvim immittere.

41. Prorſus aurea γνώμη, & digna, quæ

imis

imis reponatur ſenſibus, ideoque à præſtantiſſimis auctoribus valde celebrata. Hanc, cum Euripides Athenis Oreſtem fabulam doceret, Socrates dicitur revocaſſe; adeo Philoſophica viſa eſt Philoſophiæ parenti. Uſurpat hanc Romani voluptas, theatri Muſarumque deliciæ, Plautus.

42. Digna certè verba, quæ bonorum ſtudiorum conſecranei, quotquot Virtutis & honoris ſtimulis percelluntur, etiam atque etiam animis affigant.

43. Egregia & vere regia Imperatoris optimi ſententia, quam utinam illi omnes, qui Iuſtinianeas leges amplexantur, quique ex illis dignitates & honores conſectantur, imo cuncti qui in literarum ſtudiis & honeſtatis officina verſantur, non modo aureis literis in pariete deſcriptam, ſed animo altiſſimo infixam, ſenſibus impreſſam, cogitationibuſque aſſiduis inſculptam haberent! ſpes longe tum nobis maxima foret, omnes Reipublicæ partes fore feliciores.

44. Regalis ſane ſententia, & ipſius ſapientiæ oraculo formata.

45. O ex ipſo veri ſacrario prolatam ſententiam!

46. *Volat irreparabile tempus*: Cujus dicti apud nobiliſſimos quoſque Philoſophos tanta viſa fuit dignitas, ut in ejus explicatione & illuſtratione ingenio ſuo defici infantiam ſuam fateri non dubitarint: unde minus mihi homini adoleſcentulo vitio verti poterit, ſi exſpe-

exſpectationi auguſti hujus conſeſſus non uſquequaque ſatisfecero.

47. O dictum aureum veræ ſapientiæ! Quis mihi jam acumen mentis ad hæc penitus perſpicienda ſuppeditabit? quis ingenium atque judicium ad hæc recte enucleanda ſufficiet? Certe ducis hic maxime indigeo: tentemus tamen: audentes quippe adjuvat ipſe Deus. Libet hic paulum cornicari, rethoricari, inquam, atque per ὕστερον πρότερον ab extremo initium facere.

FORMULÆ

Proponendi ſimilia.

1. QUemadmodum vulgo videmus, tenuiſſimum quemque de plebe abundare liberis, qui adjuncta ad paternam egeſtatem inertia oſtiatim mendicantes annonam reddunt cariorem: ſic certi homines in ſumma tenuitate ingenii longe plurimos animi fœtus edunt.

2. Ut qui ſunt languidiore ſtomacho, & inſolentes navigationis, poſtquam navim conſcenderunt, & paululum profecti ſunt nauſeant, requiruntque continentem: ſic ii, quibus imbecilla vis ingenij, ſi longius progrediendum eſt, ſtatim animo linquuntur, ac in porta pene deficiunt, ut Galbæ Cantherius.

3. Sicut ab arbore nemo ſuavem & mitem decerpit fructum, niſi hic ſolis & temporis bene-

Digitized by Google

beneficio maturuerit: ita nullus artis uſum & fructum quiſquam deguſtat, niſi ejus animus diſcendo exercendoque emollitus maturuerit, & per experientiam ſuæ artis materiam ſubegerit, atque decoxerit.

4. Quemadmodum poma ex arboribus, ſi cruda ſint, vi avelluntur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentulis vis aufert, ſenibus maturitas.

5. Ut nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poſſit: ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendam vim Oratoris parata, quæ poſſit incendi, niſi ipſe ad eam inflammatus & ardens acceſſerit.

6. Ut fruges aeris temperie & liquidiore cœlo uberius proveniunt; haud ſecus bonæ artes, & eximia ingenia benignitate, munificentia & humanitate ſuperiorum evocantur. Contrà vero ſordibus & moroſitate eorum, qui ad clavum imperii ſedent, reſtinguuntur & langueſcunt.

7. Ut nautas tempeſtatum, & medicos juvat meminiſſe morborum: ſic dulcis erit aliquando in ſtudiis præteritorum laborum recordatio.

8. Ut palma dum tenera eſt, gelu facillime uritur & perit: Sic puer, qui cupiditatibus ſuis relictus.

9. Sicut generoſum equum in ſtadiis currentem, aut canem aliquem feras inſequentem, citatiſſimo quidem curſu id, quod faciendum

ciendum illis incumbit, perficere videmus: acclamatione tamen & ποππυσμῷ hominum accedente, utrumque quam velociſſime curſum intendere: eodem modo juventus ſtudioſa in literarum ſtudiis arripiendis occupata, & ad literarum ſcopum magno cum labore conſequendum ſua ſponte incitata, neſcio quomodo generoſiores impetus mente concipiat, & alacrius in iiſdem pergat, ſi induſtriam & aſſiduitatem ſuam à præſtantiſſimis viris tacita acclamatione & remuneratione quadam laborum ſuorum probari, & ad altiora ſuſcipienda, perficiendaque ſe inflammari animadvertat.

10. Sicut qui in ſole ambulant, etiamſi non in id ambulant, colorari tamen neceſſe eſt; ita fieri non poteſt, quin ex converſatione ſeniorum meliores, prudentioreſque reddamur.

11. Ut ſegetem ſine lolio & zizaniis vix invenire licet: ita omnibus ubique locorum diſcentium cœtibus ſuum quoque lolium, & veluti fucos quoſdam ignavos perpetuo admixtos eſſe videas.

12. Perelegantẽr Lucretius:

Florigeris ut apes in ſaltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depaſcimus aurea dicta.

13. Ut apes non tantum ſumma ſedulitate ex lectiſſimis quibuſque floſculis ſuaviſſimos liquores colligunt, ſed etiam dulciſſimum mel ex iis conficiunt: ita ſtudioſi adoleſcentes, non præcepta duntaxat optimarum artium, &

Digitized by Google

ſalutares quaſque doctrinas, à præceptoribus traditas percipere, memoriæque infigere, ſed omni quoque ſtudio elaborare debent, ut quæ vel audiendo vel legendo didicerunt, ea velut in ſuccum & ſanguinem convertant, tandemque ipſi ex ſeſe aliquid gignant, quo induſtriam & doctrinam ſuam eruditis hominibus probare poſſint.

14. Sicut arbores quædam, aliaque nonnulla plantarum genera, quo præſtantiores ferre ſolent fructus, eo fere amariores habere ſolent radices: ita quodvis bonorum genus, quo divinius eſt, eo difficiliorem parandi illius rationem eſſe, Deus Opt. Max. voluit, nimirum ut homines digni tantùm, id eſt, laboris & induſtriæ amantes, illo potiantur, nihili vero homines, & qui voluptatum turpium ſpurcitie irretiti flagrantiſſima honeſtatis & doctrinæ liberalis myrothecia poſtponere ſolent, ab eodem conſequendo arceantur.

15. Ut nullum invenitur malum Punicum, in quo non ſit aliquot granum putre: Ita in mortalium vita præter virtutem nihil dari poteſt, quod careat omni labe, & calamitate, quod ſit perpetuum & firmum, quod nulla tempeſtas agitet.

16. Quemadmodum ſatis non eſt, oculos habere acres atque acutos, niſi ſplendore ſolis omnia dilucescant: ſic fruſtra ratione & conſilio valemus atque vigemus, ſi gratia divina, quæ mentis noſtræ lumen eſt, à nobis abſcedat.

17. Ut vinolenti homines injuriæ loco habent, ſi in ipſorum helluationibus à vino abſtinere velis: ita quicunque rectum vitæ iter inſiſtunt, propter morum differentiam improborum odia experiuntur.

18. Sicuti multo nocentior adulatoris blanditia eſt, quam aperti conviciatoris maledicta: Ita vitia quoque, dum vel ſub virtutum nomine obrepunt, vel voluptatis & dulcedinis illecebra venenum ſuum occultant, peſtem & perniciem multo majorem, quam ullum externæ adverſitatis calamitatiſve genus, inferunt.

19. Ut gypſo madido ſtatim utendum eſt; quod celeberrime ſiccetur & indureſcat; ſic ſtatim fingenda moribus ætas rudis, priuſquam durior non admittat fingentes.

20. Non primum obrepentibus, tantum occulteque inſinuantibus ſe vitiis laboris & induſtriæ perſeverantia aditum intercludit: verum etiam, ſi jam antea forte animis inſederint, paulatim rurſuſque ea expellit, atque exterminat, contrà vero amabili Virtutis ſplendore eoſdem illuſtrat atque exornat: quo minirum modo aſſiduus ferri uſus & tractatio à rubiginis immunditia id non modo conſervat, tutumque præſtat: ſe etiam inhærentes jam ſordes illas abigit, & nitidum oculiſque gratum illi ſplendorem conciliat.

21 Ut qui in ſolem venit, licet non venerit ut coloretur, coloratur tamen, & qui in unguentaria taberna paulo diutius conſedere,

odorem loci nec opinantes ſecum ferunt: ſic qui cum ſapiente conſuetudinem habent, etiamſi id non agant, meliores tamen redduntur.

22. Ut ſpeculum corpus læve admodum & politum quaſvis oblatas figuras recipit, & repræſentat deformes æque ac pulchras: Ita adoleſcentum animi quibuſcumque artibus imbuti fuerint, ſeu bonis ſeu malis, eas exhibent, ſic ut evadant boni, ſi bonis & honeſtis exerceantur ſtudiis: mali contra ſi malis artibus à teneris adſueſcant.

23. Ut apum labor non eſt inanis, ſed aërei mellis cœleſtia dona gignit, mel autem & ipſis apibus uſui eſt, & inſuper ad hominum corpora alenda atque ſananda multum prodeſt: Ita noſter, quem in ſtudiis literarum conſumimus, labor nequaquam eſt irritus & ſupervacaneus: ſed olim dulciſſimos gignit fructus, ut omnibus vitæ humanæ partibus, atque ordinibus, utiliter & laudabiliter illi præeſſe poſſint, qui in ſcholaſticis alvearibus, tanquam laborioſæ apiculæ, ſpecimina quondam induſtriæ dederunt.

24. Quemadmodum in militia multa æquo animo perfert is, qui & prædam divitem & victoriæ gloriam, & inſignem illam lauream cupit deportare: Ita & nos tanquam in literata militia tirones quidam ſtudiorum laboris, & moleſtias conſtanter perferamus, certa ſpe freti, fore, ut ſua olim, eaque ſuaviſſima præmia laudato tirocinio conſtent.

25. Ut

25. Ut ager niſi probe colatur, ſentibus ac tribulis obducitur: ſic animus tenellus, niſi recte inſtituatur, facillimè vitiis occupatur atque corrumpitur.

26. Quemadmodum induſtrius agricola agrum noxiis herbis repurgare ſolet: ſic recta diſciplina animis adoleſcentum pravas opiniones & vitioſas cupiditates eripit, omneque animi deſiderium ad virtutem & ſapientiam traducit & aſſuefacit.

27. Ut avicula quam diu in caveis incluſa tenetur, à periculis tuta & tecta eſt? at ſimul atque evolaverit, inſidiarum telis ſeſe proponit, atque vel ceteris volucribus præda ſit, vel ab acupibus capitur, & obtorto collo necatur; ſic adoleſcens, dum honeſtæ diſciplinæ finibus coercetur, à vitiis pleriſque & flagitiis abſtinet: quam primum vero convulſis diſciplinæ officiique repagulis, ſolute libereque verſari cœperit, ſtatim corruptelarum illecebris irretitur, variis erroribus, flagitiis & periculis implicatur.

28. Ut vaſa liquores non admittunt, antequam aër ex iis emigret: ſic quoque nec animus noſter ſalutaribus doctrinis imbui poteſt, niſi vana perſuaſio prius expurgetur atque dimoveatur.

29. Ut Sycomorus verberibus pulſata & lacerata fructuoſior evadit, ejuſque pomum cultro inciſum, crudoque ſucco levatum, matureſcit atque dulceſcit: ſic ingenium, quantumvis hebes & obtuſum, ſi laboribus acriter

exerceatur, tandem eruditionis ac virtutis maturitatem quendam conſequitur, hominumque generi fructus uberes, jucundos & ſalutares affert.

30. Quemadmodum navis licet omnibus ornamentis & inſtrumentis, nautis etiam periſsimis exornata ſit, niſi curſum navigationis ad rationem tempeſtatum dirigat, portu facile vi ventorum excluditur & naufragium facit: Ita ſtudia noſtra, niſi deſuper Spiritus ſancti flatu regantur, non ſolum nova & inania ſunt, ſed etiam multorum malorum cauſa exiſtunt.

31. Ut agricolæ qui plantaria habent, novellas ſtirpes transferre è natali ſuo ſolo in aliud ſolent, laxius, lætiuſque creſcant, ſic adoleſcentibus, ne genitali ſolo affixi eſſe videantur, transferri interdum expedit, ut tranſlati, ſub inſolito docentium ſupercilio uberius in virtute ac doctrina proficiant.

32. Doctrina tanquam gladius eſt in manu furioſi, niſi dux & imperatrix vitæ mortalium, recta mens, rationis clavum teneat.

33. Sicut in aqua piſces ludunt; & in aëre ramiſque arborum aves inſidiarum ſecuræ: at illi hamo capiuntur, iſtæ tendiculis, aut viſco: Sic fit nobis, & aliquem ſemper è magno illo hominum grege venatur, tenet, capit nigra illa Dea, mors

34. Ut enim pluvia lenis & modica facilius in terram penetrat, & humectat: ſic ſtudia in animos.

35. Et

35. Et ut illi qui venantur, faciliùs fallunt feras, ſi aliud agentes id faciant: Ita non raro maxime proficiunt illi, qui aliorum opinione, quod aliud interdum agant, minus proficere videntur.

36. Ut flumina per ſe dulcia, cum in mare venerint, faleſcunt: ſic adoleſcentes, haud mali, ſi in malorum venerint conſortia, tactu inquinantur & mixtione.

37. Ut adamas lapis omnium pretioſiſſimus, nec igni, nec ferro, nec ulli violentiæ cedit, niſi ſanguis hircinus recens & calidus adhibeatur, quo tandem mirando modo frangi atque atteri paulatim ſcribitur, authore Plinio, ita ingenium humanum, præcellens quidem ac multiplici rerum cognitione ab opifice initio inſtructum, per lapſum demum adeo ſtupidum, diſtortum indomitum, atque intractabile evaſit, ut niſi doctrina & inſtitutionis liberalioris, quaſi ſucco, ejuſque vi admirabili, per præceptores tanquam malleos novo operi ſubinde inſtantes, recens adhuc ſubigatur, dometur & comprimatur, haud unquam miteſcat, vel ad frugem aliquam perveniat: ſed quod dolendum, in deterius potius quotidie vergat, ac prolabatur.

38. Quemadmodum enim non ex aurato freno, aut ephippio generoſi equi bonitas æſtimatur: ita nec homines exteriori habitu judicandi ſunt, ſed quos Virtute inflammatos ad verum gloriæ faſtigium aſpirare cognoſcimus

Digitized by Google

ſcimus ; in quibus interior pulchritudo omni numero lucet, hos laudandos, amplectendoſque ſtatuamus.

39. Ut enim ignis non tantum aqua ſubjecta, ſed etiam nullo pabulo ſuppeditato extinguitur : ſic hominibus non modo vi illata ; ſed & non datis, quæ ad vitæ conſervationem neceſſaria ſunt, vita eripitur.

Formulæ affectus concitandi, Exclamandi, Interrogandi.

1. VOs eſtis, quos adhortor, ætate vixdum pueri, in artibus ſtudioſi ; obnixe igitur vos obteſtor, ut macti ſitis in ſtudiis, ut ad doctrinam contendatis : hactenus enitum ſatis diu inerti contabuiſtis otio ? jam igitur, imo jam properandum eſt : nam quæ non preſeminantur, dum ver ætatis viget, ſine dubio non metentur, cum Autumnus advenerit : qualem facitis ſementem juvenes, talem exſpectate meſſem ſenes : adeone vero exſpectetis vos lætam honoris meſſem, & dubitatis ſementem facere laborum, atque impendere curam ?

2. Nihil vos artium optimarum ſtudia, nihil vos eminentium Scriptorum præcepta, nihil exempla illuſtrium Heroum, nihil ſplendor præmiorum, nihil denique parentum vos movebit exſpectatio ? ô exuite, quæſo, pravam iſtam de literis, de muſarum ſacris, & aſſeclis opinionem ; & magnorum Principum regiam

regiam ſervitutem nolite ambire; e[illegible] vel tantilla iracundiæ frontis nube[illegible] peſtas aliquando oriatur tanta; ut v[illegible] & fortunarum omnium faciatis nau[illegible]

3. O ſi qua Pitho, ſi qua Suada, ſi quis fle-xanimus Mercurii Genius labiis jam inſideret meis, quo agitante incaleſcatis? ubi jam ſunt illi, qui fulgurare, qui tonare, qui hominum mentes dicendo obruere atque invertere conſueverunt? Ubi eſt ille ferreorum laterum Demoſthenes? ut &c.

4. Quod ſaxum mecum non ploret, qui parietes non ſingultiant, cum adoleſcentulos, optima indole præditos, ſumma ſpe fultos, turpiſſimæ ſeſe Vacunæ proſtituiſſe videam? Quid tu cogitas, ô ſol, qui cuncta intueris, & luſtras; cui nulla unquam ab ortu mundi contingit quies? Quid tu facies? ô Luna, quæ menſtruas tuas peragras viciſſitudines, & tamen homines tam ſomnolentos, tam ſocordes inſpicias, tam ignavas pecudes? Cur, quæſo non perdis ſegnem hanc iſtarum colluviem, fruges tantum natam conſumere: Date veniam, Auditores, date (inquam) veniam, ſi in fucos & ignavum hoc pecus vehementius intonem; quibus in vivis verendum eſt, ne ſcholæ ubique omnes canitiem Muſarum, ſuique luminis velut Eclipſin videant.

5. Dianæ faciem è marmore ſculptam, in Chio poſitam commemorat Plinius, cujus vultum intrantes triſtem, exeuntes hilarem eſſe judicabant; iſtam Dianam doctrinam eſſe

Digitized by Google

putate, quæ ſubdifficilis etſi ſit, & vos (quaſi objecto Meduſæ capite) primo in limine terreat, animos tamen ſupra humanos aſſumite, & objecto heroicæ veſtræ tolerantiæ clypeo, difficultatis omnis impetum invicto ſuſtinere animo diſcite viriliter.

6. O vos (mei ſuaviſſimi commilitones) quam felices eſtis! ô, ſi veſtram videre velitis felicitatem! habetis enim adoleſcentiam floentiſſimam, Ver ætatis illibatum, molles jam vobis ſunt articuli, rubicundæ genæ, flos juventutis, ſpes annorum longa, ſpiritus integri, mens vegeta, corpus ſanum & ſucci plenum; cur igitur animos veſtros velut mare concitatum, in undas decumanas fluctuatim æſtuare & aſſurgere non video, veliſque omnibus affectuum expanſis intumeſcere, & quaſi œſtro quodam divino percitos, ut ad ſummum tandem Heliconis faſtigium perveniatis?

7. Bene apud ſe actum mercator putat, ſi poſt decennem navigationem, poſt mille vitæ diſcrimina, rem ſibi comparaverit paulo uberiorem, & nos (pavidi animantes) primo impetu omnem abijciemus ſpem? Alexander generoſi homo ſpiritus plures indoluit non eſſe mundos, metuens non labores, non prælia, non torvam mortis faciem ſed ne heroica ſua fortitudo marceſceret ſine adverſario. Pudeat vos igitur, qui ſtipendia ſub Minerva facere videmini, ut ab itinere ad Parnaſſum difficiles pauculæ vos retardent ſpinæ, aut præru-

præruptus Heliconis aſcenſus; imo potius immenſum pectore robur alitote; & obvias quaſcunque difficultates indomito devorate & divincite animo.

a *Hanc ad Similia reduc.*

8. Quamobrem, *a* ut videmus herbam anthemidem, quo magis deprimitur, eo latius diffundi, ut accepimus arborem palmam, quò gravius oneratur, eo fortius reniti; ut ager Narnienſis (authore Marc. Tullio) ſiccitate fit humidior; ut ignis in Nymphæo (ut tradit Plinius) imbribus fit ardentior; ut leo, ſi vulneretur, inſtat ferocius; Antæus poſtquam dejicitur, pugnat violentius; unguentum cum agitatur, olet flagrantius; aromata cum atteruntur, ſpirant odoratius; ita (Adoleſcentes cariſſimi) faciendum eſt; ut in virtutis curſu, quo magis retardamur, eo magis incitemur, ſi fractus illabatur orbis, impavidos feriant ruinæ.

9. O ſi Pericles hic adeſſet, qui fulgurare, tonare, miſcere Græciam dictus eſt! O ſi flexanima Piſiſtrati Suada meis pauliſper inſideret labris, ut quaſi fulminibus ejus noſtra jam concitata raparetur oratio!

10. Quid? ſurdiſne & obſeratis auribus hæc inculeo? Cyclopas, vel homines, vel ſtudioſos affari videor? an non perpenditis, quam ſpecioſa, quam Cœleſtis, quam divina quædam res ſit mens ornata diſciplinis variis? an putatis omnigenam literarum cognitionem vobis oſcitantibus in ora cælitus delapſuram,

Digitized by Google

venturam in ſinum dormientibus?

11. Ah! Vitanda eſt improba Siren deſ procul abſint mollia, facilia, blanda; ra repetamus, difficilia ſuſcipiamus, rupes, per ignes, divinas Muſas inſe mur.

12. Agite vero, nobilior propago juventutis, quos dulces Muſæ numine afflarunt ſuo; quibus corpus omne ardore tremit; quibus ignea vis in pectore exarſit; quibus flamma in præcordiis micat, agite, inquam, uſquequo deſidebitis in pulvere ignavi?

13. Velit aliquis è vobis triumphum? vincendum eſt: Velit coronam! certandum eſt: præclarus procul dubio certator, qui ſine ſudore vult coronari! delicati nimis adoleſcentuli, qui aurum ſitimus, nec tamen effodere; qui portum exoptamus, nec tamen volumus enatare. Si enim laborum aculeis, tanquam Hydræ ſibilis frangamur animo, næ nos inertes, non milites, ſed fugitivi! non, Hercules, ſed Thraſones ex Apollinis caſtris exauctorandi!

14. Demoſthenis olim in incunabilis & faſciis vagiebat eloquentia, quæ in eam poſtea excrevit magnitudinem, ut tota eum admiretur poſteritas: quidni igitur & vos excutiatis ignaviam? hoc enim de vobis certo ſcio, præſagio, affirmo, eo vos doctrinæ pervenire (ſi vultis) poſſe, ut vos non homines, ſed divos terra olim videatur peperiſſe.

15. Immarceſſibilem famæ coronam merebimini

bimini in ominum ſęculorum ſempiternitates capiti veſtro imponendam.

16. Ludemus igitur nos, & quaſi in roſis & violis ſedentes, omnino nugabimur otioſi? ſic fructum nullum, gloriam nullam, nullum honorem conſequemur. Margaritas eruunt ex imo fundo maris, aurum è terræ viſceribus fodiendum eſt: Errat enim, longe errat, quiſquis honorem in putidis otii puteis latere putat; ditioris venæ eſt defæcatum hoc obryzum? ab altiore fonte pura hæc dimanat aqua.

17. Utinam jam, Auditores, utinam hac in re aliquantiſper haberem Platonis copiam, acumen Hyperidis, Varronis doctrinam, Hortenſij ſuavitatem, memoriam Simonidis, actionem Roſcii, & ſi quid uſpiam in Helicone ſit eloquentiæ! ut in hanc vos ſententiam vi Demoſthenis efficaciter impelleret, cincinnis Iſocratis eleganter alliceret, lacertis Ciceronis violenter noſtra protraheret oratio.

18. O ſi Lex illa Lacedemoniorum reviviſceret denuo, qua otioſos voluerunt ſemper eſſe inhonoratos? ſed eo jam (eheu!) prolapſi ſumus dementiæ, ut, licet ramos atque fructus arborum, honores ſcilicet Reipublicæ, magni faciant omnes radices tamen & ſtirpes (quæ ſunt labores & vigiliæ) diligant pauciſſimi.

19. O veritatem omnium Virtutum Virtutem primam & maximam! quis tuæ dignitati

tati enarrandæ par eſt ? qui Virtutum tu æquiparanda ? juſtitia, conſtantia, modeſtia ut ipſamet es: tu reliquum omne, quod virtutis appellationem ſortitur, infinitis paraſangis poſt te relinquis. O virtutem digniſſimam ? O pretiſiſſimam, ô omnibus hominibus amplectendam Virtutem! O Magnitudinem merito admirandam præſtantiſſimorum fructuum, quos parit veritas! O maximam illius præſtantiam! O Veritatem rem optimam maximam! tuum fundamentum divinum plane & ſupernaturale! tui fructus multi ſunt & immenſi!

20 O ſcientiam Oratoris admirabilem ? O ingentem Oratoriæ vim, ejuſque cognoſcendæ neceſſitatem viro politico maxime neceſſariam ?

21. O quam hic acerbum invigilare ſtudiis, & à voluptate deſciſcere! O quam grave ad lichnum meditari, in multamque noctem Vino Venerique indulgentium! conſortia evitare? O quam difficile ſtudiis tantum tribuere, ut ea propter & cibi & potus, ſomni & valetudinis jactura levis cenſeatur; præſertim ſi exemplis etiam deterreantur eorum, qui, Muſis ſe ipſos cum vita devoventes, ſub media induſtriæ & laborum mole ſuccubuerunt. Id quod Theagi apud Platonem eveniſſe certum eſt: qui Philoſophiæ indefeſſo adhærens, ſapientiam inveſtigando in medio curſu (dolendum hoc!) interiit. O quam hic amarus amator! O quam ingratus! ut etiam

, licet

Digitized by Google

licet quis.

—— *mediis tranquillus in undis*

videatur non abs re tamen labaſcere queat.

22. O fructus ſtudiorum quam dulces! O quam ſudorum & anteactorum laborum ſufficientes compenſatores!

23. O rem præclaram *Concordiam*! quam vere tibi illud Regii Prophetæ accinere poſſumus?

Nil caritate mutua fratrum, nihil jucundius
concordia;
Non aura ſuavis balſami cum funditur Aronis
in ſacrum caput,
Et imbre Cœlo proluens barbam & ſinus
Limbum pererrat aureum:
Non ros tenella gemmulis argenteis
Pingens Sionis gramina,
Aut verna dulci inebrians uligine
Hermonis intonſi juga.

O Concordiam rem præclaram!

24. O eloquentiæ vim incomparabilem! tuo beneficio homines ab errore ad rationem, ab ignorantia ad eruditonem, à crudelitate ad humanitatem, ex tenebris denique ad lucem perducuntur: tuo beneficio, qui patientes tibi præbent aures, de rebus optimis erudiuntur: tuo beneficio, hi qui Oratori dant operam, non ſolum maxima delectatione, quam ex cognitione rerum eximiarum capiunt, perfunduntur; ſed ſimul quoque à cupiditatibus revocantur & ad virtutum ſtudia impelluntur: ut veriſſime à Seneca dictum ſit,

Digitized by Google

ſit, eum, qui Eloquentiæ ornamentis ſe inſtruxit, tribus modis homines aggredi: aures penetrando, oculos demulcendo, animos invadendo. O Eloquentiæ vim incredibilem, quæ tantum in animis hominum potes, quantum vis nulla poteſt!

Formula abrumpendi. Si mavis, *Concludendi.*

1. QUæ cum ita ſint, cumque tanta ſtrenuis ac bonis præmia proponantur agite dum, ô commilitiones cariſſimi, nos quoque ſocordia omiſſa, mentes animoſque noſtros expergefaciamus, virtutem induſtriamque exacuamus, denique labore, diligentia, navitate aliis diſciplinæ ſimus. Quod ſi fecerimus, de victoria in hoc literario certamine adipſcenda cur deſperemus, cauſa non erit, &c.

12. Quare ſi tributam nobis ab ipſa rerum natura dignitatem & decus tueri, ſi contra ſummum dedecus & infamiam, ob turpiſſimam à creationis noſtræ lege degenerationem effugere, ſi item morum perniciem, facultatum peſtem, ſi denique corporum, atque animorum præſentiſſimum exitium à noſtris noſtrorumque capitibus depellere cupimus; age non modo omnes conatus, conſiliaque noſtra, togæ & pacis, non vero belli & armorum, ſocia eſſe velimus: ſed etiam celebrandum Deum pacis & tranquillitatis omnis, omniſ-

omniſque inde efflorescentis proſperitatis benigniſſimum datorem ex intimo cordis affectu veneremur, ut dulciſſimæ patriæ noſtræ pacem in perpetuum ſtabilire ac tueri, & vero turbatores illius omnes, propter ſanctiſſimi nominis ſui gloriam, potenter refrænare, & compeſcere, & denique noſtrorum oblitus ſcelerum, meritique furoris, in vicinorum quoque regnorum, ſub hujuſmodi miſeriarum mole graviſſime preſſorum, finibus, Aurea ſublato pacis dare ſęcula bello clementiſſime dignetur.

3. Quod quidem iter vitiorum ne inſiſtamus, pergamuſve, audiamus eundum Epicharmum revocantem, ac ſic cuique noſtrûm inclamantem: Ὦ πόνηρε μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ᾽ ἔχῃς : : O miſer, noli quærere mollia, ne dura conſequaris. Qua quidem veluti gemmula, quæ dixi, obſigno.

4. Quæ cum ita ſint, cumq; artes in animo noſtro inſint, & nec incendio, nec naufragio perire poſſint, certiſſimumque quæſtum præbeant, rectè tandem concludimus, artes, homini præſtantiſſimas & eſſe & videri debere poſſeſſiones.

5. Nunc tandem, quod unum reſtare videtur, Deum oremus ſobrietatis & autorem & fautorem, ut ſuo nobis ſpiritu adſit, qui mentem noſtram ac ſenſus ita regat atque gubernet ut in tota vita noſtra ſobrie, pieque degamus, & hac corporis mole tandem exuti & liberati,

berati, ſempiterna cum ipſo lætitia perfruamur.

6. Quæ cum ita ſint, Auditores, conſtetque inter omnes, nihil nec teterius, nec fœdius, nec nocentius, nec Deo, laudatiſſimiſque viris odioſius eſſe libidinis intemperantiæ; contraque nihil præclarius, nihil pulchrius, nihil melius, nihil Deo, boniſque Viris acceptius eſſe caſtitate & pudicitia, pro viribus ſane eniti ac elaborare debemus, ut illam tanquam capitalem peſtem omniumq; flagitiorum lernam deteſtemur ac fugiamus; hanc autem veluti ſalutare remedium, omniumque virtutum limpidiſſimum fontem expetamus & ſequamur, admoniti hac ſententia: *Mentis venus improba clades.*

7. Quod cum ita ſit, vitium illud teterrimum, quod ſententia noſtra taxari intelligimus, totis animis averſemur, neque nobis ipſius nimium blandientes, pennas, ut ajunt, extra nidum extendamus, ſed errata noſtra, ſicubi impingimus, nobis oſtendi, eaque redargui & corrigi patiamur, ut ſic aſſuefacti, tanto facilius aliquando Dei gloriam propagare, Eccleſiæ & Reipub. ſalutem provehere, patriæ commodis inſervire, parentibus denique noſtris, & præceptoribus pro fideli inſtitutione debitas gratias perſolvere poſſimus.

8. Quapropter etiam atque etiam providendum atque annitendum nobis eſt, ut floſculos adhuc vigentes carpamus, hoc eſt, dicendi occaſionem divino munere nobis oblatam ne negli-

negligamus, ſed obvijs quod ajunt ulnis eam amplectamur, & omne tempus ætatis noſtræ florentis, omne otium, omnemque vitam ingenii in Virtutibus, ſapientiæque ſtudiis conſumamus, dum aliquando illuſcat ille dies, quo parentibus, & patriæ, ornamento, & emolumento eſſe poſſimus.

9. Quamobrem tota mente in hanc curam & cogitationem incumbamus, ut quantum alii tribuunt intempeſtivis conviviis, quantum aleæ, quantum pilæ; tantum nos ad ſtudia continuanda ſumamus: ſic enim fiet, ut inter periculoſiſſimas vitæ hujus agitationes & incommoda fluctuantes, naufragium tamen evitemus, tandemque ad exoptatum ſtudiorum noſtrorum portum, magna cum parentum & propinquorum voluptate, quam feliciſſime deferamur.

10. Quoties igitur hæc verba, *Amat victoria curam*, legemus, toties moneri nos cogitemus ut nos omni genere Philoſophicorum armorum præparemus atque inſtruamus, ad ſuſtinenda quotidiana certamina cum denſiſſimis mentium tenebris, cum indomitis animorum cupiditatibus, cum pravis cordium affectibus; ut cum his domeſticis hoſtibus fortiter pugnantes, ſuperiores evadamus, & optatam victoriam cum laude obtineamus.

11. Quamobrem, ne videamur degeneres, corde nati non ſatis recto, ſed diſtorto & depravato; devoremus ſanæ eruditionis & ſcientiæ

tiæ primas radices, quæ amaræ nobis videntur, ſuperemus peregrinorum verborum, ut Latinæ & Græcæ linguæ, faſtidium videamus quæ inde ſecutura ſit non modo utilitas, ſed etiam voluptas: cogitemus, Græcam Latinamque linguam fores eſſe eruditionis, per quas ſi ingreſſi fuerimus in ipſas ædes, nos ſuaviſſimos fructus inventuros eſſe. Conferamus etiam inter ſe duos pueros, alterum nugatorem & otioſum, alterum ſtudioſum & occupatum, exactoque anno putemus rationes, & ad calculum vocemus, quid uterque è ſuo vitæ genere fructus perceperit. Intelligemus profecto, ſi non plane ſenſibus caremus puerum ſtudioſum primum vitiis multis caruiſſe propter diſcendi occupationem, deinde multo & doctiorem & meliorem eſſe factum ſine ullo detrimento, & maxima cum approbatione omnium: Alterius vero ludos & jocos evanuiſſe, ſi nullo cum dedecore & damno, (quæ tamen vix caveri poſſunt) at ſine fructu & laude. Ego certe non committam poſt hac quin pleno gradu ad libros meos properem.

12. Itaque quantum vis arduum & difficile eſt iter ad Virtutem, pronum ac proclive ad voluptatem: Nos cum Hercule & puero & adulto potius laborioſam virtutem atque amœniſſimos Heſperidum hortos ſequamur, quam per prona & facilia delicioſam & ad interitum ducentem voluptatem. Atque ita ſtatuamus, cum omni ætate honeſto labore ad

d virtutem contendendum, tum imprimis noſtra.

13. Qua de cauſa omnibus modis cavendum nobis ſtatuamus, ne quid tale noſtra culpa, vel noſtræ ætati, vel poſteris noſtris metuendum ſit: operam demus, ut florentibus bonis literis ex earum cultu ac diſciplina ſemper ſuppetant Reipublicæ tum togati gubernatores, prudentes & boni, tum imperatores item & bellatores fortes atque induſtrii. Ita fiet ut ad ſtudia noſtra amanda, urgenda, perſequenda ſedulo inflammemur.

14. Quare cum ad dicendum nos eſſe divinitus vocatos ſciamus, diſcamus artes eas, quibus excolitur præſtantiſſimum rationis donum, purgantes per eas ſine doctrina facile cæcutientem animæ oculum, ut doctrina exculti dignoſcere poſſimus veras ſententias, & vera bona à falſis, nec, quod maximæ hominum parti evenit, poſtquam in hac vita, veluti in ſpecu Platonis, ſpectra opinionum pro veris ſententiis, & umbras inanes pro rebus captaverimus, vanis & infelicibus ſtudiis tandem in baratrum æternæ miſeriæ & vanitatis abjiciamur.

15. Quæ cum ita ſe habeant, Auditores, neminem veſtrum eſſe puto, qui non omni cura, ſummoque ſtudio adverſus iſtos perniciosiſſimos humanæ ſocietatis hoſtes, nimirum contra ignorantiam pro eruditione, & contra improbitatem pro virtute acriter & fortiter, atque etiam, ſi res ita poſtulet, cum

valetu-

valetudinis & facultatum ſuarum periculo & jactura depugnandum eſſe ſtatuat: Voluntas certe, & honeſtus conatus magnam habent vim, & quidem in virtutis ſtudium tantam, ut facultas etiam plerumque illam ſequatur. Qui ſtadium currit, (inquit Cicero) eniti & contendere debet, quam maxime poſſit, ut vincat: Sic qui in literarum curriculo verſatur omni opera & ſtudio elaborare debet, ut eximiam ſapientiæ & Virtutis laudem conſequatur. Quod ſi ea vis ingenii, ea ſubſidia facultatum, eæ corporis vires, ea hominum ſtudia non ſuppetunt, ut optatus labori reſpondeat eventus, non idcirco animus remittendus eſt, aut abjecta haſta de ſtatione decedendum, nam ut pereleganter Simplicius ſcribit, rei bene geſtæ laus non ex eventu, ſed è conſilio & voluntate ponderanda eſt, ſi quidem, *Ut deſint vires; tamen eſt laudanda voluntas.*

16. Quid ſi igitur, Adoleſcentes optimi, rupes ſive ſaxa inſecare ac penetrare, hoc eſt, omnes difficultates, quibus natura res magnas circumſepſit, ſuperare, atque ſapientiæ, & virtutis laudem adſpici cupitis, neceſſum erit, ut gladios, hoc eſt, veſtra ingenia acuatis, aſſiduitate exerceatis & perpoliatis, planeque vobis perſuadeatis, nihil eſſe tam arduum ac difficile, nihilque tam alte à natura poſitum, quo doctrina viam non monſtret atque aperiat, quóque labor & induſtria eniti ac pervenire non poſſit.

17. Sed temporis decurſus poſtulat, ut finem

rem dicendi faciam: itaque Epilogi loco vobis recitabo pulcherrimam divini Platonis ſententiam.

18. Quæ cùm ita ſint, Auditores, communi certe ſenſu carere videbimur, ſi non otium atque deſidiam, tanquam animi corporiſque peſtem omniumque vitirorum nutriculam vitemus ac deteſtemur, omnique ſtudio elaboremus, ut uſu atque exercitatione ſplendeſcere, hoc eſt, virtutis & doctrinæ nitorem ac ſplendorem vel in foro & judicio, vel in magiſtratu & curia, vel in ſcholis & Eccleſiis Chriſti, vel denique in aliis Reipublicæ locis obtinere atque tueri poſſimus.

19. Quamobrem cum vera gloria non ab errore Vulgi, ſed ab ipſa natura & à lumine virtutis oriatur, & infinitas humano generi afferat utilitates, & vero tam ſtabilis ac firma ſit, ut neque invidiæ deteſtabilis immanitas, neque imperitæ multitudinis amentia eam obſcurare aut abolere queat: reliquum eſt, ut eam omnibus votis expetendam eſſe ſtatuamus.

20. Agite igitur, Commilitones optatiſſimi, omni ope & opera connitamur, atque elaboremus, ut mentem ſapientia, animum virtute, linguam Eloquentia ſic inſtruamus atque ornemus, ut aliquando & parentibus honori & amicis utilitati & Reipublicæ emolumento ſimus, & denique ſuaviſſimum virtutis & doctrinæ fructum ac mercedem gloriam conſequamur.

21. Quæ cum ita ſe habeant, neminem veſtrum eſſe puto, qui mecum non conſentiat, pleneque ſtatuat, in id ſtudium unice incumbendum eſſe, ut quantum in nobis eſt, vitia declinemus & fugiamus, & virtutes amplectamur atque colamus, vitamque noſtram prorſus ſic inſtituamus, ut ſive ſoli ſimus, ſive inter homines agamus, nihil admittamus, cujus nos aliquando vel pudere, vel poenitere queat. Et vero ad extremum, decurſo in his terris vitæ ſpatio, bonaque fama inter homines relicta, conſcientiam puram, omnique labe carentem ad Deum optimum Max. ſupremum humani generis judicem afferamus.

22. Quapropter, Adoleſcentes, ſi ſalus veſtra & incolumitas vobis curæ eſt, ſi conſcientiæ labem, infamiæ dedecus, patrimonii naufragium evitare cupitis, ſi parentibus honori, amicis jucunditati, Reipublicæ & Eccleſiæ emolumento eſſe pulchrum putatis, honeſtæ diſciplinæ finibus coërceri vos patiamini: ita enim à vitiis pleriſque, & flagitiis abſtinebitis, à periculis tuti & tecti eritis, nullis inſidiarum telis vos exponetis. Quamprimum vero convulſis diſciplinæ officiique repagulis, ſolutè libereque verſari cœperitis, ſtatim corruptelarum illecebris irretiemini, variis erroribus, flagitiis & periculis implicabimini.

23. Quæ cum ita ſint, etiam atque etiam elaborare nos decet, ut mente manuque, hoc eſt, non externis duntaxit geſtibus, ſed multo magis

magis animo à vitiis praviſque cupiditatibus repurgato, & pietatis atque amoris divini facibus inflammato, ad religionis noſtræ ſacra accedamus, èaque oculis mentis noſtræ in cœlum ſublatis obeamus & peragamus, ut tandem Dei Opt. Max. gratiam & amorem, hujuſque comitem ſempiternam beatitudinem conſequamur.

24. Quare etiam atque etiam providere, ut fœdas voluptates non modo non conſectemini, ſed ultro quoque aut ab impuris & improbis ſodalibus oblatas prudenter declinetis & avertatis: illudque idcirco perpetuo animis veſtris infixum habete; *Allicit ut perimat*: & turpi brevique voluptati decus virtutis ſempiternum anteponite, conſcientiam bonam cum bona fama conjungite, atque adeò quantum fieri poteſt, cavete, ne turpium voluptatum vinculis conſtricti eo incidatis; unde aut numquam aut non abſque ſumma difficultate evadere poſſitis. Quin potius imitamini Demoſthenem, à quo cum Lais iniquum pretium poſtulaſſet, Οὐ πρίαμαι τοσούτου inquit μεταμέλειαν; *Tanti pœnitere, non emo.* Cavete contrà exemplum Lyſimachi, qui cum in Thracia ſiti coactus deditionem feciſſet, hauſta aqua, Ob quantillam, inquit, voluptatem quantum decus amiſimus, quantam cladem accepimus!

25. Quapropter cum ingratitudo tam odioſa, deteſtabilis & execranda, tam pernicioſa ac calamitoſa, & tanto denique cum dede-

core, & ignominia conjuncta ſit, omni ſtudio providendum & elaborandum nobis eſt, ut non modo tam nefarium crimen, ſed criminis quoque ſuſpicionem vitare & effugere queamus.

26. Quamobrem ut navigantes in longinquas terras magnis ſe laboribus frangunt: ita & tu, ingenua juventus, cum videas ſtudia tanquam in mari immenſo vehi, varioque rerum eventu perpetuo fluctuare, noli ſuccumbere ignaviæ, aſſueſce laboribus: nam ut nautas tempeſtatum, & Medicos juvat meminiſſe morborum; ſic dulcis erit aliquando in ſtudiis præteritorum laborum recordatio. Moram itaque avertite omnem,

Et propera, nec te venturas differ in horas.
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

27. Quare in id omni cura & cogitatione incumbere debemus, ut à pravis cupiditatibus omnique turpitudine abducti, ad cæleſtem ſapientiam contento curſu, ardentique ſtudio feramur, donec tandem ſummi æternique Patris beneficio in eum ſtatum, unde noſtra culpa excidimus, cum amplificata dignitate reſtituamur, atque iis locupletemur opibus, quæ neque inſidiis eripi, neque externa vi comminui, neque ſenio & vetuſtate corrumpi, neque ulla denique calamitate perverti poſſunt.

28. Quapropter, Adoleſcentes jucundiſſimi, ſi honeſtum atque jucundum vitæ curſum

Digitized by Google

ſum tenere, ſi miſerias, & calamitates devitare, ſi bonam conſcientiam, bonamque famam tueri ac retinere, ſi placida aliquando lenique ſenectute frui, ſi denique hujus vitæ munere bene beateque perfungi cupitis, ætatis veſtræ florem non Veneri & Baccho, ſed Minervæ & Muſis conſecrate, cupiditates veſtras rationis imperio coërcere, gulam, ebrietatem & imprimis Sirenes, hoc eſt, laſcivas puellas & impudicas mulierculas refugite; obſcœna colloquia & congreſſus declinate: a atque ut Ulyſſes navis malo ſeſe alligaſſe, & ejus ſocii aures ſuas obſtruxiſſe dicuntur, ne blandis & inſidioſis Sirenum cantilenis in naufragium illicerentur; ita vos quoque animos veſtros ſapientia & virtutis præceptis alligate, aures atque oculos veſtros cohibete, eiſque omnes ad libidinem vias intercludite, honeſtis occupationibus & laboribus vos exercete, atque imprimis ad pietatis & optimarum doctrinarum ſtudia omni cogitatione curaque incumbite, & denique ita vivite, ut vitæ rationem Deo ſimul & hominibus aliquando reddere poſſitis.

29. Quare agite, Iuvenes politiſſimi, qui Reipublicæ commodo nati & conſecrati eſtis, amplexamini ſtudium, ea venuſtate, qua omnium artium ſtudia videtis commendari: dignitate autem tanta quantam convenit æſtimari, quam ſummorum virorum ingeniis ex-

a *Similiter & hæc ad ſimilia.*

Digitized by Google

petitam eſſe audiviſtis: utilitate vero ejuſmodi, quæ authoritate Regum, teſtimonio omnium doctorum, divini atque humani juris tabulis comprobatur. Si non tantum humana, ſed & divina commendatio aliquid valet, eam artem, quæ Dei ipſius legatos, ſecundos à Deo Principes & Imperatores, quæ omnem Rempublicam bene conſtitutam ſemper ornavit, quæ multis inopes periculis eripuit, humiles ad rerum culmina extulit, quæ vobis æternum diligentiæ veſtræ præmium & laudum teſtimonium daturam ſe profitetur, quæque ſemper apud omnes ſancta & flexanima eſt habita atque dicta, ſic in veſtros animos alacres admittite, ſic in veſtram fidem, in veneranda Muſarum veſtrarum penetralia recipite, ut quo fœdius à barbarie imminente violatur, eo ſanctius & ſtudioſius à generoſa veſtra indole ornetur atque honoretur; ipſa ſe vobis ingerit, ipſa vos honeſto ambit honore, atque ut flammam in pectore veſtro accendat, omnem ſuum mundum, totam pulchritudinem ſuam vobis coram explicat.

30. Adjungite Vos, ô candidiſſima Muſarum corcula, adjungite catervæ huic ſpectatiſſimæ, & dum veſtras pulſat fores, veſtros captat oculos, veſtra laceſſit pectora Diva venuſtiſſima, intromittite, veneramini, amplexamini, oſcula figite, cingite latus, veſtigia legite: ut nulla ſit ſpes præeundi; magna tamen eſt dignitas ſubſequendi.

31. Lon-

31. Longius excurreret, & in tam aperto, patentique campo exultaret effuſius oratio: ſed permulta, Thimantis exemplo, quæ dicendo conſequi non poſſum, recta in voluntaq; taciturnitatis velo relinquere cogor; & ipſa benevolentia veſtra, Auditores, ut vela contraham, & tanquam bonus agitator currum ſuſtineam, me admonet. Hic itaque oratiunculæ meæ ſcopus, hæc meta eſto; Quicunque veri nomen politici tueri, qui vitam civilem cognoſcere, feliciterque adminiſtrare cupit, tollant malorum ſcaturiginem Dei ignorantiam, & rectum de Deo ſenſum mature ſibi comparet, ut illum ſuo tempore civibus, cum quibus vivit, ſubditis quibus imperat, Principi, cui conſulit, inſtillare poſſit.

32. Quapropter, qui Reipublicæ munus aliquando aggredi, laudabiliterque perſequi vobis propoſuiſtis, hanc rerum neceſſitatem animis veſtris præponderate, evolvite, revolvite, vobiſque ſemper illud, quod ex ſummi numinis beneplacito provenit, cui ſemper obtemperare optimum, fortiter perferendum certo credite; illam denique quæ ſine murmure, ſine fremitu & gemitu Deum præeuntem ſequitur, ſeligite æquanimitatem. Quod ſi certis clariſque indiciis fatalis mutatio appereat, optimum illud Μὴ θεομαχεῖν vobis ob oculos ponite, Solonis exemplum imitari, qui, cum Athenas Piſiſtratus occupaſſet, videretque conatum omnem fruſtra eſſe pro libertate, arma & ſcutum ante fores curiæ

ponens, *O Patria*, inquit, *tibi & dictis & factis opitulatus ſum!* atque ita domum abiit poſtea quieturus. Hoc quoque & vobis faciendum; Deo cedite, cedite tempori, & voſmetipſos melioribus & mitioribus Fatis reſervate. Globo enim vos inſiſtere verſatili, qui rurſum prorſum omnia vertit, & uno momento ima ſummis, & ſumma imis permutat, exiſtimate: rotantem Deum acriter contemplamini, patienter intuemini, & fortiter ſequimini. Magnus animus eſt, qui ſe Deo committit: at contra abjectus & degener, qui obluctatur, & de ordine mundi male exiſtimat.

33. Quod ſi itaque conſcientia vitæ magiſtra, omnium actionum norma, bonis refugium, tormentum perverſis, portus tranquillitatis, ſcopulus colliſionis, bonorum malorumque facinorum parens, index & judex; agite qui vitæ communi vitam impenditis veſtram, qui tranquillitatem in turbis perpetuis amatis, ſupra omnem famam, pœnam, potentiam, conſcientiam veremini: ut ſemper metu vacui ſitis, hanc metuite, hanc colite: hæc vobiſcum in curia conſultrix, in dicaſterio judex, in provincia inſpectrix: ſi gratia, ſi dignitas, ſi auctoritas, ſi ſolitudo, ſi impunitatis ſpes licentiam ſceleris permittit, formicas Neronis vellicantes, pipientes Beſſi hirundines, Theodorici piſcem minitantem, Tiſiphonem Athamantis, & Titii morſicantes vultures extimeſcite. Nullum conſcientia ſupplicium crudelius, nullum conſcientia præ-

mium

mium amplius. Non teſtis verior, non judex ſeverior, non tetrior carnifex, non barbeuta opulentior.

34. Sentio me in altum abripi, metuoque ne jam longius, quam deſtinaram, provectus ſim: itaque inhibeam, optimum eſt, & me referam in portum, quando ſuſceptum definitumque curſum jam confeci: oſtendi enim &c.

35. Sic ſtatuite, Auditores, Deum paratum eſſe nobis dare omnis generis dona, dummodo nos inſtructi ſimus à vaſe, quo illa excipiamus, humilitate dico & manſuetudine, quod ſcitis Ariſtotelem Alexandro magno reſpondiſſe. Sin autem ſuperbiæ feneſtras & portas aperuerimus; ſed præſtat fauſta ominatione orationem concludere, &c.

36. Quæ cum ita ſint, inexpiabili prælio adverſus vitia decertate: invicti eſtote ad labores virtutis cauſa perferendos, fortes vos gerite ad pericula, animiſque veſtris inſcribite hæc verba:

Explorant adverſa viros: perque aſpera duro,
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

37. Nos igitur moniti hac ſententia temporis accurate rationem habeamus, omnes horas complectamur, & vel hodierno diei manum injiciamur, ne ex craſtino pendeamus. (dum enim differtur, vita tranſcurrit) Democriti illud cogitantes, πολυτελέστατον ἀνάλωμα χρόνον εἶναι, utque in flumine

Digitized by Google

unda undam trudit ; ita diem protrudere diem, nec reparari amiſſum. Ita fiet, ut juvenili etiam vere ætatis, aſſeclæ virtutis, ac ſapientiæ alumni audiamus, gratamque noſtri memoriam poſteritati, ſi qua modo futura eſt, relinquamus.

38. Quapropter, Adoleſcentes, quantum animo, quantum labore poſſumus, conniti & elaborare debemus, ut virtutem ſummo ſtudio conſectemur, & amplectamur, nec unquam ab illius conjunctione nos ſegregemus: voluptatibus autem non ſolum repugnemus & obſiſtamus, verum etiam illis magna contentione ſuperatis clariſſimum triumphum agamus.

39. Quod cum ita ſit, quiſnam, quæſo, tam de generi, tam pravo, tamque vecordi animo ſit, qui laborem, quo uno veluti pretio Deus Opt. Max. ut omnia, quæ homini contingere poſſunt, bonorum genera, ita & victoriam hanc glorioſiſſimam vendere ſolet, refugiendum aut detrectandum, nec ultro potius capeſſendum, amandum & perferendum exiſtimet? Quis non item fucos aut vappas iſtas, vel riſu vel commiſeratione potius dignos judicet, qui ſe ad otium ignavum, tanquam inutilia terræ pondera à natura productos exiſtimantes, omne quod ſtudiis & laboribus honeſtis tribuere debebant tempus, vel ſomno inerti, vel alea turpi, vel helluationibus profuſis, vel aliis denique nequitiis conſummunt? Quorum, ſi ſapimus, non mores

res tantum, ſed omne etiam vitæ commercium, & conſuetudinem, non aliter, quam ſerpentis venenati contactum, fugiamus: contrà vero honeſtiſſimorum ſtudiorum, & exercitiorum labores prompte & alacriter ſuſcipiamus, conſtanterque exequamur, æternum nobis de hoc animo & induſtria gratulaturi.

40. Sed ut omnia hæc in unum jam connectam & conſtringam faſciculum.

41. Sed quid ego, poſt tot tantorumque Virorum meſſem, hæc ſpicilegia?

42. A. ſpoliis omnium adverſi exercitus inimicorum onuſtus jam tandem rediens, ad Pacis & Triumphi caſtra devenio, cum ſperem, me cum omnibus adverſariis firmas pepigiſſe inducias.

43. Deſino jam tandem ulteriorem vobis moleſtiam creare, & patientiſſimis animis ciere nauſeam.

44. Sed annus, imo ſęculum mihi foret concedendum, ut omnium undequaque erogarem ſuffragia; ſed canendum receptui; (Deo Termino jam reclamante) ut quem vos loquentem faſtidioſis (ut vereor) auribus ſuſtinuiſtis diu, tacentem cum majori delectatione videatis.

45. Cum itaque extra omnem controverſiæ litiſque aleam ponatur hujus ſententiæ veritas, ne ſolem ſereno in cælo ſplendentem digito videar demonſtrare, unicum tantum ſuperaddam verbulum; valete juvenes.

46. Sed in quod ego immenſum mare

jam deſcendo? in quam demens efferor Charybdim? O navis, refer te in portum: nimium diu in hoc freto fluctuavimus, plus nimio in hac ſentina hæſimus.

47. Quocirca ne veſtras aures longè nimis ambage morer, vel nauſeante polixitate inceſtem, cum abunde ſat vidiſtis comprobatum quod &c. concludo.

48. Sed quid ego imbrem in Oceanum ſpargerem, lucernam in ſole accenderem, aut cælo ſtellas incaſſum adderem? Res ipſa loquitur quod &c.

49. Poſſit hic, Auditores, triumphare oratio mea, niſi temporis anguſtias ſubvererer, & veſtra aurium ſatietas mihi eſſet fugienda: poſſit, inquam, tripudiare veritas hæc divina, præeunte univerſo Philoſophorum & Poëtarum choro: Vos itaque vel tacitis ſuſurris, vel apertis ſuffragiis ſubſequimini acclamantes.

50. Qua autem ratione, aut qua potius oratione de illis differendum eſt ſigillatim, cum mihi facilius liceat Ægeum mare viburnea ſcapula trajicere, quam omnes explicare nodos, omnes indicare rationes, quibus olim magni Philoſophi inclaruerunt? Manum igitur de tabula; reſtat unicum, quod ſuper adjiciam, verbulum; Dixi.

51. Longius excurreret, & in tam aperto, patentique campo exultaret oratio, ſed brevitas, quam, etſi res non poſtulat, tempus tamen flagitat, & initio polliciti ſumus, nos, ut oratio-

Digitized by Google

orationem, tanquam bonus agitator currum ſuſtineamus, admonet.

52. Sed deſino: aut potius hanc telam in medio adhuc opere abrumpo; longe plura dicturus, & fortaſſe talia, ut iſta potiſſimum, aut ſola etiam dicere debuiſſe videri potuerim, niſi mihi aut occupato aut ſecuro tempus certe præter votum meum & opinionem ſeſe ſubduxiſſet: adeo ut nec illa ipſa, quæ in ubertate illa ultro nec valde cogitanti ſe ingerebant, chartæ illinere ſuſtinuerim, velut prælegenda auditorio: Idcirco pergo, & ad alteram inſtituti noſtri partem feſtino.

53. Sed plura perſequi neque eſt hujus loci neque temporis, argumentoque fabulæ ſtatuendus eſt modus.

54. Sed provehor longius ſtudio rerum ruſticarum: & ſenectus, ut ſcitis, loquacior eſt.

55. *Sed nos immenſum ſpatiis confecimus æquor:*
Et jam tempus equum ſpumantia ſolvere colla.

56. Ah quam vellem hic diffundere ſtylum! ſed quid dixi me diffundere velle? contrahere potius illum me jubet rei difficultas.

57. At feror extra oleas, & forte ad olera: Vos vero, quibus res & æs eſt, pranſum vos recipitis: ambulatum forte, quibus nec menſa, nec ſalinum.

58. Sed cum χρόνος ἀνάλωμα πολυτελέςατον ſit, non ero nimia verborum profluentia vobis tædioſior.

59. Sed deſino pluribus ſilentium, ſive taciturn-

citurnitatem commendare, atque ea quæ dixi claudo atque obſigno ſapientia Socratis, qui diſcipulis ſuis ingerere ſolitus, ut tria in omni vita primas ducerent; *in animo prudentia, in vultu verecundia, & in lingua ſilentium.*

60. Liberet hac de re plura dicere: ſed ineptum me, qui ad vos tam ardua de re verba facere auſim, & nullis rebus inſtructus, & ab Eloquentia inops. Quare ad minora nunc mea properat oratio.

61. Sed tempus admonet, ut finem orationi imponam.

62. Sed hîc mihi neceſſario conſiſtendum, neq;, ſi velim, poſſim ulterius progredi, qui jam ad cælum pervenerim. Præterea ſi placui, ſatis verborum eſt; ſi diſplicui, nimium. Quibus placuiſſe contigerit, ii mihi facile hanc veniam dabunt, ut deſinam, ne ſatietate minuatur aurium voluptas. Quibus diſplicuero, ii etiam tacere me jubebunt, ne longiore oratione augeatur illis audiendi moleſtia.

63. Appellit, Auditores, jam tandem appellit portum foſſa mea carina, quæ gratulatur vobis plurimum, ſerenum, quem ſenſit, veſtri favoris zephyrum: laxandi jam rudentes, complicanda carbaſa; & cum ſcopulos infortunii prætervectus ſim, videamque jam altas in littore turres, & domorum è longinquo faſtigia; tam ſecundo patientiſſimæ attentionis veſtræ Neptuno, hoc in littore, his in aris, litigandum eſſe cum gratiis, puto, cum tandem optata mea cymba potitur arena.

FINIS.

Digitized by Google

Tametſi Medulla Oratoria omnium Tranſitionum formulas, quæ ad Orationis Rethoricæ ornatum, fusè ſatis per ſe contineat & explicet; tamen, quia eaſdem etiam ex aliis Auctoribus haurire juvat, ſtudioſæ juventuti gratificari volens, ſelectas quaſdam ex aliorum præclarè ſcriptis, hîc unà typis excudere, operæpretium duxi.

Digitized by Google

EX PALÆSTRA ORATORIA R. P. IACOBI MASENI E SOC. IESU.

CAPUT I.

DE APTA PARTIUM ORAtionis Connexione, & figurarum inductione per Oratorias Tranſitiones in eodem exemplo, ad faciliorem apprehenſionem, propoſitas.

HACTENUS cùm inveniendi, tum eloquendi artificium proſecuti ſumus, nunc, ut aptis inter ſe partes orationis nexibus hæreant, ornatuſque ille figurarum ad facilem uſum, traducatur, videndum eſt. Quæ ſanè obſervatio plurimum ad ornatum varietatemque orationis momenti adfert. Cum hæc tam ad idoneam rerum diſtributionem diſtinctionemque, quàm ad opportunum figurarum cultum viam præſtet, uſuque compertum ſit, hic plerumque non ſatis peritis aquam hærere Quare hac in re exemplo variè in una eademque materia inflexo,

Digitized by Google

inflexo, ad faciliorem apprehenſionem memoriamque utamur.

Vinculum hoc Orationis, quo vel una pars cum alia, vel una ratio cum altera connectitur tranſitio appellari conſuevit.

Tranſitio à parte ad partem eſt, qua e. g. ab Exordio ad narrationem, aut propoſitionem, ab hac ad confirmationem, &c. tranſitur.

Tranſitio à rationibus, vel eſt ad rationes proximas, ſive primas; vel ad remotas, ſive ultimas. Deinde ea eſt, quâ ab uno argumentorum genere ad aliud tranſitur; ut ab effectis ad cauſas, ad contraria, ſimilia, teſtimonia, &c. idque vel ſimpliciter, vel figuratè.

Tranſitio ab una partium Orationis ad alteram, debet eſſe clara & diſtincta; ideoque plerumque non figurata. Quod locum etiam habet, quando ab uno confirmationis membro præcipuo, tranſitur ad alterum, e. g. à rei honeſtate ad ejus utilitatem. Ratio eſt, quia niſi hæc planiſſimè proponantur, diſtributio obſcura erit, nequè auditoris memoriæ ordo, ac robur argumentorum, inſidebit. Unde magno artificio hic opus non eſt, ſed apertè quid velis, profitendum. Exemplo ſit. Conſtituiſti aliquem laudare ab Eloquentiæ ſtudiis. Primum ab ingenio & facultatibus naturæ, deinde à diligentia, & artis perfectione, denique etiam à virtute, honoribus, & opibus, per eloquentiam comparatis; ſive, ab utilitate, & honeſtate Eloquentiæ poteris extollere, ac ſic apertè tranſire: *dixi de ingenio, nunc de ejus diligentia accipite.*

I. Ad

I. Ad Narrationem, ſeu Propoſitionem transſibis ſimpliciter, poſtquam in Exordio benevolentiam attentionemque captaveris, h... ſimilive methodo.

Dicam quantum in Eloquentiæ ſtudiis Muretus profecerit, quantum ab iiſdem illi acceſſerit ornamentum, quo in dicendi genere tenuitatem meam veſtrâ omnium benevolentiâ ſublevandam ſpero. Primùm itaque, quo ad hoc ſtudium ingenio, quibuſque naturæ facultatibus præditus acceſſerit; deinde, qua diligentia ad hujus perfectionem artis penetraverit; denique quibus opibus, honoribus, ac virtutibus per illam auctius fuerit, videbimus. Atque ut ab ipſo Eloquentiæ fonte; hoc eſt, ingenio ac ratione, mea quoque proficiſcatur oratio, Muretum ſentio inter præſtantiſſima hujus ſæculi ingenia ad eloquentiam natum fuiſſe, ille enim, &c.

Vel: *Cum multa in Mureto commemoratione digna, quibus & Rempubl. Eccleſiaſticam ornavit, & literariam amplificavit, tum illud mihi imprimis Eloquentiæ ſtudium, ex quo pleraque manarunt cetera, viſum eſt laude digniſſimum. In quo, ante omnia, ejus veneror ingenium, diligentiam admiror oper, honores, virtuteſque inde profectas ſuſpicio, quæ proinde ſingula dum fuſiùs aliquando oratione proſequor, vos de Eloquentia minus eloquenter dicentem, benevola veſtri favoris aura recreate. Ingenium ego Mureti præcipuè veneror, ſiquidem is &c.*

II. Ad confirmationem, ſive cauſam rei, quam probamus, tranſitur vel ſimpliciter,

per-

per particulas *Nam*, *Enim*, *Enimverò*, *Siquidem*. Et ſi factum aliquod dictumve approbetur, præmitti ſolet; *Et rectè, Rectè eniinverò. Et profectò ſapientiſſimè. Et ſanè prudenter. Nec abſque cauſa ratione, conſilio. Graviſſimis de cauſis. Nec levibus de cauſis. Non levibus inductus argumentis. Et jure merito, optimo. Nec injuria immeritò; ſiquidem diligentia illa eſt, per quam ad Eloquentiam connitimur, &c.*

Vel figuratè, per prætermiſſionem, ſi plures ſimul rationes occurrant. *Nam ut memorandi vim prætereaın, nec illam tangam judicii acrimoniam, quanta illius ſit & in ſubtiliſſimis quibuſque rebus apprehendendis celeritas, & in diſcutiendis perſpicacia, experientia didicimus, &c.*

Aut per ſuſtentationem. *Et verò quid exiſtimatis banc illi perſuaſiſſe diligentiam? an fortè inutili curioſitate rerum novarum abreptum? aut inani ſciendi voluptate captum? aut denique vaniſſimis impulſum gloriæ ſtudiis? Nequaquam ſanè, Major illum Reip. utilitas, vitæque cum virtute tranducendæ honeſtas provocavit. Vidit omnino quantum in literis commodi &c.*

III. Ad Confutationem ſerviunt particulæ, *Ad, ſed, verùm, verumtamen, enimvero, verùm enimvero, Sed enim; Opponit, Occurrit, Obſtat hoc loco quorundam invidentium importuna loquacitas, qui cupiditate magis gloriæ, quam amore Eloquentiæ Muretum ductum autumant. Falluntur tamen, atque aberrant graviter. Etenim, ut is ambitione vaniſſima ductus ſit, qui*

tanta contentione pro virtute egit, nemo mihi facilè perſuaſerit. Reclamant. illæ diſertiſſimæ voces &c.

Vel figuratè tranſitur. Per Apoſtrophen. *Audite nunc vaniſſimum hominem tam apertè ſeſe veritati opponentem. Muretus inquit, plus aluit cupiditatis in pectore, quam eloquentiæ. &c. Apage his vocibus, invidentia pleniſſimis.*

Per communicationem. *Verum quid tam ſanctum, numeriſque abſolutum omnibus, quod non carpat invidia; Te hic ego Mævi conſulo de Mureto quid ſentias; quo illi tibi fructu verſatus putetur in literis; Quid hæres, quin genuinos illos tuos in illum mordaciter exeris? Non is eſt, auditores, qui pareat innocentibus., viri illi graviſſimi exiſtimationem his audes dicteriis proſcindere &c.*

Per Ironiam. *Reliquum eſt ut ex Mævio tanti viri præconium audiamus. Rarum ille aliquid ad illius exiſtimationem tollendam, dicam, an extollendam adferet. Quid igitur; arrogantem atq; inanis gloriæ cupidiſſimum hominem Muretum nuncupat. O plenas impudentiæ voces! illum tu arrogantem &c. dixeris, qui &c.* Vide quæ infra tradidi c. 3. n. 4. de oppſitis rationibus.

Corrigendi ſeipſum ratio his iiſdem formatur particulis, & figuris extollitur. *Sed quid diligentem appello, quem diligentiſſimum dictum oportuit &c. Verum nimium ego parcus laudator ſum &c. At enim à propoſito longius evagatus ſum, revertar &c.*

IV. Ad.

IV. Ad Concluſionem venies ſimpliciter, per particulas. *Ergo*, *Igitur*, *Itaque*, *Quapropter*, *Quare*, *Quocirca*, *Quamobrem*, *Ideo*, *Idcirco*, *Proinde*. Vel etiam ſi apertè profitearis, *Sed jam finem dicendi facio. Ad finem denique procurrit Oratio. His concludo. Quæ cum ita ſint, finio. Ac ne veſtra abutar patientia, hic libet ſubſiſtere. Recolligite nunc mecum auditores unius hominis tantam in dicendo copiam, in perſuadendo vim &c. At contrahamus denique effuſæ nimium orationis habenas, &c.* Ex *quo intelligitur, conficitur, conſtat. Quo fit, &c.*

Vel figuratè, per interrogationem, *Et quiſquam ſit qui dubitare auſit? Dubitabitis igitur Auditores?*

Per Apoſtrophen, exoptando, adhortando, deteſtando &c. concluditur. *Vos igitur adoleſcentes, utinam illud æſtimetis eloquentiæ ſtudium, quod in Mureto ſummam gloriam cum ſumma virtute conjunxit &c. Videte nunc, quid vobis faciendum ſit. Quapropter vos nunc oro adoleſcentes; obteſtorque per illam ſpem, quam de vobis excitaſtis, Mureti veſtigiis inſiſtite &c.*

Per Ironicam conceſſionem. *Ite nunc adoleſcentes, & plenam in lucem ſtertite quando ipſum ſolem præoccupare etiam Muretus venientem ſolebat, ite ac diem otio conſumite &c. Negligite igitur ſi vultis Eloquentiam quæ & opes tantas, & tam raros honores &c. conciliat. Fovete nunc deſidioſorum adoleſcentium otia, &c.*

Per Proſopopœjam. *Quocirca nullum tempus erit, quo te animorum noſtrorum decus Elo-*

Digitized by Google

quentia non amplectar atque exoſculer. Tu, meorum eris unica laborum meta, quæ tantam Mureto & virtutem conciliaſti & gloriam &c.

Per epiphonema etiam breviter concluditur. *Adeo nihil tam vile eſt, quod ab eloquentia dignitatem non poſſit accipere. Tantum eſt, Eloquentiæ in teneris adoleſcentiæ annis omnem operam adhibuiſſe.*

CAPUT II.

TRANSITIONES AD DIVERSA *membra partium.*

PRÆTER has orationis partes, ſunt alia quædam ejuſdem membra, quæ in narratione longiori, & præſertim in Confirmatione aut Confutatione occurrunt. Ut ſi eandem rem e. c. Eloquentiam probemus utilem, honeſtam, & jucundam, vel in eodem homine ingenium, & diligentiam conjungamus.

I. In his tranſimus vel ſimpliciter, ut, *Quanta ipſius ingenii facultas fuerit audiſtis; nunc qua fuerit diligentia accipite. Hactenus de utilitate Eloquentiæ: nunc ipſius in rebus humanis dignitatem cognoſcite. Attendite, Videte, Intelligite, Cognoſcite, Expendite, Conſiderate, nunc eloquentiæ dignitatem, Utilitatem vidimus, dignitatem expendamus. Nunc ad Eloquentiæ dignitatem*

Digitized by Google

atem feſtinat, properat, anhelat oratio. Uti-
m jam ſatis perſpecta eſt, diligentia omitti,
ligi, præteriri ſilentio non debet.

Nonnunquam cauſa tranſeundi additur: *Sed hc exſpectare videmini, ut de ejus dignitate uca dicam. Sentio vos exſpectare, ut ſi tanta in oquentia utilitas, quanta ejus ſit dignitas, au-atis. Atque ut modum in dicendo ſervemus. Ne immenſum excreſcat oratio. Ne veſtra abutar tientia. Ne veſtris auribus gravis ſim, ut tædio diendi ſublevem. Quoniam temporis urgent an-ſtiæ. Ne conſuetæ orationes terminos præterve-tr, de ejus dignitate nonnulla adferam. Sed me gnitas Eloquentiæ invitat, rapit, ſua trahit lcbritudine.*

II. Vel tropicè; idque ferè metaphoricé, florenti magis oratione tranſitur, *ut Nunc ſius Eloquentiæ florem pulcherrimum, hoc eſt, norem illi impendi ſolitum delibemus, depinga-us, adumbremus. Nunc imaginem, dignitatis ius, quæ ex eloquentia ſubnaſcitur, oculis ſub-ciamus. Supereſt. Reſtat, Reliquum eſt, ut ratio velis, remiſque in ipſius Eloquentiæ digni-atem excurrat. Subeamus nunc illud amœniſſi-um Eloquentiæ viridarium, cultiſſimum hortum, n quo ejus effloreſcit dignitas &c.*

Nunc porrò in amœniſſima non hortorum, ſed loquentiæ ſpatia ſeſe effundat oratio, in quibus de llius dignitate concertatur. Ad extremum ſuper-ſt, ut favoris veſtri aura provecti ad illam, quæ lignitati ipſius propria eſt, partem appella-mus.

III. Vel

III. Vel figuratè, Per interrogationem *Quid? quod dignitas hujus diſciplinæ ſingularis &c. Iam verò, dum quiſquam in Eloquentia hone-ſtatem deſiderat?*

Per correctionem. *Sed quid tam diu de Elo-quentiæ utilitate tanquam de re ignota differo? quid immoror utilitati? ad dignitatem propè veniamus. Sed finis ſit diſceptationis inſtitutæ, quæ de commodis quæritur. Sed de utilitate nimis for-taſſe multa &c.*

Per præteritionem. *Mitto plurima quæ de uti-litate dici poſſunt. Tempus me deficeret, Dies abi-ret, Nox occuparet, omnia de Eloquentiæ commo-dis perſequentem. Omnes utilitatis articulos diſ-cutientem, Momenta ponderantem. Superſeden-dum is igitur, ut dignitaten ejus contemplemur. Cetera quæ utilitatis ſunt propria tranſeo, omitto, prætereo, ne faſtidium, nauſeam creem, generem, adferam &c.*

Per comparationem. *Componamus, confe-ramus &c. nunc dignitatem cum utilitate, & utra ſit potior videamus. Magna ejus utilitas, ſed dignitas major, haud ſanè minor, inferior. Atque ut Eloquentiæ commoda, ſic honeſtatem potiori jure admirari poteſtis, æſtimabitis &c. Atque ut Eloquentiæ utilitas veſtrum incitare laborem, ſic dignitas amorem poterit inflammare.*

Per prolepſin, vel anteoccupationem. *Sed erit fortaſſe aliquis qui honeſtatem hac in arte deſi-deret, cui ego & rationem ipſam, & præclariſſi-morum hominum ſententiam objiciam, Sed exiſti-mabit nonnemo vilium tantum animorum eſſe*

Digitized by Google

niſi utile conſectari, cui ego conjunctam cum utilitate dignitatem in Eloquentia oſtendam. At verò inveniemus divites hujuſce utilitatis contemptores, quibus ego facilè quantum in Eloquentia honeſtatis inſit demonſtravero.

Per conceſſionem. *Sed eſto, minor ſit Eloquentiæ hac ætate in foro utilitas, dignitas certè eſt maxima. Verùm fortaſſe nunc de ejus dignitate commemorare otioſum fuerit, quod plerique utilia honeſtis proſerant. Eſto, reperiantur qui Eloquentiæ ſtudium deſpiciant, certè qui ejus honeſtate non tangantur paucos futuros exiſtimo.*

CAPUT III.

TRANSITIONES AD DIVERſas rationes & argumenta ſive membrorum Orationis.

UT variis rationibus argumentiſque, ex locis propriis communibuſque deductis, pars quæque membrumque Orationis probatur ac ſtabilitur; ſic etiam Tranſitionibus exornatur. Quare & hi articuli nexuſque minorum partium negligendi non erunt. Quia ab ipſo cujuſque membri aditu cultuque totius plerumque diſſertationis ſucceſſus ornatuſque dependet.

Rationes autem, vel proximæ ſunt, ad quas

 primò

primò ; vel ; remotæ , ad quas tranſitur poſt alias.

Ad rationes proximas tranſitur I. ſimpliciter, eis ferè particulis quæ ſupra in confirmatione allatæ ſunt. Nam confirmatio in principio, eſt tranſitus quidam ad rationem proximam, uſurpando. *Nam, quia, quod, propterea quod, quando quandoquidem, quoniam. Vt qui, cum, quippe.* Vel per aſſeverationis notas. *Næ, profectò, certè, certè quidem, ſanè.* Vel ab ipſa propoſitione rationis ordiendo. *Manifeſta hic nobis ratio ſuffragatur. Neque temerè affirmavi, aperta res eſt. Cauſa eſt. Argumento eſt. Neque ambigere in re clariſſima licet.*

Vel figuratè, per interrogationem. *Quid enim? an de utilitate ejus diſciplinæ dubitabimus, quæ à vitiis ſceleratos quoſque retrahit, ad virtutes accendit? Etenim honores ab Eloquentia fluere quis inficiabitur? &c.*

Per ironicam exceptionem. *Niſi, Niſi forte. Niſi vero. Niſi fortaſſe hanc eſſe neget Reip. utilitatem ſceleratos coercere, timidos impellere &c. Niſi vero nullum ſit emolumentum, opibus affluere, honoribus extolli &c.*

Per ſubjectionem. *Nam quid illi Eloquentiæ ſtudium contulit? opes auxit, neceſſarium vitæ humanæ ſubſidium. Quid tam novum atque inauditum, quam ſummorum occupare Principum animos, atque ad omnem ſuum nutum inflectere? Hoc ille Eloquentia eſt conſecutus.*

II. Ad rationes remotas tranſitur, vel ſimpliciter per particulas, *Iam vero, Deinde, A*...
b...

hæc, *Amplius*, *Præterea*, *Inſuper*, *Adhæc*, *Tum verò*, *Sequitur nunc*, *Porro*. Si tamen ferè poſtremæ ſint rationes ſervient, *Deniq;* *Demum*. *Adde quod*, *Accedit*. Si omninò poſtremæ ſint. *Poſtremo*, *Ad extremum*, *Vltimum*

Vel figuratè: Locus enim hic eſt figuris penè omnibus, poſt præmiſſas illas particulas, exceptâ præteritione, quæ in ultima ratione locum non habet, Per Apoſtrophen. *Ponite vobis nunc ab oculos, quantum præſidium ad omnem virtutem adferat Eloquentia.*

Per communicationem. *Iam ex vobis quæro, vos obſecro, ut quantum ad vertutem Eloquentia pondus adferat, commemoretis.*

Per conceſſionem. *Verùm age, faciamus nihil ab eloquentia nobis eſſe præſidii, an quod virtutem ſuadeat conſervetque, ſatis non eſt, &c.*

Per Gradationem. *Magna fateor ab Eloquentia ad honorem præſidia, majora ad virtutem.*

Per correctionem. *Eloquentia nonnullis ob difficultatem diſplicet; ſed & iis virtus diſpliceat neceſſe eſt. Sed fruſtra compertis immoror, progrediar ad virtutem.*

Per Proſopopœjam. *Vtinam nunc iſtorum voces audire liceret, qui ex profundo vitiorum ad virtutis apicem Eloquentia duce emerſerunt, &c.*

III. Ad duas, vel plures rationes, vel ſimpliciter tranſitur, his particulis adhibitis, *cùm tum*; *Tum, tum*; *Tam, quàm*; *Quà, quà*; *Et, et*; *Aut aut*; *Vel, Vel*; *Non ſolum, Sed etiam*; *Non modo, verum etiam*. Vel figuratè.

Per diſtributionem, ut, *Duæ res ſunt, quæ ab Eloquentia proveniunt, opes & honores; opibus potentia, honoribus benevolentia multorum confirmatur: illæ lautam vitam, hi ſplendidam præſtant &c.*

Per præteritionem. *Nihil de opibus, quas Eloquentia auget, loquar; de honoribus ſermo eſt; illis locupletatur, his ornatur.*

Per comparationem. *Quid de eloquentia dicam? opibus, an honoribus magis comparandis aptam: an ex æquo utriſque augendis idoneam? Difficile ſanè dictu eſt, plus opibus, an honoribus augendis conducat Eloquentia.*

Per conceſſionem. *Finge nihil ad opes parandas eſſe præſidii ab Eloquentia, quod nemo niſi amens dixerit: nonne ad honores viam facilem muniunt?*

Per remotionem cauſarum. *Quid tandem obſtat, quin omne ſtudium Eloquentiæ impendimus? an quia opibus parandis non admodum idonea eſt? at re nulla perinde facilè cumulantur divitiæ. An quia honoribus parum opportuna eſt? at nihil ad illas eſt obtinendas expeditius.*

IV. Ad oppoſitas diſparataſque rationes, ac ſententias, vel tranſitur ſimpliciter; per particulas: *Tamen, Attamen, Verumtamen. Sed, Sed tamen, At tamen, Verum enimverò. Quanquam, Etſi, Tametſi. At enim dices aliquis, Sed inquies, Sed quoſdam audire hic videor, &c.*

Ad diſparatas ferè, ut ad rationes remotas, tranſitur, per particulas, *Ac, Atque, Age ve-*

ri

rò, Agesis nunc, *Et quidem*. *Et verò*. *At at*, *Et ſanè*, *Et certè*, *At verò Porrò*, *Porrò autem*. *Quid*? *quod*. *Quid verò*, *Sed ne illud prætere am*, *Ne memoria excidat*.

Vel figuratè. Per dubitationem. *Quid ergo? an eloquentia res adeò difficilis eſt, ſit ſanè. Difficilia enim quæ pulchra*.

Per Apoſtrophen. *At negas tibi ad eloquentiam ingenium à natura datum eſſe. Næ tu mihi graviter hallucinari videris. Tuam appello facilitatem &c.*

Per ironiam. *Dicis te labore abſterreri. Præclara verò excuſatio!*

Per exclamationem. *At te laboris tædet. O inertiam!*

Per Communicationem. *Quid ergo? laborem ſubterfugis? Apage iſta deſidia.*

Audite nunc adoleſcentem egregium, laborem hunc adverſatur. Quid vobis videtur? tantumne in iſta ætate dedecus ferendum eſt?

Per exceptionem. *Niſi fortè laborem ſubterfugiàs. Sed quid abſque labore? &c.* Vide ſupra de Confutatione.

V. Ad contraria rationum, vel ſimpliciter tranſitur per particulas. *Contrà*, *Contrà verò*, *Aliud planè*, *Secus tamen*, *Aliter longè res habet*, *Sed*, *Verumtamen*. *At verò &c. Verùm non niſi vigilantibus hæc ſcientia provenit, nihil expectandum inertibus.*

Vel figuratè, idque per memoratas antea figuras. Apoſtrophen inprimis ubi vis requiritur. *Vos hic inertes ac deſides appello, edicite, quid*

Digitized by Google

quid à tam utili honeſtoque vos otio ſeducat? &c.

Per conceſſionem. *Age verò concedamus amœniſſimum illud adoleſcentiæ tempus otio prodigas, quantum inde ad reliquam ætatem manabit detrimentum?*

Per Optationem. *Vtinam ſomnolenti omnes, & vigiliarum oſores, adoleſcentes hac ratione ducerentur, damnarent inertiam &c.*

VI. Ad ſimilia tranſitur, vel ſimpliciter, per particulas. *Quemadmodum, Ut, Uti, Veluti, ſicut, ut enim. Non diſſimilis ſtudioſo apis &c.*

Vel figuratè, per interrogationem. *An non illud faciunt bruta animantes, atque imprimis florum illa populatrices apes Primò ad laborem è luce ſe conferunt.*

Per Apoſtrophen. *Vos melligeras ego apiculas compello; quid eſt cur primò vos diluculo in campum effunditis?* &c. *Ad apes; vos ego ſomnolentos provoco, has illuceſcente jam die contemplemini &c.*

Per fictam perſonæ inductionem. *Etenim ſi ipſæ vobiſcum apes humana voce loquerentur, veſtram accuſarent inertiam, ſuo vos damnarent exemplo &c. ſic denique vobiſcum agerent. Nos quarum labor aliorum magis utilitati, quàm propriis emolumentis impenditur, & quas non ratio, ſed natura inſtruit, ſolerti tamen induſtria opus noſtrum aggredimur, &c.*

Per præoccupationem ironicam. *Niſi fortè ab apibus & brutis animantibus ad illa quæ ra-*

tion

tioni conformia ſunt, inſtruendi eſt is.

Per diſcriptionem. *Fingite vos modo ante oculos habere ſua inſudantem tela araneam, Deum immortalem, quanta ad opus perficiendum ſolertia utitur! &c. Vos aranea non eſtis, ſed homines, qui ſibi, qui poſteritati, qui Deo laborant &c.*

VII. Ad exempla & teſtimonia tranſitur, vel ſimpliciter. *Quæ res ut exemplis ſtabiliatur, demonſtretur, clarior, evidentior, apertior ſit, Socratem attendite, videte, antelucanas etiam operas antevertentem &c.* Ceterùm iiſdem exempla quibus ſimilia, particulis gaudent: non tamen teſtimonia. Sed in his à re ipſa ſimpliciter ordimur. ut, *Suffragatur, Favet, Adſtipulatur Poeta, dum, inquit, Dii laboribus omnia vendunt.*

Figuris penè iiſdem gaudent, quibus ſimilia. Rariores tamen quaſdam præterea, in ubertima meſſe, adjiciam.

Per Apoſtrophen. *Vos apello Oratorum lumina, Cicero, & Demoſthenes &c.*

Per Proſopopœjam. *Si Cicero pro me redux hoc ex loco peroraret, ita loqueretur, Nam ſi ipſa ſecum ſic ageret Eloquentia, pro me Cicero omnem laborem ſuſcepit. Reviviſcat Demoſthenes. Ciceronem audiamus, qui licet per mortem nobis ereptus ſit, verba ipſius etiamnum vivunt &c.*

Per Ironiam. *Quæ ſi falſa ſint, derideatur Cicero, accuſandus erit erroris Demoſthenes, qui tantum eloquentiæ tribuit, laboris impendi, &c. Amens Socrates fuerit. Niſi fortè Ciceronem demen-*

 tem

tem arbitremur &c.

Per conceſſionem. *Sed erraverit Socrates, nos etiam cum eodem hallucinemur: at Salamonem mortalium ſapientiſſimum, nemo errare fecerit &c.*

Per hypotypoſin, ſeu diſcriptionem. *Facite vos modo audire, aut intueri Socratem, altâ etiamnum nocte ſomnum oculis excutientem, ad Muſeum ſeſe transferentem. Non illum uxor detinet, non arduus labor deterret &c.*

Per communicationem. *Equidem vos interrogo, num Socrates vobis ſapiens, num Cicero laudandus videatur. Quod ſic mecum ſenſeritis, audite illorum verba, ad illorum vigilantiam attendite &c.*

Per Comparationem parium, ut, *Id ſenſit Demoſthenes, Demoſthenem imitatus eſt Cicero. Idem Demoſtheni atque Iſocrati viſum, utrique ſuffragatus eſt Cicero.* Imparium. *Nec facile dixeris pluſne in Demoſthene copiæ, an in Cicerone acuminis; Illius major ubertas, hujus potior ornatus. Ille hortatur, hic cogit: ille copiosè, hic etiam cultè loquitur.*

Per remotionem cauſarum. *Quid enim Eloquentiæ ſtudioſum deterreat? an labor! at hic Ciceronem non terruit. An diſidioſorum exempla? ſed neque iiſdem retardatus eſt Cicero &c.*

Ex his, niſi fallor, promptum cuique erit quemcumque figurarum ornatum & mente complecti, & ad ſcribendi dicendique uſum traducere.

Vt verò expeditos ea in re diſcipulos Magiſter habeat, jubeat nonnumquam dimidia

uniu

unius horæ exercitatione ſimile aliquod exemplum varia figurarum inductione exornare: nunc hac, nunc alia Tranſitionum parte aſſumpta. Nonnumquam unam etiam illuſtriorem figuram ex Tullio propoſitam, ſimili in materia, imitando adumbrare. Ita denique nihil, hac in re, arduum, ſed prona omnia, ad facilem copioſamque eloquendi facultatem experientur. Et quamvis principio non idoneo ſemper loco his ornamentis luxuriabunt; ætate tamen judicioque hunc facilè errorem corrigent: cum jejunæ atque inornatæ dictionis ariditatem maturior ratio numquam fecundet.

EX EIUSDEM AUCTORIS,
PALÆSTRA
STYLI ROMANI
DE FIGURARUM VARIETATE.

FIGURARUM uſus maximè & variat & ornat periodum Hic *in verbis* I. Adjectione aut detractatione fit, idque via ac ratione diverſa.

Vel repetitione. Vt ponamus exemplum ſupra adhibitum. (*In eloquentiæ ſtudio verſatus eſt.*) Iam à primis adoleſcentiæ annis omnem ad

Digitized by Google

ad ſtudia cogitationem, omnem laborem, omnem induſtriam convertit.

Vel converſione. Deſideratis hominem rara diligentia in eloquentiæ ſtudiis verſatum? verſatus eſt Cicero. Amatis virum ad Reip. defenſionum eximia dicendi facultate inſtructum? inſtructus eſt Cicero. Vultis eloquentiæ abſolutiſſimam quandam in uno homine imaginem. Talis idem ipſe eſt. Cicero.

Vel complexione. Quis eſt qui ſua eloquentia Remp. Rom. labefectatam defendit? Cicero. Quis eſt qui peſtem illam pop. Rom. Catilinam ejecit? Cicero &c.

Vel conduplicatione ejuſdem, quod variè fit. Ut dat operam literis, atque eam dat operam, ut in diligentia parem neminem, in eruditione non habeat ſuperiorem.

Literarum ſtudia (advertite diligentiam hominis) literarum, inquam, ſtudia eâ ſedulitate tractat, ut omnem in his poſitam felicitatem ſuam arbitretur &c.

Vel traductione. Ita hoc eloquentiæ ſtudium complexus eſt, ut inter ea literarum ſtudia, nihil haberet jucundius ſtudiis.

Immorari his ſtudiis atque adeo etiam immori voluit.

Amate hæc ſtudia viſus, quamvis non nihil habeant amari.

Vel gravatione. Cicero ſibi in ſigni ſtudio eloquentiam, eloquentia gloriam, gloria immortalitatem comparavit.

Vel ſynonymia. Eruditionem omnem ſummo ſtudio

ſtudio cognovit, apprehendit, poſſedit.

Vel Polyſyndeto. Et hiſtoriæ, & antiquitati, & eloquentiæ operam dedit.

Detractione *per Aſyndeton ſæpe mutatur oratio*. Ut cura, ſtudium, vigiliæ, labor indefeſſus illi ad eloquentiæ poſſeſſionem duces fuere.

II. Per aliquam vocum ſimilitudinem: quod variè fieri poterit:

Vel annominatione: Laudatorem hunc non adulatorem exiſtimes, quiſquis illum coram ab eloquentiæ ſtudio extulerit:

Vel ſimiliter cadentibus: Si quantum homini ineſt diligentiæ, tantum & ineſſet eloquentiæ, concederet nemini:

Multi in hujus ævi doctiſſimis ad laudandum magis, quem imitandum Ciceronem nati videntur:

Vel comparari: Non otioſum, ſed induſtrium; non laudendi, ſed legendi avidum manet eloquentia.

Hæc Ciceroni non per otium nata, ſed per laborem eſt comparata:

Vel commutatione: Ingenio artem, arte expolivit ingenium; hoc natura, illam induſtria ipſi contulit:

Vel correctione: Perpetuum ipſi erat cum literis negotium, imò otium dicam; cum illud negotium ſit ſuaviſſimum, ac quietis plenum: cura, in qua minimè cura eſt. *Nota tamen hanc correctionem, ob Annominationem, potius ad verborum figuras referri*. de qua in Palæſt. Orat.

In

In Sententiis.

Interrogatione. Quos ille libros non evolvit, quod non tractavit ſtudium? quæ illi dies ſine linea, quæ nox ſine vigiliis elapſa eſt?

Reſponſione: Quiſquamne eſt, qui ſeſe & in diligentia, & in eloquentia Ciceroni conferre auſit? Equidem neminem tantæ futurum arrogantiæ ac temeritatis exiſtimem. An fortè Hortenſius? minimè verò &c.

Ante occupatione: Literas ſibi: quam opes comparare maluit, quanquam opes præſtantiores nullæ ſint, quàm eruditio, & nulla major paupertas, quam (quæ animorum eſt) ignorantia.

Dubitatione: Quam in homine eruditiſſimo artem ac ſcientiam, maximè admirer ac deprædicem, neſcio. Illámne ſcribendi loquendique venuſtatem? an politici juris prudentiam? an rerum humanarum divinarumque cognitionem? At in his omnibus planè is Cicero eſt, quem admirari magis, quam laudare poſſumus.

Ficta inductione perſonæ: Etenim ſi ipſa vocem haberet. Ignorantia, ita loqueretur. Quid agis Cicero, tu meis me ſedibus exturbare audeas, &c.

Vel ſi ipſa tecum Sapientia loqueretur, ore, oculis, voce, ad eam, qua valet, ſuavitatem & gratiam compoſitis. Quid agis deſidioſe adole-

adoleſcens? An non ad eam vocem ex tuo illo ignaviæ ſomno evigilares?

Apoſtrophe : Vos domeſticos Ciceronis parietes, vos appello vigilarum atque elucubrationum ejus mihi futuros teſtes. Intra vos tam nobiles eloquentiæ fructus concepit ac edidit, vos laboris eruditiſſimi retinetis veſtigia.

Hypotypoſi, ſeu diſcriptione : Multam etiam in noctem libris invigilabat, loco ab omni ſtrepitu remoto, nullo teſte aut arbitro, fronte, oculis, vultu, omni adeo corporis ſenſu in hunc laborem conſpirante, frons erat ſevera, & meditanti ſimillima &c.

Etopœia, ſeu imitatione morum : Ab aliis ſeſe occupationibus quanta potuit celeritate ſubducebat, piam aliquam neceſſitatem, qua ſe aliorum conſuetudine liberaret commentus. Deinde domum magis avolare, quam pergere, vixque aliquo domeſticorum ſalutato ad Muſei ſeſe ſolitudinem proripere, libros circumſpicere, tractare, evolvere.

Suſtentatione : Iam à ludo literario ad luſum atque otium alij, nonnulli etiam ad noxias quorundam ſocietates, ad temulentorum hominum greges, & aleatorum tabernas divertebant. Socium hunc & optabant, & orabant quamplurimi, quibus vaga libertus magis, quam laborioſum eloquentiæ ſtudium cordi erat. Quid hic egiſſe cenſetis hominem conſuetudinis humanæ percupidum, & ad gratiam ac jucunditatem natum? an in hiſce temporum

ætatis,

ætatis, ac ſocietatis blanditiis, ab illo ſtudiorum rigore nunquam deflexerit? Erat ſæpe numero & peropportuna occaſio, & importuna occaſio, & importuna aliorũ provocatio; invitabat aëris amœnitas, labor deterrebat. Sed enim divelli à cæpto non poterat &c.

Præteritione: Mitto illam antiquitatis memoriam, philoſophiæ cognitionem, legum æquitatiſque peritiam; ad illam venio dicendi facultatem, qua ante alios Cicero valuit.

Diſtributione: illi neque in legendis eruditorum ſcriptorum ſcriptis, aſſiduitas, neque in aſſequendis eorum præceptionibus facilitas, neque in lectiſſimis quibuſque ſcriptoribus imitandis ingenium deerat. Nam & legebat attentè, & expendebat maturè, & reddebat promptè, &c.

Permiſſione. Vobis igitur permitto adoleſcentes, ut ſtatuatis, quid factu optimum, Otióne in prima ætate diffluere, an literis dare operam? &c.

Vel, Ite nunc ſocordes animæ, atque otio, ſi lubet, diffluite, contemnite illa ſtudia, quæ adoleſcentiam ornant, juventutem honorant, alunt ſenectutem, &c.

Rejectione: Quid enim in illis deſidioſè verſaretur ſtudiis, quæ futura erant commune quoddam bonorum præſidium, Reip. fulcrum, ætatis propriæ ornamentum?

Collatione: Cum in hiſce ſtudiis, tanquam amœno aliquo florum viridario ageret, nihil illi in labore triſte ac horridum poterat offerri.

Antithesi:

Antitheſi. : Hinc blanda noctis quies, inde moleſtæ vigiliæ; hinc molle otium, inde difficilis labor; hinc amœna æqualium ſocietas, inde aſpera muſei ſolitudo. Omnia hinc ad voluptatem, inde ad horrorem comparata, aut alliciebant, aut abſterrebant. Sed Cicero honeſtatem delectationi præferebat &c.

Antitheſis *converſio.* Multi in moleſtum otio negotium; Cicero in hoc negotio dulce viſus eſt otium occupaſſe.

Hæc ad hujus fontis communicandam copiam, non omnino inſipienti palato ſuffecerint, qui ſæpius etiam hanc periodum inflectere voluerit, conſulat: quæ de figuris paulò diſertius parte altera tradituri ſumus. Modò hic juvat acquieſcere, & monere, ut ſimili nonnunquam circa rem eandem exercitatione ſequaris, cùm nihil ad eloquedi copiam varietatemque hac poſſit utilius reperiri.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX.
FORMULARUM
quæ in hoc libello continentur.

FOrmula exordiendi. fol. 1.
Formula proponendi Chrias. 18
Formula inſinuandi 34
Formula libere dicendi. 84
Formula redundi ad rem. 86
Formula tranſeundi ad propoſitionem ſeu narrationem, quæ ſit exponendo ſtatum quæſtionis vel ſenſum thematis. 86
Formula tranſeundi ad diviſionem vel ſi mavis partitionē 90
Formula adhibenda, quando Moderator ab una in aliam opinionem tranſiturus eſt. 91
Formula tranſeundi ad confirmationem per cauſam 93
Formula tranſeundi ad confirmationem per contrarium. 95
Formula tranſeundi ad confirmationem per ſimilitudinem 96
Formula obiiciendi. ibid.
Formula confutandi. 100
Formula trahendi Adverſarias in contemptum & odium 105
Formula præoccupandi. 111
Formula reſpondendi. ibid.
Formula proponendi exempla. 112
Formula proponendi exempla ex Valerio Maximo. 148
Formula proponendi teſtimonia. 151
Formula poſt ſententiam habenda. 161
Formula proponendi ſimilia. 169
Formula concitandi affectus Exclamandi Interrogandi. 178
Formula abrumpendi, vel concludendi. 286
Ex P. Iacobo Maſeno Cap 1. De apta partium Orationis connexione, &c fol. 208
Cap. 2. Tranſitiones ad diverſa menbra partium. 214
Cap. 3. Tranſitiones ad diverſas rationes & argumenta. 217
De figurarum varietate. 225

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google